T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI
#YEREL KALKINMA HAMLESİ
KALKINMA AJANSLARI KÜLTÜR YAYINLARI

Türkiye'nin İlk Kadın İl Belediye Başkanı

MÜFİDE İLHAN

Doç. Dr. Birgül Bozkurt

ÇUKUROVA KALKINMA AJANSI

T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI
#YEREL KALKINMA HAMLESİ

KALKINMA AJANSLARI
KÜLTÜR YAYINLARI

Türkiye'nin İlk Kadın İl Belediye Başkanı

MÜFİDE İLHAN

Doç. Dr. Birgül Bozkurt

ÇUKUROVA KALKINMA AJANSI

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
Kalkınma Ajansları Kültür Yayınları

MÜFİDE İLHAN - Türkiye'nin İlk Kadın İl Belediye Başkanı

Yazar
Doç. Dr. Birgül BOZKURT

Genel Yayın Yönetmeni
Mehmet ULUĞTÜRKAN

Proje Yöneticisi
Ahmet ŞİMŞEK
Kalkınma Ajansları Genel Müdürü

Değerlendirme Kurulu
Deniz ŞAHİN CİNOĞLU
Daire Başkanı
Dr. Metin ÖZASLAN
Sanayi ve Teknoloji Uzmanı
Neslihan BAŞER
Sanayi ve Teknoloji Uzmanı

Proje Sorumluları
Ahmet Rifat DURAN
Çukurova Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri
Deniz ŞAHİN CİNOĞLU
Daire Başkanı
Levent Sırrı SELEKOĞLU
Mersin Yatırım Destek Ofisi Koordinatörü
Hakan BOZLU
Ajans Uzmanı

Yayın Sahibi
Çukurova Kalkınma Ajansı
Döşeme Mahallesi Turhan Cemal Beriker Bulvarı No:138/2 01060
Seyhan/ ADANA
+90 (322) 363 00 39-40
www.cka.org.tr

Grafik Tasarım
Edip Kuzey AKTEN

ISBN
978-625-91992-4-5

Basım
İgloo Yayınevi - Adana

Baskı Bilgisi
1. Baskı
Temmuz 2026
1000 adet

Bandrol Uygulamasına ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 5. maddesi 2. fıkrasına göre bandrol taşıması zorunlu değildir.

Yasal Bilgi
Bu kitap, Çukurova Kalkınma Ajansı tarafından yayına hazırlanmış olup kurumun ücretsiz kültür hizmetidir. Tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, Ajansın yazılı izni alınmaksızın çoğaltılamaz ve satılamaz.

T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI
#YEREL KALKINMA HAMLESİ
KALKINMA AJANSLARI KÜLTÜR YAYINLARI

Türkiye'nin İlk Kadın İl Belediye Başkanı

MÜFİDE İLHAN

Doç. Dr. Birgül Bozkurt

ÇUKUROVA KALKINMA AJANSI

SUNUŞ

Bir şehrin kimliği yalnızca büyük tarihî hadiselerle şekillenmez. O topraklarda iz bırakmış insanlar ve zamana direnen mekânlar da bu kimliğin ayrılmaz parçalarıdır. Kültür, geçmişin birikimini geleceğe taşıyan en kıymetli miras, kalkınma ise bu mirasın bilinçle işlenip hayatın her alanında değere dönüşmesidir. Sağlam bir kültürel zemine dayanmayan gelişme kalıcı olamaz. Aynı şekilde kuşaktan kuşağa aktarılmayan ve çağın şartlarıyla buluşturulamayan bir kültür de varlığını sürdüremez. Bu yüzden kültür ile kalkınma, birbirini besleyen iki asli unsurdur.

Çukurova, Torosların doruklarından Akdeniz'in kıyılarına uzanan bereketli coğrafyasında tarih ile tabiatı, emek ile kültürü aynı potada eriten kadim bir bölgedir. Bu topraklarda medeniyetler birbirine eklemlenmiş; ticaret yolları, limanlar, kaleler ve köprüler yalnızca ekonomik hareketliliğin değil, aynı zamanda kültürel etkileşimin de taşıyıcısı olmuştur.

Anavarza Antik Kenti'nin ihtişamlı kalıntıları, Soloi–Pompeiopolis'in sütunlu caddeleri, Mamure Kalesi'nin denize yaslanan görkemli surları ve Taşköprü'nün asırlara meydan okuyan kemerleri, Çukurova'nın tarih boyunca kesintisiz süren medeniyet birikimini gözler önüne seren zengin mirasın yalnızca birkaç örneğidir.

Ancak, Çukurova'yı yalnızca mimarî mirasıyla tanımlamak eksik kalır. Bu coğrafya, sözlü ve yazılı kültürüyle de derin bir birikime sahiptir. Karacaoğlan'ın doğayla iç içe lirizmi Çukurova'nın yüreğinde yankılanan sesi temsil ederken, Yaşar Kemal'in eserlerinde hayat bulan insan manzaraları bu toprakların emeğini, mücadelesini ve umudunu evrensel bir dille dünyaya duyurmuştur. Böylece Çukurova kimliği; mekân ile insanın, üretim ile sanatın, geçmiş ile geleceğin birleştiği müşterek bir hafıza hâline gelmiştir.

Kültürel gelişim, işte bu müşterek hafızayı korumak, değerini kavramak ve çağın imkânlarıyla yeniden üretmekle mümkündür. Kendi kültürel mirasına sahip çıkan ve onu kuşaklara aktarabilen toplumlar, aidiyet duygusunu güçlendirir, sosyal dayanışmayı pekiştirir ve sürdürülebilir kalkınma için sağlam bir zemin oluşturur. Çünkü kendi hikâyesini bilen bir medeniyet, geleceğini daha emin adımlarla kurar.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda başlatılan "Kültür Yayınları" çalışması da bu bütüncül bakış açısıyla illerimizin saklı kalmış tarihî ve kültürel hazinelerini gün yüzüne çıkarmayı; mekân, şahsiyet ve dönemler arasındaki bağı görünür kılarak yerelden millî hafızaya uzanan bir köprü kurmayı amaçlamaktadır. Bu eserlerin kültürel şuurun pekiştirilmesine ve yerel kalkınma yolculuğumuza kalıcı bir katkı sunacağına gönülden inanıyoruz.

Ön Söz

Türkiye siyasetinde kadınların görünürlüğü uzun yıllar boyunca daha çok yasal düzenlemelerle kazandıkları haklar ve parlamentodaki temsilleri üzerinden değerlendirilmiştir. Oysa yerel siyaset, en az ulusal siyaset kadar önemli olduğu gibi gündelik yaşama doğrudan temas eden yönüyle çoğu zaman daha belirleyici olabilmektedir. Nitekim Türkiye'de kadınların siyasi haklara ilişkin ilk düzenlemesi 1930 tarihli Belediye Kanunu ile gerçekleşmiş; kadınlar yalnızca seçme değil, seçilme yani karar alma mekanizmalarında yer alma hakkını da elde etmişlerdir. Ancak binlerce yıldır erkekler lehine düzenlenmiş bir iktidar alanına kadınların dâhil olması hiç de kolay olmamıştır.

Burada ele alınan çalışma; davranış kalıpları, dili ve üslubu ağırlıklı olarak erkek söylemine dayanan yerel yönetim yapısı içinde bir kadının görev alma sürecini konu edinmektedir.

Cumhuriyet'in aydın öğretmeni, Türkiye'nin ilk kadın il belediye başkanı, etkin bir yurttaş, yardım derneklerinin destekçisi ve katıksız bir Mersin sevdalısı Müfide İlhan; örnek yaşamıyla bugün hâlâ ilham vermeye devam etmektedir. Okuyacağınız bu kitap, 20. yüzyılın başında Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden Cumhuriyet'in kuruluşuna ve farklı siyasi evrelerine tanıklık etmiş olan Müfide İlhan'ın yaşamını ve Mersin Belediye Başkanlığı dönemini ele almaktadır.

Bu kitap, çok kıymetli destekler sayesinde hazırlanmıştır. Çukurova Kalkınma Ajansı (ÇKA) Genel Sekreteri Ahmet Rifat Duran, ÇKA Mersin Yatırım Destek Ofisi Koordinatörü Levent Sırrı Selekoğlu ve ÇKA Mersin Yatırım Destek Ofisi Uzmanı Hakan Bozlu'ya, en büyük desteği gördüğüm Simla İlhan'a; tanıklıklarını paylaşan sevgili Mersinlilere ve daha fazla kişi ile görüşebilmem için çaba sarf eden Bülent Başok'a çok teşekkür ederim. Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfına ve özellikle Mahmut Gündüz'e, Müfide İlhan Özel Arşivi'nden yararlanmamı ve kitapta yer alan pek çok görselin kullanımını mümkün kıldığı için ayrıca teşekkür ederim. Kitabın editörlüğünü yapan ve düzenleme işlemleri sırasında yardımlarını esirgemeyen Mehmet Uluğtürkan'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Yüksek Lisans öğrencimiz Şehmus Özen, Yeni Mersin gazetesi taramalarımı önemli ölçüde kolaylaştırdı. Kıymetli eşim ve meslektaşım İbrahim Bozkurt her çalışmamda olduğu gibi bu kitapta da eleştirileriyle yol gösterdi ve son okumayı titizlikle yaptı. Sevgili kızım Bilge Özgü Bozkurt ise fotoğraf çekimlerini gerçekleştirdi. Hepsine ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Birgül Bozkurt

Mersin, 5 Ocak 2026

İÇİNDEKİLER

Ön Söz vii
GİRİŞ xiii

I. BÖLÜM: MÜFİDE İLHAN'IN BİYOGRAFİSİ, SİYASİ HAYATI ve SOSYAL ÇALIŞMALARI
Ailesi ve Yaşamı 2
Meslek Hayatı ve Sivil Toplum Çalışmaları 15
Siyasi Hayatı 22
Sosyal Yardım ve Sivil Toplum Çalışmaları 29

II. BÖLÜM: MERSİN BELEDİYE BAŞKANI MÜFİDE İLHAN 34
1950'lerde Mersin: Demografik Yapı, Sosyo-ekonomik Koşullar ve Siyasi Görünüm 38
Müfide İlhan'ın Mersin Belediye Başkanı Seçilmesi 42
Belediye Başkanlığı Dönemi Çalışmaları 46
Londra Bayındırlık ve Belediye Hizmetleri Kongresi ve Sergisi 49
Liman İnşaatı İçin Uğraşı 51
Turizmi Geliştirme Çalışmaları 55
Toplum Sağlığının Korunmasına Yönelik Çalışmalar 57
Kentin Altyapısını ve Ulaşımını Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar 63
Görevden Ayrılması 67

III. BÖLÜM: KENT ve KÜLTÜR: MERSİN ve MÜFİDE İLHAN 70
Ulusal ve Uluslararası Basında Müfide İlhan'ın Belediye Başkanı Seçilmesiyle İlgili Haberler 71
The Asiatic Review 78
Belleklerde Müfide İlhan 81
Simla İlhan'ın anlatımıyla Mersin yaşantıları ve annesi Müfide İlhan 81
Mersin'in İki Müfide'si 82
İrfan Tümer'in anlatımıyla Müfide İlhan 84
Kuyumcu Mehmet Kayadelen'in anlatımıyla Müfide İlhan 86
Mehmet Toker'in anlatımıyla Müfide İlhan 86
Savaş Hayırlıoğlu'nun Anlatımıyla Müfide İlhan 87
Mersin Liseliler Derneği 88
Mersin'de Müfide İlhan Adını Yaşatan Anıtlar ve Mekânlar 90
Müfide İlhan Parkı 90
Müfide İlhan İlkokulu 91
Müfide İlhan Anıtı 91
T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Müfide İlhan Öğrenci Yurdu 92

Müfide İlhan

Uzak değil Mersin'in mazisi, tarihçesi.
Yüz seneden beridir geliyor güzel sesi.
1950'de oldu Müfide İlhan,
Şirin, güzel Mersin'in tekden kraliçesi.

(Bekir ULUĞ,
Yeni Mersin gazetesi, 21 Ekim 1950)

GİRİŞ

Bu çalışma, Mersin'in kent ve siyasal tarihinin gelişimi ekseninde, Türkiye'nin ilk kadın il belediye başkanı olan Müfide İlhan'ın yaşamını ve belediye başkanlığı deneyimini ele almayı amaçlamaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bir liman kenti olarak hızla gelişen Mersin, yalnız ekonomik değil; siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarda da modernleşen bir kent kimliği kazanmıştır. Limanın yanı sıra 1865'te Tarsus-Mersin demiryolunun açılması, kenti Doğu Akdeniz dünyasıyla bütünleştirerek ticari potansiyelini artırmış; farklı kültürlerle temas ve yeni yaşam biçimleri Mersin'i dinamik merkezlerden biri hâline getirmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra Mersin'in vilayet merkezi olması da kurumsal kapasitesinin güçlenmesine ve kentin demokratikleşme süreçlerine daha etkin katılmasına zemin hazırlamıştır.

II. Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye'de çok partili siyasal yaşama geçiş, hem ülke genelinde hem de Mersin özelinde siyasal rekabetin ve toplumsal hareketliliğin artmasına yol açmıştır. Kurulduğu 1946 yılından itibaren güçlenen bir çizgide ilerleyen Demokrat Parti (DP), Mersin'de de geniş bir karşılık bulmuş, eğitimci kimliğiyle tanınan Müfide İlhan da bu dönemde siyasal hayata yeni katılan kişilerden biri olmuştur. İlhan, eşi Faruk İlhan'ın memleketi olan Mersin'e yerleşmelerinin ardından, Demokrat Parti'nin hem Çukurova Bölgesi hem de ülke siyasetine ilişkin toplantılarında etkili bir hatip olarak öne çıkmıştır. 1950 yerel seçimlerinde ise Türkiye'nin ilk kadın il belediye başkanı olarak Mersin'den seçilmiştir. Dünya genelinde kadınların siyasette temsilinin oldukça sınırlı olduğu bir dönemde, Müfide İlhan'ın belediye başkanı olması sadece Türkiye'de değil, dünyada da ilgiyle karşılanmıştır.

Bu ilginin ardında elbette Türkiye'de kadınların siyasal katılımının uzun ve çetrefilli bir tarihsel arka planının bulunması vardır. Osmanlı'nın son döneminde modernleşme çabaları, eğitim reformlarının sağladığı avantajlar ile savaşların yarattığı zorunluluklar, kadınların kamusal alana çıkışını hızlandırmış; Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte kadınlar, hukuki ve siyasal haklar bakımından önemli kazanımlar elde etmişlerdir. Ancak bu hakların tanınması, kadınların siyasal yaşama fiili katılımlarının aynı hızla artmasını sağlamamıştır. 1930'da yerel, 1934'te genel seçimlere katılma hakkını elde eden kadınların temsil oranı, tek parti döneminin ardından giderek düşmüş; çok partili hayata geçişin siyasal rekabet ortamında ise göz ardı edilmiştir. Bu nedenle

1950'de Mersin'de bir kadının belediye başkanı seçilmesi, siyasal tarih açısından hem istisnai hem de dikkat çekici bir örnek oluşturmuştur.

Ele alınan konu üç eksende değerlendirilmektedir:

Birinci eksen; Müfide İlhan'ın yetiştiği ortamı, eğitimini ve yaşam pratiklerini içeren biyografisidir. İkincisi; Mersin'de belediye başkanı seçilme süreci ile belediye başkanlığı dönemine odaklanmaktadır. Ve sonuncusu da kentin hafızasında Mersin ve Müfide İlhan'ı buluşturan, onun kolektif bellekte bıraktığı izlerdir.

Mersin Belediye Başkanı Müfide İlhan, Mersinlilerin takdirini ve sevgisini kazanan bir yönetici olmuştur. Kırmızı çizmelerini giyerek sabah erkenden yaptığı denetimler, kentin daha temiz, daha güzel görünmesi için yürüttüğü çalışmalar, dönemin tanıklarının hafızasında izler bırakmıştır. Geçmişten günümüze bu hatıranın canlı tutulması adına Mersin'de park, okul ve yurt gibi pek çok yer ve bina adında hatırası yaşatılmaktadır. Toplumsal hafızanın önemli, dinamik ve hatırlatıcılarından olan bu çabalar, tarih bilincinin kazanılmasına katkıda bulunmaktadır. Müfide İlhan'ın yaşamı ve belediye başkanlığı görevine ilişkin sunulacak bir kitabın da aynı amaca hizmet edeceği düşünülmektedir.

Bu incelemenin temel kaynaklarını, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi ile İstanbul Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı'nın Müfide İlhan Özel Arşivi'nde yer alan belgeler oluşturmaktadır. Ayrıca ulusal ve uluslararası basının taranmasıyla elde edilen haberler ile Müfide İlhan ve Türkiye'de kadınların siyasal yaşama katılımına ilişkin literatür, bu çalışmanın tarihsel çerçevesini güçlendirmiştir.

Mersin'de Müfide İlhan'ın belediye başkanlığı dönemine ışık tutan tanıklıklar ise kentin hafızasını yansıtmaları bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, Müfide İlhan'ın kızı Simla İlhan'ın yanı sıra Müfide (Sevim) Kaplancık, İrfan Tümer, Mehmet Kayadelen, Mehmet Toker ve Savaş Hayırlıoğlu ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla gönüllülük esasına dayalı olarak yapılan görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş, deşifre edilerek çalışmanın üçüncü bölümünde doğrudan alıntı olarak kullanılmıştır. Araştırma izni, Mersin Üniversitesi Etik Kurulu'nun 25.11.2025 tarihli ve 312/13 No'lu toplantı onayı ile alınmıştır.

I. BÖLÜM:
MÜFİDE İLHAN'IN BİYOGRAFİSİ, SİYASİ HAYATI ve SOSYAL ÇALIŞMALARI

Müfide İlhan'ın Mersin Belediye Başkanlığı dönemini değerlendirebilmek için onun biyografisine yönelmek, kadınların siyasal deneyimleri üzerinden Türkiye'deki dönüşümü görünür kılmak açısından da gereklidir. Kısa süren belediye başkanlığı dönemine geçmeden önce, yaşamındaki farklı evrelerin onu nasıl bir siyasi figür hâline getirdiğini ve eşinin memleketi olması sebebiyle tanıştığı Mersin'le zaman içinde kurduğu bağın niteliğini anlamak açısından önem taşır. 20. yüzyılın başlarında dünyaya gelmiş, erken çocukluk döneminde babasız kalmış ve savaşların gölgesinde büyümüş bir kişinin yaşam öyküsünü incelemek, aynı zamanda o dönemin toplumsal ve siyasal atmosferine de ışık tutmaktadır.

Ailesi ve Yaşamı

Fatma Müfide, kendi kuşağı içindeki pek çok çocuk gibi İmparatorluğun çalkantılı günlerinde, art arda savaşların yaşandığı bir dönemde, 19 Şubat 1911 tarihinde Balıkesir-Edremit'te dünyaya gelmiştir.[1] Yaşamının başlangıcı ve çocukluğu, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde zorluklara göğüs germek zorunda kalan kuşağının diğer üyeleriyle benzer şekilde geçmiştir. Üstelik aynı yıl başlayan Trablusgarp Savaşı, Osmanlı Devleti'nin dâhil olduğu tek savaş olmamış; 1914 yılında başlayıp dört yıl boyunca devam eden Birinci Dünya Savaşı, binlerce insanın hayatını kaybetmesine neden olduğu gibi binlerce çocuğu da babasız bırakmıştır. Müfide de babasız kalan çocuklardan biridir. Babası Mehmet Nazif Bey, Çanakkale Cephesi'nde şehit olmuştur. Annesi Emine Hanım, dirayetli bir tavır içinde çocukları için dayanak noktası olmuş, iyi yetişmeleri için çaba sarf etmiştir.

Fatma Müfide'nin içine doğduğu aile ağırlıklı olarak asker kökenli, Kuleli ve Çerkes Hasan Vakası gibi Osmanlı Devleti'nin son dönemindeki tarihî olaylar içinde yer almış kişilere sahiptir. Fatma Müfide'nin babası Mehmet Nazif Bey'in annesi, Tophane Müftüsü Bekir Efendi'nin kızı Hesna Hanım'dır; Mehmet Nazif Bey'in babası ise Limnili Derviş Hüseyin Kaptan'ın oğlu Ali Sırrı Efendi'dir. Derviş Hüseyin Kaptan aslen Balıkesir'in Çakmak köyündendir. Kuşaklar boyu denizcilik yapan bir aileden gelen Derviş Hüseyin, Ege ve Marmara'da yetmiş sene denizcilik yapmış ve Çanakkale'ye yerleşmiştir.[2] Hesna Hanım ve Ali Sırrı Efendi'nin ilk erkek çocuğu Fevzi Çakmak, başarılı bir askerî kariyere sahiptir. Bilindiği üzere Birinci TBMM'de Müdâfaa-i Milliye Vekilliği görevini yapmış, Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin savaş planlarını hazırlamış, 30 Ağustos Zaferi'nin kazanılmasında büyük rolü olduğu için Mustafa Kemal Paşa'nın teklifiyle Büyük Millet Meclisi tarafından kendisine mareşallik rütbesi verilmiştir. 1944 yılında emekliye sevk edilene kadar Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye reisliği görevini sürdürmüştür. Ailenin ikinci erkek çocuğu Muhtar, Balkan Savaşı sırasında 16 Kasım 1912'de Kuzey Makedonya'da; Müfide'nin babası 1882 doğumlu Mehmet Nazif Bey ise 8 Ağustos 1915 tarihinde, Birinci Dünya Savaşı'nda Conkbayırı'nda şehit olmuşlardır. 1892 doğumlu Sami de henüz askerî okuldayken çok genç yaşta vefat etmiş, tek kız kardeşleri ise 1986 yılında yaşamını yitirmiştir.

Gelibolu'ya yolunuz düştüğünde tarihin en zorlu savaşlarından birinin yaşandığı bu küçücük yarımadada pek çok anıt ve şehitliği ziyaret edersiniz. Bu şehitliklerden biri 321-535 askerî sicil numarasına sahip Üsteğmen Nazif Çakmak'ın adını taşımaktadır. Mehmet Nazif Bey'in mezarı Conkbayırı'ndaki Atatürk Zafer Anıtı'nın hemen

1- Müfide İlhan hazırladığı bir hâl tercümesinde İstanbul-Beykoz'da dünyaya geldiğini, kısa bir müddet sonra Balıkesir-Edremit İlçesi Askerlik Şubesi başkanı bulunan dedesinin yanına gitmeleri üzerine Edremit nüfus kütüğüne kaydedildiğini yazmıştır. Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Arşivi (KEKBMV), Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_009_017.

2- Çakmak ailesinin geçmişi hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Nilüfer Hatemi, Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri, I. Cilt, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.

önünde yer almaktadır. Ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmeyen anıtın kitabesinde "Mareşal Fevzi Çakmak'ın kardeşi Üsteğmen Nazif Çakmak, buradaki bölüğünün önünde, süngü hücumu ile düşman siperlerine atıldığı sırada şehit olmuştur."[3] yazmaktadır. Anıtların kimisinde ülkesi uğruna canını veren komutanların adı anılsa da bir o kadarı da isimsizdir. Michael Howard, Birinci Dünya Savaşı'nı inceleyecek yeni kuşaklara yazılı belgelerden başlamak yerine anıtlardan başlamasını önermektedir. Savaşın gerçekte ne ifade ettiği anıtlarda görünür hâle gelmektedir. Çok doğru bir tespitle, bunların zafer anıtından çok yas anıtları olduğunu hatırlatarak sözlerine şöyle devam etmektedir:

> *"Savaşı kazanmış ülkedekiler dâhil bütün bu anıtlar, savaşı muzaffer çıkılan bir mücadele olarak değil; bir trajedi olarak gösterir. Başarıdan ziyade fedakârlıkları ve kayıpları hatırlatmaktadır."*[4]

Üsteğmen Nazif Çakmak Anıtı da bize bu fedakârlığı çarpıcı bir şekilde yansıtmaktadır.

1914 yılında başlayan Birinci Dünya Savaşı'na Osmanlı Devleti'nin de katılmasıyla savaşın coğrafi alanı genişlemiş, cephe sayısı artmıştır. İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ni hem yenilgiye uğratmak hem de savaş dışında tutmak için açtığı cephelerden biri Çanakkale Cephesi olmuştur. İtilaf kuvvetlerinin önce denizden, ardından karadan saldırıya geçtiği cephenin en zorlu günleri Ağustos 1915'te geçmiştir. Gelibolu yarımadasına egemen olunacak kilit nokta rolünde bulunan Conkbayırı'nda İngiliz birliklerinin yoğun saldırısı karşısında Türk birlikleri ağır kayıplar vererek mücadeleye devam etmekteydi. Topçu ateşi desteğiyle kolayca Conkbayırı tepesine çıkan İngiliz birliklerinin kazdığı siperler ile Türk siperleri birbirine girmişti. Haberleşme kesilmiş, cephedeki taburların, birliklerin askerleri birbirine karışmış, emir-kumanda zinciri bozulmuştu. Tüm zorluklara karşın İngilizler tepeye çıktıklarında, 25. ve 64. Alayların güçlü direnişiyle karşılaştı.[5]

Mülazım-ı evvel (Üsteğmen) Mehmet Nazif Bey, 64. Alay'ın 2. Taburunda, bölük komutanı olarak görev yapmaktaydı. 8 Ağustos günü devam eden mücadelede düşman siperlerine mesafesi beş on adım olan 64. Alay'ın 2. Taburu, süngü hücumuna geçti. Mehmet Nazif Bey, 8 Ağustos 1915 (R. 26 Temmuz 1331) günü birliğinin

3- Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı, https://canakkaletarihialan.gov.tr/tr/ziyaret/sehitlikveanitlar/ustegmen-nazif-cakmak-aniti. (Erişim Tarihi: 22.09.2025).
4- Michael Howard, "I. Dünya Savaşı'nı Yeniden Değerlendirmek", I. Dünya Savaşı ve 20. Yüzyıl, Çev. Tansel Demirel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, s. 18.
5- Conkbayırı savaşlarında 4. Fırka Kumandanı olarak görev yapan Yarbay Cemil (Conk), sürdürülen mücadeleyle ilgili yazdığı hatıralarında 25. ve 64. Alayların nasıl büyük bir cesaret ve fedakârlıkla mücadele ettiklerini ifade ederken tarihî bir bilgiyi de düzeltiyor: "Bütün yerli ve ecnebi eserlerde, 4. Fırkanın Conkbayırı'na yetişmesi ile tehlikenin önlenmiş olduğu kanaati çok önemli bir yanlıştır… Conkbayırı ilk iki gün kendi yağı ile kavrulmuş, oranın kahramanca müdafaasını yalnız 9. Fırkanın iki alayının (25. ve 64. Alaylar) yiğit ve fedakâr er ve subayları yapmış, bunda 4. Fırkanın hiçbir tesiri olamamış, yalnız kumandanını talih orada bulundurmuştur. Orada canlarını veren kahraman şehitlerin ruhları önünde saygı ile eğilirim ve sağ kalan fedakâr gazilerin namlarını överek anarım." Cemil Conk (Emekli General), Çanakkale Conkbayırı Savaşları, E.U. Basımevi, Ankara, 1959, s. 23-24.

Müfide İlhan'ın babası Mehmet Nazif Çakmak.
(Kaynak: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, Müfide İlhan Özel Arşivi.)

Müfide İlhan'ın annesi Emine Hanım, kızları Müfide Hanım, Gönül ve Gül ile Ankara'da.
(Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

başında şehit düştü. Aynı günün gecesinde, Anafartalar Grubu Kumandanlığına getirilen Mustafa Kemal, 8 Eylül 1915 günü Fevzi Paşa'ya bir taziye mektubuyla kardeşinin şehadet haberini bildirirken üzüntüsünü de paylaşmaktaydı.[6]

Mehmet Nazif Bey şehit olduğunda Fatma Müfide henüz dört yaşında, kardeşi Adnan ise sadece altı aylıktı. Çocukluk dönemine denk gelen Birinci Dünya Savaşı ve ardından Türk Kurtuluş Savaşı hayatında derin izler bıraktı. Kızı Simla İlhan, annesi üzerindeki etkiyi şu cümlelerle dile getirir:

"Bizler senden şanslıydık; babam ve sen vardın ve de ahenk vardı evimizde. Sendeki baba eksikliği ve harp senelerini yaşamış olmak, seni içine kapanık yapan."[7]

Şiir okumayı, şiir yazmayı çok seven Müfide İlhan'ın not defterlerine kaydettiği pek çok şiir bulunmaktadır. En sevdiği şair olan Mehmet Akif Ersoy'un "Çanakkale Şehitleri'ne" şiiri yaşanan savaşın en etkili anlatımıdır ve Müfide İlhan'da defterlerine pek çok kez el yazısıyla yazmıştır:[8]

"Şühedâ gövdesi, bir baksana, dağlar, taşlar…
O, rükû olmasa, dünyada eğilmez başlar,
Yaralanmış temiz alnından, uzanmış yatıyor,
Bir Hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!"

Üsteğmen Nazif Çakmak Anıtı. (Kaynak: Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı, https://canakkaletarihialan.gov.tr/tr/ziyaret/sehitlikveanitlar/ustegmen-nazif-cakmak-aniti.)

6- Bkz. EK 1. Kemal Arı, "Mülâzım-ı Evvel Mehmed Nazif Efendi'nin Conkbayırı'nda Şehit Düşüşü ve Buna İlişkin Mustafa Kemal (Atatürk)'in Bir Mektubu", Belleten, C. 58, S. 222, (1994), s. 456.
7- Kudret Ünal, Müfide İlhan- Türkiye'nin İlk Kadın İl Belediye Başkanı, Tarsus Belediyesi Kültür Yay., Tarsus, 2013, s. 89.
8- Mehmet Akif Ersoy, Safahat, Haz.: M. Ertuğrul Düzdağ, Bağcılar Belediyesi Yay., İstanbul, 2014, s. 357

Genç yaşta eşini kaybeden ve iki küçük çocukla beraber tek başına kalan Emine Hanım, ailesinden destek alarak çocuklarının bakımını üstlenmiştir. Müfide ve kardeşi Adnan'ın yetişmesinde en büyük desteklerden biri de amcaları Fevzi Çakmak'tan gelmiştir. Fevzi Çakmak, savaşın zor günleri içinde görevini yerine getirmeye gayret ederken kardeşinin çocuklarıyla ilgili sorumluluğunu unutmamış, onlara sevgi göstermeyi ihmal etmemiştir. Henüz Birinci Dünya Savaşı devam ederken savaşın farklı cephelerinde görev alan Fevzi Paşa, babası vasıtasıyla Emine Hanım'a ulaştırılmak üzere gönderdiği mektubunda yeğenlerine özlemini de ifade etmektedir:[9]

"Kardeşimin ciğerpareleri Müfide ve Adnan tıpkı benim evlatlarım gibidir. Cenab-ı Hakk'ın lütuf ve ihsanıyla kendilerini her veçhile yetiştirmek en büyük borcum ve emelimdir. İnşallah büyürler ve adam olurlar; harbin devam ettiği şu sırada kendilerini göremediğimden dolayı nihayetsiz derecede müteessirim mamafih kendi çocuklarımı dahi göremiyorum fakat ankarib (yakında) harbin hitamıyla (sona ermesiyle) beraber cümlesini göreceğimi ve icabı veçhile (layıkıyla) kendilerini yetiştireceğimi lütfühaktan memul eylerim, her ikisinin gözlerinden öperim ve Emine Hanım'a mahsus selam eylerim …"

Emine Hanım çocuklarıyla birlikte İstanbul'da annesi ve kardeşleriyle yaşamaktadır. Yaşanan gelişmeler, 1917-1918 eğitim öğretim yılında Nişantaşı Nilüfer Hatun Kız Mektebinde ilkokula başlayan Müfide'nin küçük bir kız çocuğu olarak okula başlama sevincini pek yaşayamamasına neden olacaktır. 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla başlayan Osmanlı Devleti'nin barışa kavuşma umutları, kısa süre içinde gerçekleşen işgallerle yerini karamsarlık ve zorluklara bırakmıştır. Yaşadıklarından pay çıkararak, kaleme aldığı bir yazıda Müfide İlhan, dönemi şöyle anlatmaktadır:

"O meşum mütareke senelerinde göklerimizde yabancı uçaklar dolaşırken, sokaklarımızda yabancı subay ve erler gezerken, dul ninelerimiz, annelerimiz kafes arkasında kalpleri korkuyla çarparak yavrularını bağırlarına basmış, her an bir felaket beklerlerdi."[10]

16 Mart 1920 tarihinde fiilen tutsak konumda bulanan İstanbul'un resmen işgali ise Türkler üzerindeki baskının bir kat daha artması demektir. İşgalin ardından amca Fevzi Çakmak, Millî Mücadele'nin merkezi Ankara'ya giderek TBMM'ye katılmıştır.

9- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005-001-091.
10- Yeni Mersin gazetesinde Cumhuriyet Bayramı vesilesiyle kaleme aldığı yazısına Mütareke günleriyle başlamıştır. Müfide İlhan, "Cumhuriyet ve Kadın", Yeni Mersin, 29 Ekim 1948.

Mareşal Fevzi Çakmak, eşi Fitnat Hanım, kızları, torunları, Müfide ve Simla İlhan. (Kaynak: Simla İlhan Albümü.)

Ancak, Ankara'da Millî Mücadele'nin en kritik ve zorlu görevleri içinde yer alsa da kardeşinin çocuklarını ve eğitimlerini de ihmal etmez. Müfide ve Adnan artık Ankara'da amcalarının himayesinde okula gitmektedirler. Ankara Keçiören bağlarında geçen yaşamları, amcasının kızlarıyla birlikte faytonla okula gidip geldikleri günler; çocukluk hatıraları içinde yer alır. Elbette Cumhuriyet'in ilan edilişine tanıklık etmek, bu hatıralar içinde oldukça kıymetli bir yer tutmaktadır. Top atışlarıyla duyurulan Cumhuriyet'in ilanını kutlamak üzere gündüzden hazırlıklara başlamışlar; toprak, kül ve gaz yağıyla yoğurarak yaptıkları ışıklarla geceyi aydınlatmışlardır. Onların gece karanlığında titreşerek yanışı, yaşadıkları coşkuyu bir kat daha artırmıştır.[11] Yakınlarının anlatımına göre Müfide İlhan'ın çocukluğuna dair en sevdiği hatırası ise Mustafa Kemal Paşa ile karşılaşması olmuştur. Amcasını ziyarete gelen Mustafa Kemal Paşa'nın elini öperek kahve ikram etmesi, en özel çocukluk hatırasıdır. "Büyüyünce ne olmak istiyorsun?" sorusuna, "Öğretmen olmak istiyorum." yanıtı Mustafa Kemal Paşa'nın hoşuna gitmiş ve Müfide'ye başarılar dileyerek başını okşamıştır. Müfide İlhan yaşamı boyunca başında kendini destekleyen o eli hissettiğini anlatmıştır.[12]

Çocukluk ve ilk gençlik dönemi İstanbul ve Ankara arasında geçen Müfide, Kandilli Kız Orta Mektebinde yatılı okumuştur. 1927-1928 Eğitim Öğretim Yılı sonunda çok iyi derece ile okulunu bitirerek mezuniyet diplomasını almaya hak kazanmıştır.[13] Aynı yıl, Maarif Vekâletinin İstanbul Erkek Muallim Mektebinde açılan şehir kursuna ka-

11- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005-017-1093.
12- Simla İlhan ile görüşme. Tarih: 17/12/2025.
13- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_001_089.

tılmış ve komisyon tarafından uygulanan sınavlar sonucunda ilkokul öğretmenliği şahadetnamesini (diplomasını) almıştır.[14]

Müfide İlhan'ın ortaöğretim mezuniyet diploması. 1927-1928 senesi T.C. Maarif Vekâleti Orta Mektep Şahadetnamesi. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

1929 Ekim'inde ise Mareşal Fevzi Çakmak'ın yaveri Yüzbaşı Nuri Çetinkaya ile evlenmiştir. Nuri Çetinkaya ile evliliklerinden iki kızları dünyaya gelmiştir. İlk çocukları Gönül, 1932 yılında Erzurum'da; 1936 yılında dünyaya gelen ikinci çocukları Gül ise Almanya'da doğmuştur. Asker olan Nuri Bey'in görevi nedeniyle; Erzurum, Doğu Beyazıt (Ağrı), Kırklareli'nde yaşamışlardır. Müfide Hanım yaşadıkları yerlerde öğretmenlik yapmıştır. Almanya'da yaşadıkları dönemde de hem öğretmenlik mesleğinde kendini geliştirmek hem de Almanca öğrenmek üzere kurslara katılmıştır. Bu evlilikte mutluluk bulamayan Müfide, eşinden ayrılarak Türkiye'ye dönmüştür.

Türkiye'ye döndükten sonra Ankara'ya yerleşmiş ve öğretmenlik yapmaya başlamıştır. Aile dostu Mebrure Aksoley aracılığıyla Dr. Faruk İlhan ile tanışmış ancak tanışmalarından kısa bir süre sonra Faruk İlhan Kâbil'e dönmek zorunda kalmıştır. Evlilikleri Kâbil'de gerçekleşmiş, nikâhları Türkiye'nin Afganistan Büyükelçisi Memduh Şevket Esendal tarafından kıyılmıştır. Faruk İlhan'ın 1967 yılındaki vefatı-

14- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_006_571.

na kadar mutlu bir evlilikleri olmuştur. Müfide İlhan, eşinin kaybı üzerine derin bir üzüntü yaşamış, çalışmak ve öğretmenlik onu iyileştiren en önemli uğraş olmuştur. Müfide İlhan, başlaması an meselesi olan İkinci Dünya Savaşı arifesinde Afganistan'a gitmeden önce Dr. Faruk Bey'in oğlu Tarık'ın Almanya'dan Türkiye'ye getirilmesini üstlenmiştir. Hitler rejimi içinde annesini kaybeden ve yurda yerleştirilen Tarık Türkiye'ye getirilmiş, Müfide İlhan'ın annesi Emine Hanım'ın yanına yerleştirilmiştir. Müfide'nin annesi Emine Hanım'ın ikinci evliliğinden olan kardeşi Müfit ile arkadaşlık etmesi ve Türkçesinin gelişmesi için böyle bir tercihte bulunmuşlardır. Tarık'ı çok seven Müfide İlhan, Türkiye'de kendi nüfusuna kaydettirmiştir.[15]

Müfide İlhan, ailesiyle birlikte Mersin'de. 1949. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

Dr. Faruk İlhan, 1902 yılında Mersin'de dünyaya gelmiştir. Babası Galip Efendi, Mersin Mukavelat Muharriri (noter)'dir. Ayrıca 1899 yılında Girit'ten Mersin'e göç edenlerin yerleştirilmesi amacıyla kurulan Muhaceret Komisyonunda görev aldığı gibi Mersin Belediye Başkanlığı da yapmıştır.[16] Faruk Bey çocukluğunda bir süre Beyrut'taki teyzesinin yanında Fransız Okuluna devam etmiş, Fransızca ve Arapça öğrenmiştir. Yükseköğretim için Almanya'ya giderek Giessen Üniversitesi Tıp Fakültesinde okumuş, ihtisasını da Almanya'da tamamlamıştır. Almanya'da evlenmiş ve Tarık adında bir çocuğu olmuştur. Faruk İlhan, eşinden ayrılarak Türkiye'ye dönmüş ve Ankara Numune Hastanesinde göreve başlamıştır.[17]

15- Müfide İlhan'ın dönemin gazetelerinde veya sonrasında yazılan bazı biyografisinde yedi çocuğu olduğu bilgisi, Tarık'ın da İlhan ailesi nüfusuna kayıtlı olmasından kaynaklanmıştır. Simla İlhan ile görüşme. Tarih: 17.12.2025; Ünal, age., s. 18.
16- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), DH. MKT. 2268/66; BOA, DH. MKT, 229/7; Şinasi Develi, Dünden Bugüne Mersin (1836-1990), Mersin Ticaret ve Sanayi Odası Yay., 3. Baskı, Mersin, 2001, s. 109. Galip Hasip Bey, 8 Mayıs 1932 tarihinde vefat etmiştir. Müfide İlhan Özel Arşivi'nde kayınpederine ait bir fotoğraf mevcuttur. KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_004_30
17- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_002_055; Ünal, age., s. 17-18.

Müfide ve Faruk İlhan, Bağdat'ta. 1939. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

İlhan ailesi, 1939-1944 yılları arasında Afganistan, Kâbil'de yaşamışlardır. Türkiye ile Afganistan arasındaki resmî ilişkiler, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kurulmasından kısa bir süre sonra başlamış, Kâbil'de temsilcilik açılmıştır. İki ülke arasında ilişkiler, 1921 tarihinde imzalanan Türkiye-Afganistan İttifak Muahedesi (Anlaşması) ile pekişmiştir. 1839 yılında İngiltere sömürgesi hâline gelmiş olan Afganistan, 1919 yılında bağımsızlığını ilan etmiş ve modern bir ülke kurma çabalarına girişmiştir. 1920-1960 yılları arasındaki modernleşme faaliyetlerine en önemli destek ise Türkiye'den gelmiştir. Türk uzmanlar; idari, askerî, eğitim-kültür ve sağlık gibi temel devlet kurumlarının gelişmesinde önemli rol oynamış, Türkiye bu alanlarda yetişmiş personelini Afganistan'da görevlendirmiştir. Afganistan'da modernleşme hamleleri Türkiye ve İran'la eş zamanlı olarak Abdurrahman Han döneminde başlamış, Amanullah Han döneminde ilerlemiş, 1979 Sovyet işgaline kadar aralıklarla devam etmiştir.[18]

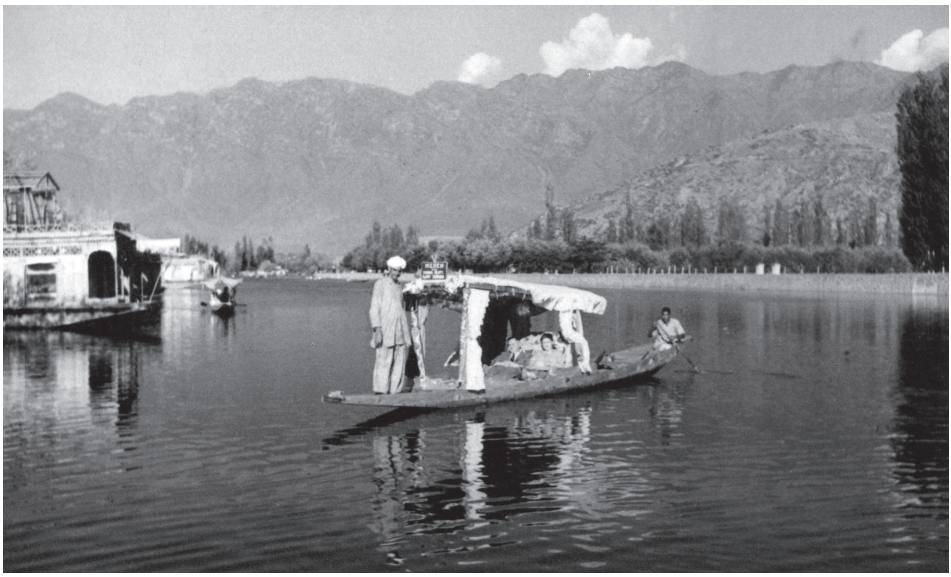
Afganistan hükûmetinin talebine binaen Kâbil Üniversitesi Tıp Fakültesinde çalışmak üzere Dr. Faruk İlhan ve Dr. Adnan Atam, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekilliğinin (Sağlık Bakanlığı) izniyle 28 Kasım 1938 tarihinde görevlendirilmiştir.[19] Afganistan görevlendirmeleri üç yıl için yapılmaktır. Faruk Bey'in başvurusu üzerine sözleşmesi iki yıl için uzatılmış[20] ve böylece 1944 yılına kadar toplam beş yıl Afganistan'da yaşamışlardır.

İlhan ailesinin üç çocuğu da Kâbil'de dünyaya gelmiştir. Afganistan'da bulundukları süre zarfında Pakistan ve Hindistan'a geziler düzenleyen Müfide ve Faruk İlhan, çocuklarına bu bölgelerde beğendikleri yerlerin adını vermeyi tercih etmiştir. 7 Aralık 1940 tarihinde dünyaya gelen oğullarına Pakistan'da bulunan tarihî bir kaleden etkilenerek Atok adını vermişlerdir. 15 Ocak 1942 tarihinde dünyaya gelen Nimla'nın ismi Afganistan'da korunabilmiş birkaç Babür bahçesinden gelmektedir. 16 Ağustos 1943 doğumlu Simla'nın adı ise Hindistan'ın Afganistan sınırına yakın bir bölgeden gelmektedir.

Afganistan'da mutlu günler geçiren İlhan ailesinin güzel hatıraları fotoğraf karelerine de yansımıştır. Çocukların dünyaya gelmesiyle büyüyen İlhan ailesine en büyük destek Müfide İlhan'ın Ankara Çocuk Esirgeme Kurumunda beraber çalıştığı Meliha hemşireden gelmiştir. Üç küçük çocuğun bakımında yardımcı olan Meliha Hanım, İlhan ailesinden biri olmuştur. Müfide İlhan, Kâbil'de geçirdiği günlerde bir yandan kendi çocuklarının diğer yandan Türk ailelerin çocuklarının eğitimi ve öğretimiyle özel olarak ilgilenmiştir.[21]

İlhan ailesinin Kâbil'den Türkiye'ye dönüş süreci, tarihî ve kültürel ziyaretleri de

18- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "Türkiye- Afganistan Siyasi İlişkileri", https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afganistan_siyasi-iliskileri.tr.mfa. Erişim Tarihi: 20.10.2025; Hüsnü Özlü, "Türk- Afgan Dostluk ve İş Birliği Anlaşması Kapsamında Atatürk Dönemi Türkiye-Afganistan İlişkilerine Bakış, Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:3, Sayı: 8, (2012).
19- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-2/ 85-98-19/258-17.
20- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi (TDA), 500-8152-54853-13.
21- Simla İlhan ile görüşme, Tarih: 17.12.2025; Birgül Bozkurt- İbrahim Bozkurt, "Müfide İlhan", Kadın Özel Arşivlerinde 40 Kadın 40 Hayat, Editör: Ayşegül Sönmezay, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yay., İstanbul, 2022, s. 715.

Keşmir, Dal Lake'de Müfide ve Faruk İlhan, Eylül 1941. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

Kâbil'de Müfide ve Faruk İlhan. 1941. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

içeren bir yolculuk olmuştur. Öte yandan, küçük çocukların da bulunduğu kalabalık ailenin 1944 yılında otomobille gerçekleştirdiği seyahat oldukça zahmetli olmuştur. Kâbil'den çıkıp Kandahar ve Herat üzerinden İran güzergâhını takip ederek Türkiye'ye ulaşmak, dönemin ulaşım imkânları ve teknolojisi düşünüldüğünde son derece güçtür. Aile, yol boyunca mola verdikleri ve konakladıkları yerlerde tarihî mezar ve türbeleri ziyaret etmeyi de ihmal etmemiştir.[22]

Türkiye'ye döndükten sonra kısa süreliğine Ankara'da yaşayan İlhan ailesinin kızları Ayla da 1 Ocak 1946'da Ankara'da dünyaya gelmiştir. Ardından Mersin'e yerleşen ve kalabalık bir aile olan İlhan ailesinde sevgi, saygı içinde bir düzen kurulmuştur. Müfide İlhan'ın aktif siyasal yaşama katılması ve belediye başkanlığı dönemi Mersin'de gerçekleşmiştir.

Faruk İlhan'ın İzmit'e tayinin çıkması üzerine bir süre burada yaşadıktan sonra Ankara'ya taşınmışlardır. 1967 yılında Faruk İlhan'ın yaşama veda etmesi Müfide İlhan'ı derinden sarsmış, üzüntüsünü şiir dizelerine dökmüştür. Üzerinden uzun yıllar geçmiş olması acısını hafifletmemiştir:

"Biliyor musun Faruk,
Ben hâlâ yaşıyorum.
On üç yıl nasıl geçti,
Bu işe şaşıyorum.
Sanki daha dün gece,
Ayırdı ecel bizi.
Acı ile doldurdu,
O sonsuz sevgimizi.
Sevgimiz sonsuz elbet,
Taparım hâlâ sana.
Ölsem de seveceğim,
Yaşıyorsun sen bana.
Yavrularımın her biri,
Parçadır sanki senden.
Ölüm nasıl ayırır,
Sorarım seni benden.
Yoksa hiç yaşar mıydım?
Bu on üç yılı ardından."

22- KEKBMVA, Müfide İlhan Özel Arşivi. Belge No: 10005_010_905.

SSK Ankara Hastanesi Başhekimi Doç. Dr. Nihat Yörükoğlu, "terbiye, nezaket ve çalışkanlık timsali" bir insan olarak nitelendirdiği Faruk İlhan'ın vefatı üzerine Müfide İlhan'a gönderdiği taziye mektubuyla derin üzüntüsünü ifade etmiştir. Kâbil'de bulundukları dönemde son derece verimli çalışmalar yürüten Faruk İlhan'ın ölümü, Afganistan Büyükelçisi Dr. Ali Ahmed Popal tarafından da büyük bir teessürle karşılanmış; elçi, aileye taziyelerini iletmiştir.[23]

Müfide İlhan, eşinin vefatının ardından yaşamına daha yoğun bir çalışma temposu ve kararlı bir çabayla tutunmuştur. Farklı anlatımlarda, Müfide İlhan'ın bu tutumu dikkat çekici bir unsur olarak yer almaktadır. Bu anlatımlardan birinde de Hülya Koçyiğit rol almıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının TRT ile ortak yürüttüğü, 17 bölüm olarak planlanan "Nisvan: Tarihe Adını Yazdıran Kadınlar" belgeselinde Hülya Koçyiğit, Müfide İlhan'ı canlandırmıştır. Çekimlere başlamadan önce kendisi hakkında bilgi edinip edinmediğini soran muhabire Koçyiğit şu yanıtı vermiştir:

> *"Müfide İlhan hanımefendiyle sağlığında tanışma imkânım olmuştu. 57-58 yaşlarında olmasına rağmen son derece aktif bir yaşamı vardı. Altı çocuğu, 19 torunu olduğu hâlde çocuklarından birinin eğitimi için Almanya'da yaşıyordu. Türklerin Almanya'ya entegrasyonu kapsamında sosyal çalışmalarda görev alıyordu. Türklerin bütün gereksinimlerini karşılamak için özverili çalışmalar yapıyordu. Gerektiğinde eğitmen gerektiğinde tercümandı, hatta Almanya'da bayram namazı kıldıran ilk hanımefendiydi. Ciddi, biraz otoriter, ilkeli, çalışkan, çocuklarına çok düşkün, çözüm üreten, pratik zekâsı çok güçlü, sürekli zinde, faal bir insandı. Kısacık buluşmalarımızda beni her zaman kendine hayran bırakmıştı. Zaman içinde geçmiş yaşamıyla ilgili bilgileri evlatları aracılığıyla öğrendikçe kendisine olan saygım ve hayranlığım katbekat arttı."* [24]

Hülya Koçyiğit'in de ifade ettiği gibi, ailesi ve çocuklarıyla ilgilenmek dışında içinde yaşadığı topluma hizmet etme çabası, kendini tanıyan herkesi hayran bırakmıştır. Hayatına tanıklık etmeyenler ise hakkında yazılanlardan, Cumhuriyet kuşağı kadınlarının ilkeli ve idealist duruşlarından öğrenecek çok şey bulacaklardır.

85 yıllık ömrünün neredeyse tek gününü bile boşa geçirmemiş bir yaşam süren Müfide İlhan, "Mutlu günler yaşadım.. Gelecek günlerden güzel..." sözleriyle hayata veda etmiştir. Ekim 1995'te Mersin Liselileri Derneğinin daveti üzerine Mersin'e geldiğinde kanser teşhisi konur ancak tedavi için artık çok geç kalınmıştır. Hastalığının ortaya çıkmasından kısa bir süre sonra 28 Ocak 1996 günü yaşamını yitirir.[25]

23- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_006_553.
24- "Usta oyuncu "Nisvan- Tarihe Adını Yazdıran Kadınlar" belgeselinde ilk kadın belediye başkanı Müfide İlhan'ı canlandırdı", Akşam, 4 Eylül 2011.
25- Ünal, age., s. 69-95.

Meslek Hayatı ve Sivil Toplum Çalışmaları

Cumhuriyet hükûmetlerinin eğitimle ilgili üstesinden gelmeleri gereken temel mesele öğretmen yetiştirmek ve öğretmenliğe bir meslek statüsü kazandırmaktır. Ülke genelinde başlatılan eğitim seferberliği için yetişmiş öğretmen sayısı sınırlıdır. Genç Müfide, öğretmenlik mesleğine olan bağlılığını ve verdiği kıymeti ömrünün sonuna kadar sürdürecektir. Aktif çalışma yaşamı içinde, bulunduğu her koşulda hem kendi çocuklarının hem de hayatlarına dokunabildiği tüm çocukların iyi yetişmelerine gayret etmiş, emeklilik sonrası eğitim derneklerine destek olmuştur.

Müfide Nazif'in Moda Sekizinci Mektepteki ilk öğretmenliği. 1928. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

Müfide İlhan'ın Mersin Belediye Başkanı olarak tanınırlığı daha yüksek olmakla birlikte onu en çok ifade eden kavram "eğitim"dir. Kendi bilgisini artırma hevesi her zaman bilgiyi paylaşma çabasıyla birlikte sürmüştür. 1950'de belediye başkanı seçildiği dönem dışındaki meslek hayatı öğretmenlik üzerine kuruludur. İlhamını bizzat Mustafa Kemal Atatürk'ten alan Müfide İlhan'ı hayata bağlayan temel güç, Cumhuriyet devrimleri içinde en kıymet verilen alanda görev almak olmuştur. Bir Cumhuriyet öğretmeni olarak Müfide, farklı şehirlerde, farklı ülkelerde yaşamış, gittiği her yeri bir eğitim yuvası hâline getirmiştir. Sadece öğretme değil, "öğrenme" misyonu da hayatına yön vermiştir. Almanya'da ilk bulunuşu kısa sayılabilecek bir süre olduğu hâlde öğrenme arzusu baskın gelmiştir. Özellikle okul öncesi eğitim, ilköğretim konusunda kurslara katılmış ve okullarda incelemelerde bulunmuştur. Yine Afganistan'da yaşadığı dönemde öğretmenlik yapmak ve bir okul açmak için gayret sarf etmiştir.

İlk öğretmenlik deneyimi, 1928 yılının Ekim ayında İstanbul-Kadıköy Moda Sekizinci İlkokulunda başlamıştır. Ardından, eşi Nuri Çetinkaya'nın asker olma-

Müfide İlhan, bir tiyatro oyununda büyük kızı Gönül ile. 1939.
(Kaynak: Simla İlhan Albümü.)

Müfide İlhan bir tiyatro oyununda. 1939.
(Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

sı nedeniyle Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşamışlar ve Müfide her gittikleri yerde öğretmenlik mesleğini sürdürmüştür. Sırasıyla 1929-1931 yılları arasında Erzurum-Çağlayan, İsmet Paşa İlkokulunda; 1931-1932 eğitim öğretim yılında Doğu Beyazıt'ta ve 1932-1933 eğitim öğretim yılında Kırklareli, Koca Hıdır İlkokulunda görev yapmıştır. Çetinkaya ailesi Kırklareli görevinin ardından Ankara'ya yerleşmiş; Müfide, Türk Eğitim Derneği Ankara Kolejinde çalışmaya başlamıştır.

Nuri Çetinkaya'nın 1936 yılında askerî ataşe olarak Almanya'ya tayin edilmesiyle Berlin'e yerleşmişlerdir. Berlin'de 1936-1937 yılları arasında yaklaşık bir buçuk yıl yaşamışlardır. Bu süre zarfında Müfide, zamanını verimli geçirmek üzere, *Deutsche Institut für Ausländer an der Universität Berlin*'de (Alman Yabancılar Enstitüsü) Almancasını geliştirmeye gayret etmiştir. Ayrıca *Pestalozzi-Fröbel Hauses*'da (Berlin Halk Eğitim Derneği) derslere katılmıştır. Berlin Halk Eğitim Derneği adıyla kurulan eğitim kurumunun geçmişi, 1874 yılına dayanmaktadır. Kurum, hâlihazırda çalışmalarına devam etmekte ve hem eğitim hem de sosyal dayanışma etkinliklerini sürdürmektedir.[26] Kurum, ismini İsviçreli eğitimci Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827) ile Alman eğitimci Friedrich Froebel'den almaktadır. Pedagojik yaklaşımını Pestalozzi'nin insanın asıl gücünün düşünmek, istemek ve hissetmek/yapmaktan geldiğini söylediği, "kafanın, kalbin ve elin kuvvetleri" olarak tanımladığı ilkelere dayandırmaktadır. Pestalozzi ile tanışıp fikirlerinden yararlanmak üzere Zürih'e de giden Froebel'in eğitim anlayışının temeli ise doğaya dayanmaktadır. Ona göre, çocuğun doğayla uyum içinde özgürce yetişmesi eğitimin asıl ilkesi olmalıdır. Froebel, açtığı eğitim kurumuyla okul öncesi eğitimin öncüsü olmuştur.[27] Eğitimde yeni fikirlere ulaşma çabasını yaşamı boyunca sürdüren genç öğretmen Müfide için Kurum, okul öncesi eğitim alanında da kendini geliştirme imkânı sunmuştur. *Pestalozzi-Fröbelhauses*'da katıldığı kursun sonunda Berlin Halk Eğitim Derneği *(Pestalozzi-Fröbelhauses)* tarafından kendisine sertifika verilmiştir. Sertifikada Nisan-Eylül 1937 tarihleri arasında, anaokulu ve kreş öğretmenliği seminerlerine katıldığı, tüm teorik ve teknik derslerde büyük bir gayret gösterdiği yazılmıştır. Ayrıca, "Bayan Çetinkaya, tüm Alman katılımcılar gibi anaokulunda da büyük bir ilgiyle pratik çalışmalarda yer aldı." ifadesiyle başarısı takdir edilmiştir. Almanya'daki ilkokulları inceleme talebi Alman Eğitim Bakanlığı tarafından kabul edilmiş, eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmaması koşuluyla incelemelerde bulunmasına ve kendisine gerekli bilgilerin verilmesine izin verilmiştir.[28]

Kasım 1937'de eşinden ayrılarak Türkiye'ye döndükten sonra özel bir anaokulu açmış ancak maddi yetersizlikler nedeniyle okulu kapatmak zorunda kalmıştır. Aynı yılın sonunda Ankara- Keçiören Çocuk Esirgeme Kurumunun Çocuk Yuvasında çalışmaya başlamıştır.

26- Pestalozzi- Fröbel Haus, https://www.pfh-berlin.de/de. (Erişim Tarihi: 21.11.2025).
27- "From Pestalozzi and Fröbel to Early Excellence", https://www.pfh-berlin.de/en/article/big-ideas-1874. (Erişim Tarihi: 21.11.2025).
28- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_002_141; KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005-002-109.

Türk Kurtuluş Savaşı'nın önderi ve Cumhuriyet'in kurucusu Atatürk'ün 10 Kasım 1938 tarihindeki ülkeyi üzüntüye boğan vefatı, Ankara'da yaşadığı dönemde Müfide'nin de derin bir üzüntüye kapılmasına neden olur. Atatürk'e olan sevgisini ve bağlılığını her vesile ile ifade etmekten geri kalmayan Müfide İlhan[29], duygu ve düşüncelerini kimi zaman şiir dizelerine de dökmüştür. Atatürk'ün vefatına duyduğu hüznü canlı bir hatırayla şu dizelerle ifade eder:[30]

"1938 Yılı 10 Kasım Günü,
Hatırlardadır hâlâ görürüm sanki dünü.
…….
Sağlık haberlerini beklemiştik günlerce
Radyoların başından ayrılmadan gün, gece
Harap etti milleti söylenen iki hece:
'Ata öldü' dediler, akan yaş değil kandı.
Yarı yerde sallanıp hüzünle şanlı Bayrak,
Tırmanmaya kalmamış takati hele bak!
Türk'ün asil kalbidir ATATÜRK'e son yatak
Ata'dan bize kalan şu güzel, hür vatandır.

10 Kasım 1987
Büyük hasretimize bir yıl daha eklendi
Sensiz geçen yılların acısı tazelendi.
Hayır, keder yakışmaz senin ardından bize
Ant içmeliyiz tekrar önüne gelip dize.
Bir kuvvet çeviremez Türk'ü asla izinden
Hız alırız kalpteki ATATÜRK sevgisinden.
Neler gördük, geçirdik bu yılda sensiz."

Müfide İlhan, Afganistan'da yaşadıkları dönemde de öğretmenlikten uzak kalmak istememiş, bunun için Kâbil Büyükelçiliğine başvurmuştur. İki ülke arasında imzalanan anlaşmalar gereği Afganistan'da görevlendirilen kişiler, ailesiyle birlikte Kâbil'e yerleşmiştir. Müfide İlhan, çocukların eğitim olanaklarından yoksun kalmaması için Hariciye Vekâleti aracılığıyla Maarif Vekâletinden alınan onay ile Kâbil'de Türk çocuklarının eğitimi ve öğretimi için gönüllü olarak çalışmaya başlamıştır.[31]

29- Simla İlhan ile görüşme. 17.12. 2025.
30- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_007_674
31- TDA, 500- 8364-57764-24.

İlhan ailesi, Afganistan'dan Türkiye'ye dönmelerinin ardından önce Ankara'ya yerleşmiştir. Müfide İlhan, Çocuk Esirgeme Kurumu Ankara Gündüz Bakımevi Müdürü olarak çalışmaya başlamıştır. Ankara'dan 1945-1946 yılları arasındaki Mersin'e yerleşmelerine kadar geçen zamanda bu görevini sürdürmüştür.[32]

Amerika'dan dönen Dr. Faruk İlhan'ın tayini memleketi Mersin'e çıkmış ve Mersin Memleket Hastanesi Baştabipliği görevine başlamıştır. 1946 yılı aynı zamanda Türkiye'de tek partili dönemin sona erdiği, yeni partilerin kurulduğu siyasal bir dönemeç olmuştur. Yeni kurulan partilerle birlikte siyasete yeni simalar katılmaya başlamıştır. Müfide İlhan da siyasetin yeni simalarından biri olmuş, bu dönemde öğretmenlik mesleğine ara vermiştir.

Müfide İlhan, belediye başkanlığı görevinden ve Demokrat Parti'den ayrıldıktan sonra Dr. Faruk İlhan'ın tayini nedeniyle önce İzmit'te yaşamış, ardından Ankara'ya yerleşmiştir. Faruk Bey, Ankara SSK Dışkapı Hastanesinde çalışmaya başlarken Müfide Hanım yeniden kurslara katılıp bir yandan kendini geliştirmeye ve çalışmaya devam etmiştir. Türkiye Kızılay Cemiyetinin Ankara'da açılan İlk Yardım Öğretmen Kursu'na katılmış ve aldığı sertifika ile "İlk Yardım Temel" ve "İlk Yardım Tekâmül" kurslarında ders verme yetkilerine sahip olmuştur.[33] 1958-1960 yılları arasında Kızılay Cemiyeti Sağlık İşleri Müdürlüğünün ülke genelinde düzenlediği ilk yardım kurslarında "Kızılay İlk Yardım Öğretmeni" olarak görev yapmıştır. Kızılay Genel Merkezi tarafından 1964 yılında üsün hizmetlerinden dolayı gümüş madalya ile taltif edilmiştir.[34]

Müfide İlhan'ın hayatını anlatmak istediğinizde akla gelen ilk sözcükler; çalışmak, üretmek ve ülkesine hizmet etmek olacaktır. Savaşların yol açtığı kayıplar, acılar ve zorluklar, Cumhuriyet'in kuruluşuna tanıklık eden kuşakları erken yaşta olgunlaştırmış; onların omuzlarına ağır sorumluluklar yüklemiştir. Müfide İlhan da bu sorumluluğu hayatı boyunca taşıyan isimlerden biridir. Öğrenmek, öğretmek ve insanlara fayda sağlayacak her alanda çalışmak, onun yaşam anlayışının temelini oluşturmuştur. Katıldığı her kurs ve eğitim, kendisini geliştirme konusundaki kararlılığını ve öğrenme tutkusunu açıkça göstermektedir. Öğretmenlik, Müfide İlhan için yalnızca bir diploma alınarak ve sınavlardan geçilerek elde edilen, yıllar boyunca aynı bilgilerle sürdürülecek bir meslek değildir. Ona göre öğretmenlik; sürekli öğrenmeyi, kendini yenilemeyi, bildiklerini paylaşmayı ve topluma karşı sorumluluk üstlenmeyi gerektiren bir yaşam biçimidir. Kütüphanesini ve kendi çalışma notlarını mesleki bilgilerle donatmıştır. 1960 yılında katıldığı bir başka kurs ise 0-6 yaş grubu çocukların sağlığıyla ilgilidir. Sağlık Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Enstitüsü ile UNICEF'in birlikte düzenle-

32- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_009_009
33- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_006_544.
34- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_001_020

diği 0-6 Yaş Grubu Çocukların Sağlığı ile Meşgul Olan Çocuk Eğitmenleri Semineri sonunda yapılan sınavlarda başarılı olarak iyi derece ile sertifika almaya hak kazanmıştır. Ayrıca aynı kurumların Koruyucu Aile Bakımı kursundan da çok iyi derece ile sertifika almıştır.[35]

Özel Yükseliş Koleji, 1967-1968 eğitim öğretim yılı. 23 Nisan 1968. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

Ankara'da yaşadıkları dönemde 1963-1964 yılları arasında Özel Çakmak Okulunda, 1964-1965 yılları arasında Özel Neşe Anaokulunda Mesul Müdür olarak görev yapmıştır. 1967 yılında Özel Yükseliş Kolejinde İlk Kısım Müdür Yardımcılığı görevini sürdürmüştür. Aynı yıl eşini kaybeden Müfide İlhan, küçük kızı Ayla'yı Almanya'da ziyarete gitmiş ve ardından kendi de Berlin'e yerleşerek öğretmenlik tecrübesinde yeni bir sayfa açmıştır.

Türk ailelerinin Almanya'da önce iş, sonra yeni bir yaşam kurduğu yoğun göç döneminde Müfide İlhan'ın da Almanya'da kendine uygun bir çalışma düzeni ve yaşam kurması zor olmamıştır. Yine de önce Almancasını geliştirmek üzere kursa gitmeyi ihmal etmemiştir. Almanya'da hem öğretmenlik yapmış hem de Türk işçi ailelerin Almanya'ya uyum sürecine destek olmak üzere çalışmıştır. Türk Konsolosluğundan gelen teklif üzerine Türk ailelerin iş bulmaları, uyum süreci gibi alanlarda danışmanlık yapmıştır. Türk işçiler için danışma bürosu olan "Türk Danış"ta 1970 yılından 1973 yılına değin Türk işçiler için sosyal hizmet uzmanı olarak çalışarak Almanya'da yaşayan Türk ailelerin karşılaştıkları sorunların çözümünde başvurdukları bir kişi olmuştur. Bu çalışmaları karşılığında *Arbeiterwohlfahrt* (İşçi Refahı) adlı dernek, büyük

35- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_001_067; KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_003_256-257.

bir özveri ve sorumluluk ile yaptığı katkılarından dolayı teşekkür ederek kendisine iyi dileklerini sunmuştur. Bir yandan da Almancasını geliştirmek üzere disiplinli bir çalışma içindedir. Almanca dil bilgisinin yeterli düzeyde olduğunu gösteren sertifikaları aldığında öğretmenlik için başvuruda bulunmuştur. Başvurusu üzerine ilk olarak 1970 yılında Türk "misafir işçi" çocuklarına eğitim, James *Krüss* ve *Fritzlar-Homberg* İlköğretim okullarında ders vermek üzere görevlendirilmiştir. Çocukların Almanya'da yeni yaşamlarına uyum sağlaması için aileleriyle iletişimde olmayı ve toplantılar yapmayı da ihmal etmemiştir.[36] Farklı okullarda öğretmen olarak görev yapan Müfide İlhan, 1976-1981 yılları arasında *Gustav-Falke Grundschule'*de öğretmenlik yapmış ve eğitim öğretim yılı sonunda emekli olmuştur.[37]

Müfide İlhan'ın Almanya'da öğretmenlik yaptığı dönem. Berlin, 17 Aralık 1974. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

36- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_002_002.
37- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_005_459; Nesli Özkay Dikkaya, Türkiye'de İlk Belediye Başkanı Seçilen Kadın: Müfide İlhan 1911-1996, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2025, s. 46-49.

Siyasi Hayatı

İkinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1945 yılında dünya, uzun süren çatışmaların yol açtığı büyük yıkım ve can kayıplarının ardından yeni bir umut döneminin doğuşuna tanıklık etmiştir. Blokların ortaya çıktığı ve Soğuk Savaş'ın başladığı yeni bir dönem şekillenmektedir. Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'na fiilen katılmamış; ancak savaş boyunca çevresini saran tehditlerden korunabilmek için seferber edilmiş büyük bir orduyu beslemek zorunda kalmıştır. Savaşın sona ermesiyle Türkiye'nin değişime hazır olduğu gözle görünür bir hâl almıştır. Türkiye'deki değişimin siyasal yönünü şöyle özetlenebilir:

Öncelikle, CHP içinde şekillendiği açıkça görülen muhalefetten yeni bir parti kurma hamlesi beklenirken 24 Temmuz 1945 tarihinde Nuri Demirağ tarafından Millî Kalkınma Partisi'ni (MKP) kurulmuştur. CHP içindeki muhalefet hareketi ise "Dörtlü Takrir"in verilmesinin ardından yeni bir parti kurma sürecine evrilmiş ve Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ile Adnan Menderes'in öncülüğünde Demokrat Parti (DP) ortaya çıkmıştır. Partinin kuruluşu için 7 Ocak 1946 tarihinde Refik Koraltan tarafından İçişleri Bakanlığına başvuruda bulunulmuş ve böylece DP çalışmalarına resmen başlamıştır. Aynı gün gazeteciler Parti Genel Merkezi'ne davet edilerek parti programı açıklanmış; Celal Bayar, burada yaptığı konuşmada yeni bir devrin başladığını ve bu devrin işlerini yeni zihniyetle yürütmek amacında olduklarını ifade etmiştir. Ahmet Emin Yalman, partinin kuruluş günlerinde Mecliste yüzlerce kişiden oluşan Halk Partisi grubuna karşı, sayıları ilk başlarda pek yavaş bir suretle artan Demokrat Parti grubu içinde şevk ve cesaret dolu bir ruh hâlinin hüküm sürdüğünü belirtir. Daha önce siyasete ilişkin herhangi bir çabası veya girişimi bulunmayan Müfide İlhan'ın da ülkeye yansıyan bu hava ve dinamizmden etkilendiği anlaşılmaktadır.[38] DP'ye katılarak başlayan siyasi kariyeri belediye başkanı seçilmesiyle devam eder ancak uzun ömürlü olmaz. Öte yandan siyasete olan ilgisi bu tecrübeyle sınırlı kalmamış, Türk siyasal yaşamanın farklı dönemlerinde de yer alma yönünde girişimlerde bulunmuştur.

Faruk İlhan'ın 1946 yılında Mersin Memleket Hastanesi Baştabipliğine atanması, ailenin Mersin'e taşınmasını beraberinde getirmiştir. Bu dönemde DP, Mersin'de hızlı bir biçimde örgütlenmiş ve il örgütü kısa sürede güçlenmiştir. Mersin'de CHP'nin önde gelen isimleri arasında yer alan Hamdi Ongun, Fevzi Serdengeçti ve Tevfik Atalay gibi siyasetçilerin DP'ye katılması da bu örgütlenme sürecinin belirleyici adımlarından biri olmuştur. Mersin İl Örgütü genişletilmeye çalışılırken Mersin'de tanın-

38- Cem Eroğul, Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi, İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 1990, s. 3-5; Birgül Bozkurt, "1946 Seçimleri ve TBMM VIII. Dönem İçel (Mersin) Milletvekilleri", I. Uluslararası Mersin Sempozyumu (01-03 Kasım 2018), Bildiri Tam Metinleri Kitabı, C. 3, Mersin, 2018, s. 90; Bozkurt- Bozkurt, agkb., s. 721.

mış bir aileye mensup olan Dr. Faruk İlhan'a da partiye katılması yönünde teklif götürülmüş; ancak Faruk Bey, mesleki vazifesine devam etmek arzusunu dile getirerek bu teklifi kabul etmemiştir.[39]

Partinin kurucuları arasında yer alan Celal Bayar, 1946 seçimleri için 29 Haziran'da Adana'ya gelmiş, ilk seçim konuşmasını yapmıştır. Ardından seçim çalışmalarına Tarsus ve Mersin'de devam etmiştir.[40] Mersin ziyareti sırasında DP'ye katılmaya davet ettiği isimler arasında Müfide İlhan da yer almıştır.

Ülkesine hizmet etmenin bir vasıtası olarak gördüğü siyaset çalışmalarına ilgi duyması ilk kez bu dönemde olmuştur.[41] DP'ye resmen katılması ve aktif görev alması 1948 yılı başlarındadır.[42]

Müfide İlhan'ın Demokrat Parti İkinci Büyük Kongresi delege kartı. 20 Haziran 1949.
(Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

Müfide İlhan'ın Mersin Demokrat Parti'nin 7 Ocak 1950 tarihli toplantısına mahsus giriş kartı.
(Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

DP Mersin İl Örgütünde aktif görev alan İlhan, Türkiye'nin çok partili siyasal hayata geçiş tecrübesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Çalışmalarının merkezi Mersin olmakla birlikte DP'nin tüm Çukurova toplantılarında ve 1946-1950 yılları arasında Türkiye'nin çok farklı şehirlerinde düzenlenen mitinglerde önde gelen hatiplerden biri olarak yer almıştır. Dönemin gazeteleri, Adana, Hatay, Kayseri, Samsun'daki mitinglerde yaptığı konuşmalarda adını anmıştır.[43] İlhan, sadece Türkiye siyasetinde değil; dünya siyasetinde de kadınların oldukça sınırlı temsil edildiği bir dönemde, sözünü söylemek için karşılaştığı zorlukları aşmaktan çekinmemiştir.

Albümünde yer alan bir fotoğrafın da yansıttığı gibi 20 Haziran 1949'da toplanan DP İkinci Büyük Kongresi'nde de Mersin'i temsil eden delegeler arasında yer alan tek kadın üyedir.[44] Kongre'de alınan kararlardan biri de 21 Temmuz (1946) seçimlerinin yıldönümünde ülke genelinde mitingler yapılması olmuştur. Yaklaşan 1950

39- Ünal, age., s. 22; Bozkurt- Bozkurt, agkb., s. 721.
40- Celal Bayar'ın Seçim Kampanyalarındaki Söylev ve Demeçleri 1946-1950-1954, Derleyen: Özel Şahingiray, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1999, s. 18.
41- Ünal, age., s. 26.
42- Müfide İlhan, kendisini hedef alan bir mektuba yanıt niteliğinde kaleme aldığı yazısında, "Sekiz aydır bir siyasi partiye mensubum." ifadesini kullanarak DP'ye katıldığı tarihi ortaya koymaktadır. Müfide İlhan, "Dalgıner'e", Yeni Mersin, 13 Ekim 1948
43- Cumhuriyet, 24 Mayıs 1948; Akşam, 15 Mayıs 1949; Akşam, 6 Haziran 1949
44- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_005_036.

Müfide İlhan'ın kalabalık bir gruba konuşma yaptığı seçim çalışması, t.y. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

seçimlerine bir anlamda hazırlık niteliğinde olan bu toplantılarda DP'liler seçim güvenliği konusundaki taleplerini dile getirmektedirler. İstanbul İl Örgütü de hazırlıklar yapmış, şehrin farklı bölgelerinde toplantılar organize edilmiştir. Oldukça kalabalık olduğu görülen Çemberlitaş Sineması'nda düzenlenen toplantıda İstanbul İl İdare Kurulu Başkanı Esat Çağa kısa bir açılış konuşması yapmış, ardından projeksiyon cihazıyla Amerika'nın küçük bir şehrine ait seçim uygulaması izletilmiştir. Müfide İlhan kürsüye geldiğinde konuşmasında 21 Temmuz seçimlerini facia olarak addederek sözlerini şöyle sürdürmüştür:

> *"1950 yılında da 21 Temmuz faciasını tekrarlamak hülyasına kapılanların ümitlerinin boşa çıkacağını katiyetle söylüyoruz. Türk milletinin saadet ve refahını temin etmek, bekasını korumak için hazırlanmış olması icap eden kanunları asla kimse çiğneyemeyecektir."*[45]

21 Temmuz seçim etkinliğinin hatiplerinden biri olan Demokrat Partili Emrullah Nutku da bu toplantıya hatıralarında yer vermiştir. Dört kişinin konuşma yapması planlanan toplantıda, Müfide İlhan'dan söz ederken "Kadın olması bakımından tercih ettik," ifadesini kullanması, kadınların aktif siyasal yaşama katılma çabalarının simgesel bir düzeyde kaldığının adeta itirafı niteliğindedir. Bununla birlikte, konuşmacılar arasında en çok alkışı alan kişinin Müfide İlhan olduğunu özellikle belirtmiştir.[46]

45- Bozkurt- Bozkurt, agkb., s. 722
46- Emrullah Nutku, Demokrat Parti Neden Çöktü ve Politikada Yitirdiğim Yıllar (1946-1958), Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979, s. 121-122.

Müfide İlhan, Demokrat Parti Büyük Kongresi'nde. 24 Haziran 1949. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

Artık siyaset, Müfide İlhan'ın yaşamında belirleyici bir konum edinmiş olup çalışma arkadaşlarından da aynı özveriyi göstermelerini beklemektedir. 23 Ocak 1950 tarihinde gerçekleştirilen DP Mersin Merkez İlçe Kongresi'nde parti çalışmalarının önemine dikkat çekmiş, partide görev alanların her koşulda sorumluluklarını yerine getirmeleri gerektiğini vurgulamış ve "evlerinde cenaze dahi bulunsa kapıyı kilitleyip önce parti görevini yerine getirmeleri gerektiğini" dile getirmiştir.[47] İlhan, en küçük kızı Ayla henüz bir yaşında olmasına rağmen son derece yorucu bir çalışma temposu içinde yer almayı göze almıştır. 1950 Genel Seçimleri ve ardından yerel seçimlerde DP'nin en etkin üyelerinden biri olarak öne çıkmıştır.

8 Eylül 1950 tarihinde, Mersin Şehir Meclisinin DP'li yeni üyeleri, belediye dairesinde en yaşlı üye İsmail Safa Çiftçi'nin başkanlığında bir araya gelmiştir. Gizli oyla gerçekleştirilen belediye başkanı seçimi sonucunda, "ittifakla" Müfide İlhan belediye başkanı olarak seçilmiştir. Müfide İlhan'ın hâl tercümesinde "bazı siyasi çekişmeler nedeniyle" gerçekleştiğini belirttiği belediye başkanlığı görevinden ayrılması ise Aralık 1951'dedir.

Müfide İlhan belediye başkanlığı görevinden ayrıldıktan sonra bir süre DP içinde yer almayı tercih etmiştir. Ancak, DP Mersin Teşkilatında yaşanan tartışmalar sonucunda, 1954 yılının başında bir grup olarak partiden istifa etmişlerdir. İstifa edenler arasında İçel milletvekilleri Salih İnankur, Halil Atalay ve Şahap Tol ile İçel örgütü

47- Mehmet Pınar, Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950), Hiper yay., İstanbul, 2018, s. 381

kurucularından Hamdi Ongun, Müfide İlhan ve diğer partili isimler yer almıştır. Bu grup önce "Bağımsızlar Grubu" adı altında bir beyanname yayımlayarak yeni oluşumlarını ilan etmiş, ardından 18 Şubat 1954 tarihinde "Müstakilleri Destekleme Cemiyeti" adını taşıyan siyasi bir dernek kurarak siyasi faaliyetlerini sürdürmeyi tercih etmiştir. Ancak kısa süreli bu girişim, etkinlik kazanmadan sönümlenmiştir.[48]

Müfide İlhan'ın DP ile başlayan siyasi mücadelesi sonraki yıllarda da devam etmiştir. 16 Ekim 1958 tarihinde Cumhuriyetçi Millet Partisi ile Türkiye Köylü Partisi'nin birleşmesi sonucunda yeni partinin adı Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) olarak ilan edilmiştir. Müfide İlhan, 27 Mayıs 1960 sonrası CKMP'ye katılmış, partinin Genel İdare Kurulunda görev almış ve 1961 seçimlerinde İçel milletvekili adayı olarak gösterilmiştir.[49] CKMP Mersin'de 163,196 geçerli oydan sadece 5,457 oy almış, TBMM'ye üye gönderememiştir.[50]

1968 yılında Müfide İlhan'ın Ankara Belediye Başkanlığı için bağımsız aday olma girişiminde bulunduğu görülmektedir. Başkan adaylığını 10 Mayıs 1968 tarihinde düzenlediği bir basın toplantısıyla ilan etmiştir. Basın açıklamasından bir gün önce İlhan'ın onuncu torunu dünyaya gelmiş ve bu nedenle gazete, haberi "10 torun sahibi belediye başkan adayı Müfide İlhan" başlığıyla okuyuculara sunmuştur. Bağımsız aday olarak seçim çalışmalarına başlayan İlhan, eşinin vefatı sonrasında kendisinin memlekete hizmetten başka yapacak bir şeyi kalmadığını ifade etmiştir. Yanında taşıdığı büyük bir şehir planı eşliğinde yürüttüğü seçim kampanyasında "Ankara kazan, kendisi kepçe" sloganıyla propaganda yapacağını belirtmiş, Avrupa gezisi için biriktirdiği parayla seçim kampanyasını sürdüreceğini söylemiştir. Bağımsız adaylara radyoda yeterince yer verilmemesini eleştirmiştir.[51] 2 Haziran 1968 tarihinde gerçekleştirilen Mahalli İdareler Genel Seçimleri sonucunda Ankara Belediye Başkanlığını Adalet Partisi'nden Ekrem Barlas kazanmıştır.[52]

Siyasetteki çabaları sonuç vermeyen Müfide İlhan, yaşamını sürdürmek üzere Almanya'ya yerleşmiştir. Almanya'da yaşadığı yıllarda Türkiye ile ilgili gelişmeleri yakından takip etmiş, özellikle Alman basınında çıkan Türkiye haberlerini biriktirmeyi de ihmâl etmemiştir. Öte yandan Türk siyasal yaşamına ilgisi 1980 sonrasında kendi fikirlerini de katarak artmış ve 1981'de Türkiye'ye dönüşünün ardından da bu ilgi devam etmiştir.[53]

20 Mart 1980 tarihinde henüz Berlin'deyken Cumhurbaşkanı seçimiyle ilgili düşüncelerini ve önerilerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cahit Karakaş ile

48- Bozkurt - Bozkurt, agkb., s. 730-731.
49- Milliyet, 17 Eylül 1961.
50- 15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları.
51- "10 torun sahibi Belediye Başkan adayı Müfide İlhan", Cumhuriyet, 11 Mayıs 1968. Milliyet, 4 Haziran 1968.
52- https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1961MilletvekiliSecimi/1961_Secim_Sonuclari.pdf
53- Bozkurt- Bozkurt, agkb., s. 733.

milletvekilleri ve senatörlere yönelik bir dilekçe hâlinde kaleme almıştır. İmzasını da "Yurt dışında yüreği vatan ve millet için çarpan Türklerden İlhan" şeklinde atmıştır. İlhan'a göre yaşanan olumsuzlukların üstesinden gelmenin çaresi, kadınların siyasette aktif rol almasıdır; Cumhurbaşkanlığı krizi de siyasette birleştirici rol üstlenebilecek kadınlar sayesinde aşılabilir. Müfide İlhan'a göre, Türkiye'nin yeniden iyi günlere kavuşması ve milletin birlik ve huzur içinde yaşamaya devam edebilmesi için memleket işlerinde çözüm üretmede Türk kadınlarının iş birliğine çağrılması gerekmektedir. Yeni Cumhurbaşkanı seçiminde, Profesör Dr. Afet İnan'ın Cumhurbaşkanı olarak seçilmesi önemli bir vatan hizmeti teşkil edecektir; bu davranış hem yurt içinde hem de dünyada örnek olarak ülkeye ve millete huzur getirecek tarihî bir adım olacaktır. İlhan, Afet İnan'ın teklifi kabul etmemesi hâlinde ikinci sırada Firdevs Menteşe'yi, üçüncü sırada ise Prof. Dr. Rezan Şahinkaya'yı önermiştir. Müfide İlhan'a göre bu göreve layık binlerce Türk kadınının bulunması mümkündür.[54]

12 Eylül askerî müdahalesinin ardından ülke yönetimi, Genelkurmay Başkanı Kenan Evren'in başkanlığındaki Millî Güvenlik Konseyi (MGK) tarafından üstlenilmiştir. Evren, 1982 yılı yeni yıl mesajında Türkiye'nin yeniden siyasal hayata dönüş sürecine ilişkin takvimini açıklamış; bu çerçevede, 7 Kasım 1982 tarihinde gerçekleştirilen halk oylamasıyla yeni anayasa meşrulaştırılmış ve böylece sürecin ikinci aşaması olan siyasi partilerin kurulması ve seçimlerin yapılmasına geçilmiştir. Nisan 1983'te emekli Orgeneral Turgut Sunalp, sağ ya da sol ayrımı gözetmeyen bütünleştirici bir siyasal çizgi izlemek amacıyla yeni bir parti kuracağını duyurmuştur. 24 Nisan'da Siyasi Partiler Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle siyaset yapma yasağı kaldırılmıştır. Kısa süre içinde on yedi yeni parti kurulmasına karşın, Kasım 1983 seçimlerine katılma izni yalnızca üç parti MGK onayından geçebilmiştir: Emekli General Sunalp'in kurduğu Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP), merkezde yer alan Turgut Özal'ın Anavatan Partisi ve İsmet İnönü'nün eski özel kalem müdürü Necdet Calp'in kurduğu Halkçı Parti.[55]

Kurucu üyeleri arasında Danışma Meclisi Üyesi İmren Aykut'un bulunduğu MDP, programının ilk maddesinde amacını; Cumhuriyet rejimi ve demokrasi ilkeleri çerçevesinde, karşılıklı saygıya dayalı bir siyasal hayatın tesisine katkı sunmak ve "Türk milletinin yücelmesi için çalışmak" şeklinde tanımlamıştır. Parti, Atatürk milliyetçiliğini ve demokrasiyi temel hareket noktaları olarak benimserken 12 Eylül felsefesini uygulama çerçevesi olarak kabul ettiğini vurgulamıştır. Seçimler öncesinde partilerin il örgütlerini tamamlaması gerektiğinden, Genel Başkan Turgut Sunalp kapsamlı bir yurt gezisine çıkmış; bu süreçte MDP'nin Mersin (İçel) İl Yönetim Kurulunda

54- Bozkurt-Bozkurt, agkb., s. 735.
55- Feroz Ahmad, Modern Türkiye'nin Oluşumu, Sarmal Yay., İstanbul, 1995, s. 263-265.

Müfide İlhan da yer almıştır. İlhan'ın aktardığına göre İstanbul'da bulunduğu sırada telefonla partiye davet edilmiş, değerlendirme sürecinin ardından 15 Temmuz 1983 tarihinde İçel İl Yönetim Kurulu üyesi olarak partiye katılmıştır. Müfide İlhan 15 Ağustos'ta başvuru aidatı 75 bin lirayı banka hesabına yatırarak, "Mersinlilerin hizmete çağırması, Türk kadının siyasi hayatımıza katkısını teşvik, milletime ve memleketime hizmet etmek isteğiyle" aday adaylığı başvurusunda bulunmuştur. Müfide İlhan, MDP'den milletvekili adaylığı başvurusunun kabul edilmemesi ve parti örgütünde gözlemlediği işleyiş sorunları nedeniyle 26 Eylül 1983'te hem il yönetim kurulu üyeliğinden hem de partiden istifa etmiştir.[56] Bu tecrübenin ardından Müfide İlhan, bir daha aktif siyasete dâhil olmamıştır.

56- Bozkurt-Bozkurt, agkb., s. 737-738.

Sosyal Yardım ve Sivil Toplum Çalışmaları

Müfide İlhan'ın hayatını öğretmenlik ve siyaset dışında ifade eden bir başka husus, yardım dernekleri ve sivil toplum kuruluşlarındaki çalışmaları olmuştur. Her birinde duygu ve düşünce dünyasına yansıyan aynı anlam ortaya çıkmaktadır: İçinde yaşadığı topluma faydalı olma isteği. Yazdığı bir şiirin dizelerinde de açıkça görülmektedir:

"İSTEĞİM
Ne han ne otomobil ne apartman isterim,
Mamur yurt güler yüzlü vatandır dileğim,
Azığım yok soframda yiyeceğimi düşünmem,
Ülkemdeki ızdırapla kan ağlıyor yüreğim.
İsterim ki yurdumun mutlu olsun her ferdi,
Üzülmesin, sevinsin, bulunmasın hiç derdi,
Evden neşe, sağlık, refah, saadet fışkırsın,
Mahzun gönlüm o zaman ancak rahat ederdi."[57]

Sosyal yardım kuruluşlarında çalışmak, yapılan faaliyetleri desteklemek onun için bir yaşam biçimi gibidir. Afganistan'da yaşadıkları dönemde de ülkesine yardım etmekten geri kalmamış, Kâbil Yardımseverler Cemiyetine başkanlık etmiştir. Çalışmaları ve bağışları için kendisine derneğin genel merkezi tarafından gazeteler aracılığıyla teşekkür edilmiştir.[58] Türkiye'ye döndükten sonra da Yardımseverler Derneği çalışmalarına katılmış ve desteğini sürdürmüştür. Kurucuları arasında Fevzi Çakmak'ın eşi Fitnat Çakmak'ın da bulunduğu Dernek, ilk olarak 1928 yılında kurulmuş ve sonraki yıllarda ülke genelinde yaygınlık kazanmıştır. Derneğe destek verenler arasında Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve ailesi de bulunmuştur. 2 Haziran 1952 tarihinde Yardımseverler Derneği Kongresi düzenlenmiş, katılanlar arasında Müfide İlhan da yer almıştır.[59]

Hem eğitimci hem yardımsever biri olarak 1958 yılında Kızılay'dan aldığı İlk Yardım Öğretmenliği Sertifikası ile ülkenin çeşitli yerlerindeki ilk yardım kurslarında pek çok kişinin eğitim almasını sağlamıştır. Kızılay Genel Merkezi, gümüş madalya ile katkısını taltif etmiştir. 1966 yılında Türk Anneler Derneği tarafından yılın annesi seçilmiştir. Yardım derneklerinin maddi ve manevi destekçisi olan Müfide İlhan'ın, çocuklarına ve çevresine sadece nasihat eden değil, örnek davranışlarıyla ilham veren bir insan olduğu görülmektedir. Dosyalarının içinden pek çok bağış

57- Ünal, age., s. 77.
58- Ulus, 23. 05. 1942.
59- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_005_447.

makbuzu çıkmıştır.[60] Türkiye Göz Bankası Derneği Başkanı Prof. Dr. Süreyya Gördüren'in teşekkür yazısında[61] görüleceği üzere, organ bağışı konusunda da Türkiye'de kampanyalara öncülük etmiştir.

"Sayın Müfide İlhan

Görmeyen vatandaşlarımıza ışık verebilmek için kıymetli gözlerinizi bağışlamak suretiyle göstermiş olduğunuz hayırseverlik; İdare Hey'etimizin 14.7.1963 tarihli oturumunda minnet ve şükranla karşılanarak zatıâlinize şeref üyeliğinin tevcihine karar verilmiş olduğunu üstün saygılarımla arz eder, hürmetlerimin kabulünü rica ederim.

Türkiye Göz Bankası Derneği Başkanı
Prof. Dr. Süreyya Gördüren."

Babasının Çanakkale'de şehit düşmüş olması nedeniyle Eski Muharipler Derneğinin çalışmalarını takip etmiş ve katkıda bulunmaya çalışmıştır. Ayrıca Köy Öğretmenleriyle Haberleşme ve Yardımlaşma Derneği üyeliği ile Sosyal Hizmet ve Araştırma Derneği gibi farklı derneklerde çalışmaları olmuştur.

Eğitimci olması itibarıyla özellikle dezavantajlı çocukların ve ailelerin yanında olmak da çalışmaları içinde yer alır. Merkezi Ankara'da bulunan, Geri Zekâlı Çocukları Koruma Derneğinin kurucuları arasındadır.[62] Derneğin amaçları arasında özel eğitim alması gereken çocuklar için yurtlar açmak, yurt içinde veya dışında çocukların bakım ve tedavilerini, eğitimlerini sağlamak, bunun için gerekli eğitim kadrosunu yetiştirecek olan ilgili bakanlıklarla temas kurmak, daha büyük yaştaki çocuklara iş bulmak, ailelerle iş birliği yaparak çocukların rehabilitasyonuna destek olmak yer almaktadır. Derneğin Genel Sekreteri Müfide İlhan, çocukların eğitim aracılığıyla toplumsal uyum süreçlerinin geliştirilebileceğine, çocuk ve ailelerin desteklenebileceğine inanmaktadır. Derneğin çalışmaları hakkında Akis dergisiyle paylaştığı bilgiler içinde istatistiki verilerden yararlanarak yaptığı tespitler yer almaktadır. Müfide İlhan'ın ifadesiyle: "Özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların bir kısmı büyük bir gelişme gösterip faal olarak toplum hayatına karışabilirler. Eğitim aracılığıyla iş güç sahibi olmaları ve aile kurmaları mümkün olacaktır."

Özellikle bu süreçte ailelerin desteklenmesi, derneğin çalışmalarında ön plana çıkmaktadır. 1961 Anayasası'nın 50. maddesi "Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları yararlı kılacak tedbir alır." ifadesi, derneğin çalışmalarına temel

60- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_001_038.
61- KEKBMV, Müfide İlhan Özel Arşivi, Belge No: 10005_001_040.
62- Özel eğitim alması gereken çocukların günümüzde bu şekilde ifade edilmediği muhakkak ancak dönemin akademik literatüründe de aynı şekilde ifade edildiğini vurgulamak isterim. Bkz. Doğan Çağlar, Geri Zekâlı Çocuklar ve Eğitimi, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1979.

oluşturmaktadır. Sözlerine şöyle devam eder: *"Mademki bu çocuklara bir şey yapmak mümkündür, bunları terk etmek toplum için affedilemez bir suçtur."* [63]

Kadınların sosyal ve siyasal alanda etkin görev alması gerektiğine inanan ve kendi çalışmalarıyla örnek olan Müfide İlhan, kadın örgütlenmelerine katılmış ve onları desteklemiştir. Türk Kadınlar Birliğinin VIII. Kongresi oldukça tartışmalı bir ortamda geçmiştir. Toplantıyı takip eden ve tartışmaları kaleme alan Akis muhabiri, toplantıya katılanlar arasında Müfide İlhan'a rast gelmiştir ve bu konuda ne kadar çaba sarf ettiğini şu sözlerle ifade eder:

> *"Müfide İlhan, Türkiye'nin belediye reisi olan ilk hanımıdır. Ankara'ya yerleşmiş olması Kadınlar Birliği için bir kazanç olabilir. Çünkü yedi çocuk annesi olan bu çalışkan öğretmen, samimiyetle ve büyük bir açık kalplilikle 'Beni seçerseniz çalışırım.' demiştir. Ama Müfide İlhan kulis faaliyetlerine girmemiştir, girmeye lüzum görmemiştir. Zira o, çalışmak isteyenin seçileceğine emindir."* [64]

İzmit'te yaşadıkları dönemde Türk Kadınlar Birliği İzmit Şubesinin kurulmasına öncülük eden[65] Müfide İlhan, Ankara'ya taşındıktan sonra Türk Kadınlar Birliği Genel Merkezi'nde de çalışmalara katılmıştır.[66] 1967 yılında ise 1953'ten beri faaliyet gösteren Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumunun çalışmalarına dâhil olmuş ve aynı yıl kurumun başkanlığını üstlenmiştir. Kurumun kuruluş amacı; kadınların sosyal durumunu etütlerle araştırmak, incelemek ve düzenlemek, ayrıca mevcut haklarının daha etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır. İlhan, başkanlığı döneminde, kuruluşundan sürdürülen "Tartışmalı Konferanslar" serisinin kitaplaştırılmasını sağlamış; kitabın ön sözünde hem derneğin çalışmalarının hem de bu konferansların yayımlanmasının önemini şu sözlerle vurgulamıştır:

> *"Memleketimizde ve dünyada kadının sosyal durumu ile ilgili sorunlar, her çağın özelliklerine göre daima vardır. Hiçbir zaman bitirilemeyecek olan bu işi nesilden nesile devrederken Kurumun bu yayınlarıyla geleceğe ışık tuttuğumuz ve kamu yararına büyük hizmet ettiğimiz kanısındayız.*
>
> *Kıymetli konferansçı arkadaşlarımın büyük emeklerle hazırladığı bu bildirilerin, benim başkanlığım sürecinde yayımlanmalarından mutluluk duymaktayım…"* [67]

63- "Sosyal Hayat- Dernekler", Akis, S: 671, (29 Nisan 1967), s. 20.
64- "Kadın – Sosyal Hayat", Akis, C. XIII, S: 211, (24 Mayıs 1958), s. 27-28.
65- Ünal, age., s. 46.
66- "Kadın Teşekküller", Akis, C. XVIII, S: 309, (20 Temmuz 1960), s. 32.
67- Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu Aylık Konferanslar 1953-1964, Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu Yayınları, Ankara, 1967.

Kitapta, onun 1963 yılında *"Türkiye Cumhuriyeti Devrinde Belediyeler Kanunu ve Belediye Meclislerinde Çalışan Kadınlarımız"* başlığıyla sunduğu konferansın metni de yer almıştır. İlhan, konferansına Belediye Kanunu'nun birinci maddesindeki "belediye" tanımını temel alarak başlamıştır:

> *"Belediye; beldenin ve belde sakinlerinin mahalli mahiyette müşterek ve medeni ihtiyaçlarını tanzim ve tesviye ile mükellef hükmi bir şahsiyettir. Demek oluyor ki belediye hizmetleri günlük hayatımızda her an karşılaştığımız hususlardır ve bu hizmetlerin iyi yapılıp yapılmamasının her vatandaşı birinci derecede ilgilendirmesi icap eder. Kanalizasyon, akarsu, çöplerin vaktinde muntazaman toplanması, pazar yerlerinde ve dükkânlarda tartı ve fiyat kontrolü, sakat ve acizlerin korunması, eğlence yerleri, spor sahaları, parklar tanzimi; hepimizin müşterek ve medeni ihtiyaçlarındandır."*

Konferans metninde, Türkiye'de belediyecilik tarihi dört başlık hâlinde ele alınmıştır:

> *1- İstanbul Şehremanetinin teşkil edildiği 1855 (1271)'den evvel,*
> *2- İstanbul Şehremaneti'nin teşekkülünden Vilâyat ve Dersaadet Belediye Kanunlarının neşri tarihine kadar olan 1855-1877 (1271-1294),*
> *3- Vilâyat ve Dersaadet Belediye Kanunlarının neşri tarihinden 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun yürürlüğe geçtiği 1 Eylül 1930 tarihine kadar olan safha (1877-1930),*
> *4- 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1 Eylül 1930'dan 1963'e kadar olan kısım (1930-1963).*

Metinde, İlhan'ın İçişleri Bakanlığı arşivleri ile gazeteleri tarayarak konuya ilişkin veri toplamaya çalıştığı, ancak yeterli bilgiye ulaşamadığı belirtilmektedir. 1930'da Atatürk'ün öncülüğünde kadınların il genel meclisi ve belediye meclislerine seçilmeye başladığını vurgulamakta, bunu kendi seçildiği 3 Eylül 1950 tarihli belediye seçimleriyle örneklendirmektedir. 1950 yerel seçimlerinde Ankara Merkez İlçesi Belediye Meclisinin 58 üyesi arasından yalnızca Saadet Teker'in kadın üye olarak yer alması; Çankaya ilçesinde ise Adviye Fenik ve Filyet Arman'ın belediye meclisine seçilmesi, dönemin tablosundan örnekler olarak aktarılır.

Bu çerçevede Müfide İlhan, kendi belediye başkanlığı dönemini değerlendirirken bu görevin uluslararası kamuoyunda geniş yankı bulduğunu belirterek çeşitli örnek-

ler aktarmıştır. Amerikalı bir kadın gazeteciden aldığı mektuptan alıntılarla, belediye başkanlığı tecrübesinin kadın hakları mücadelesi açısından taşıdığı öneme dikkat çeker. Buna karşın Türkiye'de gereken önemin verilmediğini, özellikle tarih kitaplarında yeterince yer bulmadığını vurgular. Ayrıca, 1957 yılında Kocaeli'nin Gölcük ilçesinde Jale Bora'nın belediye başkanı seçilmesinin önemine işaret ederek kadınların yerel yönetimlerdeki varlığının hâlen sayılı örneklerle sınırlı kaldığını ifade eder. Konferansın sonunda temennilerini şu sözlerle dile getirir:

> *"Sözlerime son verirken kolaylıkla kazandığımız haklarımızı liyakatle kullanabilmemiz için bilgilerimizi artırıp memleket işleri ile çok yakından ilgilenmemiz hususuna işaret etmek isterim. Bu davranışımız Atatürk'ün ruhunu da şad eder. Esasen yurttaki kalkınma hızını artırmak için kadın-erkek bütün milletin el birliği ile çalışması bir borçtur. Bütün hanımlarımızın yeni çıkacak Belediye Kanunu ile yakından ilgilenerek ilk yapılacak seçimlerde şehir meclislerinde daha geniş bir kadro ile yer bulmalarını temenni ve tavsiye eder, beni dinlemek lütfunda bulunduğunuzdan dolayı hepinizi saygı ve sevgi ile selamlarım."* [68]

Müfide İlhan, "50. Yıl Türk Kadınına Seçme ve Seçilme Hakkı" etkinliğinde. 5 Aralık 1984. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

68- Müfide İlhan, "Türkiye Cumhuriyeti Devrinde Belediyeler Kanunu ve Belediye Meclislerinde Çalışan Kadınlarımız", Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu Aylık Konferanslar 1953-1964, Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu Yayınları, Ankara, 1967, s. 151-161.

II. BÖLÜM:
MERSİN BELEDİYE BAŞKANI MÜFİDE İLHAN

Türkiye, 1950'li yıllarda yeni bir çehreye bürünmüştür. Bu değişim, yalnızca siyasal alanda yeni bir döneme geçişi değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyolojik bir dönüşümü de ifade eder. Bu dönemi şekillendiren iki gelişmeden ilki, 1945 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi; ikincisi ise Türkiye iç siyasetinde yaşanan sosyoekonomik dönüşümünün ortaya çıkardığı çok partili siyasal hayata geçiş sürecidir. Her iki gelişme de Türkiye açısından birer kırılma noktası niteliğindedir.

Dünya ölçeğinde dramatik bir değişim yaratan İkinci Dünya Savaşı boyunca ekonomiler altüst olmuş, en önemlisi çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Türkiye, son aşamasında sadece politik olarak katıldığı ve bu yüzden can kaybı yaşamadığı büyük savaştan ekonomik anlamda büyük oranda etkilenmiştir. Savaşla şekillenen dış politikanın belirlediği ülke içi siyaset, yeni bir sıçrama için hazır hâle gelmiştir. Toplumsal yapıların dönüşümü elbette tarihsel birikim üzerinde şekillenir, ancak ortaya çıkan yeni dinamikler, her döneme özgü siyasal ve toplumsal bünyenin oluşmasına yol açar. Tüm bu gelişmeler, Türkiye'nin önünde iki seçeneğin belirmesine neden olmuştur. Birincisi, tek partili düzenin giderek artan bir hızla baskı rejimine dönüşmesi; ikincisi ise siyasal düzenin demokratikleşmesidir. Cumhuriyet'in kuruluş felsefesi, çağdaş ve demokratik bir düzen yaratmayı hedeflediğinden tercih demokratikleşmeden yana kullanılmıştır.[69]

1945 yılında Nuri Demirağ'ın Millî Kalkınma Partisi'ni (MKP) kurarak öncülük ettiği yeni partilerin kurulması süreci, 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti'nin (DP) kuruluşuyla devam etmiştir. 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan çok partili seçim tecrübesine Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Millî Kalkınma Partisi, Demokrat Parti, Liberal Demokrat Parti, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi ve Yalnız Vatan İçin Partisi katılmıştır. Seçimlerin sonunda oluşan parlamento dağılımında 397 milletvekili CHP'li, 61 milletvekili DP'li ve 7 milletvekili bağımsız olarak yer almıştır.[70]

Parlamentoda temsili düşük kalsa da yeni seçim dönemine kadar geçen dört yıl içinde DP giderek güçlenen, halkın desteğini alan bir parti hâline gelmiştir. Kuruluşuna Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan'ın öncülük ettiği DP'nin Türkiye içinde örgütlenmesi hızla gerçekleşmiş, il ve ilçe örgütleri kurulmuştur. Birden fazla partinin siyasete dâhil olduğu dönüşüm içinde siyasetin yeni

69- Emre Kongar, 21. Yüzyılda Türkiye, 15. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1998, s. 144.
70- Bozkurt, agb., s. 90.

çehreleri yerini almıştır. Parti kurulduktan sonra DP'ye katılanlardan biri de Müfide İlhan'dır. 14 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleşen seçimlere büyük bir katılım gerçekleşmiş, sonucunda DP, Türkiye'nin yeni iktidar partisi olmuştur.

DP'nin kuruluşuna öncülük yapan Celal Bayar cumhurbaşkanı seçilmiş ve böylece Türkiye'nin üçüncü cumhurbaşkanı olmuştur. Adnan Menderes, DP Dönemi kurulan hükûmetlerde başbakanlık görevini üstlenmiştir. Fuat Köprülü, dışişleri bakanlığı görevine getirilirken Mersin (İçel) Milletvekili Refik Koraltan, TBMM Başkanlığı görevini yürütmüştür.

Türkiye'de değişimi açıklayan gelişmeler sadece siyasi alanda değildir. Yüzyılın ilk yarısında nüfus; savaş ve askerlik sürelerinin uzunluğu gibi etkenlerle düşük kalmıştır. Savaş sona erince güvenlik amacıyla silahaltında tutulan askerler terhis edilerek ailelerine geri dönmüştür. Nüfus artış hızı bile geçmiş yıllara göre ivme kazanmış, 1940'larda yalnızca yüzde 1,7 olan nüfus artış hızı 1950-1955 döneminde yüzde 2,77 ye çıkmıştır. Sağlık koşullarının görece iyileşmesi de bu artışta etkili olmuştur. 22 Ekim 1950'de gerçekleştirilen nüfus sayımı sonuçlarına göre; Türkiye toplam nüfusu 20.934.670 kişiye ulaşmıştır.[71]

Türkiye demografisini 1950'li yıllarda etkileyen gelişmelerden biri de Bulgaristan Hükûmeti tarafından tehcire tabi tutulan soydaşlara kapılarını açmasıdır. Türkiye Cumhuriyeti, 1950-1951 yılları arasında Bulgaristan'dan gelen 147.065 kişiyi kabul etmiştir. Hükûmet göç edenlerin iskânı konusunda çalışmalar başlatmış, arazi ve yerleşim yeri oluşturulması için hazırlıklar yapılmıştır.[72] Göçmenler için yapılacak ilk köyün inşa edilmesine Mersin'in Homurlu mevkisinde başlanmış, Mersin halkı da yardım kampanyasına katılarak çalışmalara destek olmuştur.[73] Her bir ev 30 metrekare üzerine kurulmuş ve ayrıca 500 metre kare de bahçe verilmiştir. TBMM Başkanı Refik Koraltan 16 Kasım 1951 günü Mersin'i ziyareti sırasında Homurlu'ya yerleşen 50 göçmen ailesinin tapularını vermiştir.[74]

Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu 1950'li yıllar boyunca ekonomi politikaları, geçmişe kıyasla dış dünyaya daha açık ve tarım ağırlıklı bir kalkınma stratejisinin uygulanmaya başlandığı bir dönem olmuştur. Kalkınmacı hedefler doğrultusunda, karayollarının yanı sıra barajlar inşa edilmeye, yeni fabrikaların temelleri atılmaya başlanmıştır. Türkiye nüfusunun üçte ikisi elektrikten yararlanmazken kasaba ve köylere büyük oranda elektrik ulaştırılmıştır. Açılan yollar, oluşturulan nüfusun ülke genelinde hareketliliğini artırmış ve kentler cazibe merkezi hâline gelmiştir. Köyden kente göç, belirgin bir toplumsal dönüşüme öncülük etmiştir.[75]

71- Cumhuriyetin 75 Yılı 1923-1953, Editör: Feridun Aksın, YKY Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul, 1999, s. 287.
72- Esra Sarıkoyuncu Değerli, Hasan Karakuzu, "1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Türk Göçü", Akademik Bakış Dergisi, S: 57, 2016, 313-342.
73- Yeni Mersin, 20 Ağustos 1951.
74- Yeni Mersin, 17 Kasım 1951.
75- Şevket Pamuk, Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 9. Basım, İstanbul, 2018, s. 230-231.

Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu tarafından Kore kahramanı Salih İlhan'a saat takdim edilirken Mersin Belediye Başkanı Müfide İlhan'ın da yer aldığı fotoğraf. 3 Mayıs 1951. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

Soğuk Savaş döneminin uluslararası gelişmeleri, Türkiye'nin iç siyasetini hem etkilemiş hem de siyasette belirleyici olmuştur. 25 Haziran 1950'de Kuzey Kore askerlerinin Güney Kore topraklarına girmesiyle başlayan yeni bir çatışma, Soğuk Savaş'ın iki kutbunu karşı karşıya getiren geniş ölçekli bir savaşa dönüşmüştür. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin askerî harekât kararını destekleyen Demokrat Parti hükûmeti, Türkiye'nin de bu koalisyonda yer almasına karar vermiştir. Bu çerçevede, 4.500 kişiden oluşan Türk birliği, Tuğgeneral Tahsin Yazıcı komutasında Kore'ye gönderilmiş; savaşın ilerleyen dönemlerinde takviye edilerek birliğin sayısı 5.460'a ulaşmıştır. Çatışmalar sırasında Türk askerlerinden 721 kişi şehit olmuş, 2.000'den fazlası yaralanmış, 1.632'si kaybolmuş ve 244'ü esir düşmüştür.[76] Türkiye'nin Kore'ye asker gönderme kararı, ülke geneline olduğu gibi Mersin'e de yansımış; 30 Ağustos 1951'de kentten değiştirme birliğine katılmak üzere 26 kişi sevk edilmiştir. Mersin Tren Garında oldukça kalabalık bir şekilde toplanan Mersinliler, askerleri tezahüratlarla uğurlamış; düzenlenen törende Kurmay Albay Remzi Hasdal ile Belediye Başkanı Müfide İlhan konuşma yapmıştır. Askerler, belediye tarafından hazırlanan çiçekler ve hediyeler eşliğinde Kore'ye yolcu edilmiştir.[77]

76- Mete Kaan Kaynar, "Türkiye'nin Ellili Yılları Üzerine Bazı Notlar", Türkiye'nin 1950'li Yılları, Haz.: Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2019, s. 18.
77- "Dün 26 Yiğidimizi Törenle Uğurladık", Yeni Mersin, 31 Ağustos 1951.

1950'lerde Mersin: Demografik Yapı, Sosyo-ekonomik Koşullar ve Siyasi Görünüm

Günümüzde "Mersin" adıyla anılan il, tarihsel süreçte Mersin ve İçel olarak iki ayrı idari yapıya karşılık gelmiş, bu nedenle isim ve statü bakımından çeşitli değişikliklere uğramıştır. Osmanlı Devleti'nin son döneminde Mersin, Adana Vilayetine bağlı bir sancak merkeziyken İçel bağımsız bir sancak merkezi olarak örgütlenmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra yapılan idari düzenlemelerle 1924 yılında İçel ve Mersin, ayrı vilayetler olarak teşkilatlandırılmıştır. 1933 yılında bu iki vilayetin birleştirilmesi kararlaştırılarak merkezi Mersin olan İçel ili oluşturulmuştur. Son olarak, 28 Haziran 2002 tarihinde yapılan düzenleme ile ilin resmî adı "Mersin" olarak değiştirilmiştir.[78]

Mersin, coğrafi olarak Akdeniz dünyasına aittir. Doğu Akdeniz havzasında yer alan şehir, Anadolu'nun iç kesimlerinden Batı ve Orta Toros Dağlarının yüksek plato ve zirveleriyle ayrılmaktadır. Doğal güzellikleri ile birlikte iklim koşullarının elverişliliği, farklı ekonomik etkinliklerin merkezi olması itibarıyla demografik çekim gücüne sahiptir. Nüfus varlığı bakımından Türkiye'nin önemli illeri arasında yer alır. Özellikle 1950'li yıllarda ilin gelişmesine koşut doğal nüfus artışı, göç gibi nedenlerle demografik bir büyüme sergilenmiştir. 1950-1980 yılları arasında Türkiye nüfusu yüzde 2 katına ulaşırken Mersin nüfusu 2,5 katından fazla artmıştır. 1945 yılında 279.484 olan ilin nüfusu 1950 yılına gelindiğinde 317.853 olmuştur.[79]

Bu döneme ilişkin değerlendirmeler arasında Mersin'in tarihî, coğrafi ve ekonomik özelliklerine dikkat çeken Kemal Işık'ın Yeni İstanbul gazetesindeki "İsmini Yetiştirdiği 'Yeşil Mersin'den Alan Şehir" başlıklı yazısında yer almaktadır. Bu değerlendirmeler, dönemin Mersin'ine dair çağdaş bir gözlemi yansıtır ve kentin sosyoekonomik görünümünü anlamada önemli bir tanıklık sunar:

> *"Çukurova'da demiryolu, Akdeniz'in kıyısında yemyeşil bir şehirde nihayete erer. Bu yeşilliğe masmavi bir göğü, atlas gibi bir denizi de ilave ederseniz; kendinizi bir 'füsun' diyarında hissedersiniz.*
>
> *Sahil boyunca ilerleyen asfaltın bir tarafına Akdeniz'in dalgaları çarpar, diğer tarafında bahçeli küçük villalar sıralanır. Şehir, turunçgillerin yeşilliğine bürünmüş evlerle 'turunçgiller cenneti' manzarası arz eder.*
>
> *Yüz sene evvel buradan geçenler, deniz kıyısında birkaç balıkçı kulübesinden başka bir şey göremezlerdi. Bunlar, son yüz sene içinde gelişerek; bugün 2410 kilometrekareye yayılan, 35 bin nüfuslu bir şehir hâlini almıştır. Bu şehir, eski*

78- Çalışmada Mersin olarak adlandırılmakla birlikte 1950'li yıllarda kentin adı İçel'dir. Kentin yaygın kültürü içinde Mersin adı öteden beri kullanıldığı ve 2002'de resmiyet kazanarak Mersin olarak adlandırıldığı için bu tercihte bulunulmuştur. T.C. Mersin Valiliği, http://www.mersin.gov.tr/tarih. (Erişim Tarihi: 12.11.2025)
79- İçel, Yurt Ansiklopedisi, 5, Genel Yayın Yönetmeni: Taha Parla, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1982, s. 3626-3627.

'Zefiryum' şehri harabeleri üzerinde kurulmuş olup, Akdeniz kıyısında birçok 'Zefiryum' isimli şehirler bulunduğundan onu diğerlerinden ayırt etmek için burada yetişen 'Yeşil Mersin'in ismi şehre izafe etmiştir.

Mersin'in yeşilliğine bakarak tarihi olmayan şehirlerden zannedilmesin. Şehrin havalisi zengin tarih asarıyla doludur. Tarihte buralar Etilerin, Arapların, Asurların, Romalıların Bizanslıların Selçuk Türklerinin, Karamanlıların, Osmanlıların istilasına uğramıştır. Bunun için bu havalide adım başına, bu milletlerin medeniyet eserlerine rastlamak mümkündür.

…

Bu tarih, tabiat zenginliğine malik olan şehir, bugün modern otel, lokanta, türlü eğlence yerleriyle, centilmen halkıyla ileri bir şehir manzarası arz eder. Böylece bir turistin aradığı her şeye maliktir. Bu bakımdan Mersin'in istikbali turizmdedir. Bugün Mersin, sıhhi, beledi, kültürel bütün tesislere maliktir. Bilhassa bu tesislerden, halkın yardımıyla yapılmış halkevi, Mersin'in övünebileceği bir eserdir, 10.800 metrelik sahaya yayılmış olan bu güzel eser; 1500 kişilik tiyatro salonunu, modern tiyatrolarda bile nadir rastlanan, 14 metrelik derinlikte, 40 metre genişlikte ve 18 metre yükseklikte bir sahneyi ihtiva etmektedir. Sahnenin önünde 100 kişilik orkestrayı alabilecek yer bile, artistlerin çalışma ve giyinme odaları da vardır. Ayrıca 300 kişilik kapalı spor salonunu, büyükçe kütüphanesini, 500 kişilik şeref salonunu, 2 halk dershanesini ilave edersek eserin ihtişamı meydana çıkar.

Şehir, yakında modern bir stadyuma kavuşacaktır. Bu suretle 'Mersin', Türkiye'nin spor, sanat, fikir hayatında önemli bir yer işgal edecektir.

Mersin; kara, demiryoluyla Anadolu'nun her tarafına bağlandığı gibi deniz yoluyla da bütün dünya ile irtibat hâlindedir. Yalnız deniz yolu derken Mersin'in kalkınmasında büyük rolü oynayacak olan limanından bahsedelim:

Mersin Limanı sığdır. 50 santimetreye kadar med ve cezir hadiseleri vuku bulur. Çok kuvvetli esen batı ve güney rüzgârlarına tamamen açıktır. Bu rüzgârlar, limanda oldukça tahribat yaparlar. Buna ilave olarak limanın biraz üst tarafına dökülen 'MÜFTÜ' deresi, getirdiği teressübatla limanı doldurmakta ve istifade imkânını ortadan kaldırmaktadır.

Mersin, İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması anına kadar, Çukurova'nın Orta ve Doğu Anadolu'nun yegâne ihraç ve ithal limanı idi. Bu bakımdan ticaret, şehrin iktisadi hayatında çok büyük rol oynuyordu. Geniş hinterlandı ile İstanbul ve

İzmir'den sonra Türkiye'nin üçüncü ihraç limanı idi. Fakat Hatay'ın Anavatana ilhakından sonra geniş hinterlandının büyük kısmını kaybettiği gibi İskenderun Limanı'nın yeniden inşası, Mersin'in ticari faaliyetini durdurmuş denilebilir. Bu bakımdan Mersin için liman inşası, hayati bir ehemmiyet taşımaktadır.

Son yıllarda, ticari hayatta durgunluk Mersin'i zirai alanda çalışmaya sevk etmiş. Bilhassa turfanda sebze yetiştirmekte, portakalcılıkta Türkiye'nin sayılı istihsal bölgelerinden biri olmuştur.

Mersin'de sabun, iplik fabrikaları mevcuttur. Yeniden, hususi teşebbüsler tarafından pamuklu mensucat fabrikaları kurulmaktadır. Marshall Yardımından kurulması tasarlanan meyve suyu, konserve fabrikalarıyla şehir, iktisaden bir kat daha zenginleşecektir.

Mersin; turistik değerleriyle, bereketli ovasıyla, geniş hinterlandı, limanının inşasıyla, istikbaline emniyetle bakabilir." [80]

1950'de Mersin Cumhuriyet Meydanı. Mersin'in ilk kadın diş hekimi Melahat Ünsal, eşi Ramazan Ünsal ve çocukları. (Kaynak: Ünsal Aile Albümü.)

Mersin'in sanayi üretiminde 1950'lerde belirgin bir atılım görülmemekle birlikte, tarımın ve buna bağlı ticari faaliyetlerin gelişmesi şehirde önemli sermaye birikimi yaratmıştır. 19. yüzyılın sonlarından beri varlığını sürdüren ve ağırlıklı tarıma dayanan sanayi ise, 1950'lerde Çukurova'yı Anadolu'ya bağlayan modern ve geniş yolların

80- Kemal Işık, "Mersin- İsmini Yetiştirdiği 'Yeşil Mersin'den Alan Şehir", Yeni İstanbul, 20 Temmuz 1950

açılması sayesinde ölçek ve pazar bakımından sınırlı fakat istikrarlı bir gelişme göstermiştir.[81] *Memleket Haberleri* köşesinde Mersin'i ayrıntılı olarak ele alan Son Posta gazetesi, kentte faaliyet gösteren sanayi kuruluşlarına da yer vermiştir. Gazetede aktarıldığına göre şehirde iki çeltik, iki pirinç ve iki sabun fabrikasının yanı sıra bir buz fabrikası ile iplik, çuval, çivi, kal, küspe, makarna, pamuk ve pamuk yağı fabrikaları bulunmaktadır. Ayrıca susam yağı, zeytinyağı, karbonat, tuz, teneke, demir tel, koza, nal çivisi, kereste, kireç üretimi yapan büyük ve küçük ölçekli pek çok işletme de üretim faaliyetlerini sürdürmektedir.[82]

Mersin'in çok çeşitli ekonomik potansiyeller barındırması, kentin sosyoekonomik ve kültürel açıdan da zengin bir görünüm kazanmasına katkı sağlamıştır. Bu dinamiklerin şehrin siyasal yaşamında da belirgin yansımaları bulunmaktadır. Bilindiği üzere, Türkiye siyasetinin dönüm noktalarından biri olan 14 Mayıs 1950 seçimleriyle iktidar el değiştirmiş ve DP yönetimi kurulmuştur. Türkiye genelinden farklı olarak Mersin, 1946 seçimlerinde de DP'yi desteklemiş ve TBMM'de kenti DP adayları temsil etmiştir. Kayıtlı seçmen sayısı 135.205 olan Mersin'de 14 Mayıs 1950 seçimlerine 120.410 kişi katılmış, böylece ülke genelindeki oranla paralel bir katılım düzeyi ortaya çıkmıştır. Bu seçimlerde Refik Koraltan, Dr. Celal Ramazanoğlu, Halil Atalay, Salih İnankur, Hüseyin Fırat ve Şahap Tol, IX. Dönem'de Mersin milletvekili olarak görev almak üzere seçilmişlerdir. Aynı yıl 13 Ağustos'ta köy, mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri, 3 Eylül'de ise yerel yönetimler için yapılan seçimleri Türkiye genelinde olduğu gibi Mersin'de de DP kazanmıştır.[83]

81- İçel, s. 3687.
82- Son Posta, 14 Aralık 1950.
83- Birgül Bozkurt, İbrahim Bozkurt; "Demokrat Parti İktidarı Döneminde İçel (Mersin)'de Seçimler", Tarih ve Günce, S: 11 (2022), s. 310-312.

Müfide İlhan'ın Mersin Belediye Başkanı Seçilmesi

Türkiye'de modern belediyeciliğin temelleri Tanzimat düzenlemelerine dayanmaktadır. 1860'lı yılları izleyen süreçte İstanbul'da ve taşrada, üyeleri seçimle işbaşına gelen yerel meclisler oluşturulmuş,[84] bu çerçevede Mersin Belediyesinin kuruluşu da bu dönemde gerçekleşmiştir. 1869 (Hicri 1286) tarihli Halep Vilayet Salnamesiyle de tespit edildiği üzere, Mersin belediye teşkilatının belediye meclisine dayandığı anlaşılmaktadır.[85]

Cumhuriyet Dönemi'nde ise belediye örgütlenmesinin daha sistematik bir çerçeveye kavuşturulması amacıyla 3 Nisan 1930 tarihli ve 1580 sayılı "Belediyeler Yasası" kabul edilmiştir. Bu yasa uyarınca belediye meclis üyeleri dört yılda bir yapılan seçimlerle yurttaşlar tarafından belirlenmekte; meclis üyeleri içlerinden birini belediye başkanı olarak seçmektedir. Düzenleme, Türkiye'de kadınların siyasal katılımına da öncülük etmiş ve ilk kez yerel yönetimler için seçme ve seçilme hakkına sahip olmuşlardır. Böylelikle kadınlar belediye meclislerinde sınırlı ölçüde yer almaya başlamışlardır. Öte yandan belediye başkanı olarak seçilerek göreve gelmeleri yaygın bir uygulama hâline dönüşmemiştir.[86] Yasanın kabulünden 1950 yılına kadar özellikle il belediye başkanlığı düzeyinde bir tecrübenin ortaya çıkmadığı görülmektedir. Müfide İlhan'ın 8 Eylül 1950 tarihinde toplanan Mersin Şehir Meclisi tarafından belediye başkanı seçilmesi, Türkiye tarihinde bir ilktir ve kadınların siyasete katılımı açısından Türkiye sınırlarını aşan yankılar yaratmıştır.[87]

Müfide İlhan ve Demokrat Parti mensupları Mersin köylerinde seçim gezisinde, t.y. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

84- Ruşen Keleş, Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar (1975-1992), IULA-EMME Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, İstanbul, 1993, s. 36.
85- İbrahim Bozkurt, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Mersin Tarihi (1847-1928), Mersin Büyükşehir Belediyesi Yayınları:1, Mersin, 2000, s. 53.
86- Resmî ve doğrudan arşiv belgeleri sınırlı olmakla birlikte, Artvin ilinin Yusufeli ilçesine bağlı Kılıçkaya beldesinde 1930 yılında Sadiye (Ardahan) Hanım'ın belediye başkanı seçildiği ve Türkiye'nin ilk kadın belde belediye başkanı olduğu çeşitli kaynaklarda paylaşılmaktadır.
87- Bkz. EK 2, EK 3. BCA. 030-11-1/218-37-9.

Müfide İlhan kürsüde. Mersin belediye seçimleri açık hava toplantısı. 28 Ağustos 1950. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

Mersin'de tanınan ve sevilen bir sima hâline gelen Müfide İlhan'ın siyasi çalışmaları halkın dikkatini çekmiş, zaman zaman basın aracılığıyla kendisine mektuplar yazılmıştır. Bu mektuplardan biri, "Dalgıner" rumuzuyla yazılmış olup aynı zamanda kadınların siyasette yer almasının nasıl karşılandığına bir örnek oluşturmaktadır. Mektubun yazarı, köy kahvesini mekân olarak seçmiş ve anlatımını burada geçen diyaloglar üzerine kurmuştur. Köy kahvesinde geçen konuşmalarda, Müfide İlhan'dan "yaman bir bayan" olarak bahsedilmiş, Gözne Yaylası'nda köy köy dolaşıp, eşek üzerinde köylülerle sohbet ettiği, geleneksel kıyafetleriyle halkın içinde yer aldığı aktarılmıştır. İlhan, köylülerce, "Demirkıratlıların il idare kurulu"nda yer alan, yazılar yazan ve eşiyle dünyanın farklı yerlerini gezip dolaşan bir kadın olarak tasvir edilmiştir. Mektupta, ayrıca kadınların siyasette aktif rol almasının yadırgandığı da görülmektedir:

> *"Sayın bayan senin başka işin gücün yok mu da her toplantıda cırlavuk (Ağustosböceği) gibi öter, dikiş - nakış yapmak, çocuklarının libasını dikmek dururken, beyaz kâğıt üzerine kara kara yazılar sıralarsın, gözlerine yazık değil mi? Sen neden kendini yorar, rahatını bozarsın?"* sözleriyle bu bakış açısı dile getirilmiştir. Buna rağmen mektup sahibi, İlhan'ın gezip köylülerle konuşmasını bir merak ve arzu olarak değerlendirip saygı duyduğunu belirtmiş; yolu düşerse kendi köylerine de beklediklerini ve bir ayran ikram etmek istediklerini ifade etmiştir. Mektubunu da *"Haydi benim yorulmaz, fedakâr kızım, hoşça kal."* sözleriyle bitirmiştir.[88]

88- Dalgıner, "Viran Şehirden Mektuplar: Bn. Müfide İlhan'a", Yeni Mersin, 7 Ekim 1948.

Gazeteden mektubu okuyan ve kadın olduğu için aktif siyasete katılmasını eleştirenlere bu vesileyle çabasını anlatmak isteyen Müfide İlhan, yine Yeni Mersin aracılığıyla Dalgıner'e yanıt vermiştir. Uzun bir yazı kaleme almış olan İlhan, evine ve ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirdiğini, öte yandan ülkesine hizmet etmek için hiç yorulmadan çalışmak istediğini dile getirmiştir. Siyasete girme amacını da şu sözlerle ifade etmiştir:

"Ben, bu cennet yurdumu karış karış dolaşıp görmek, üstünde yaşayan köylü ve şehirli kardeşlerimle tanışmak istiyorum. Onların daha mesut olması için nelere muhtaç olduklarını iş başındakilere duyurmak için zevkle çalışıyorum. Milletimin bana verdiği bütün işleri her zaman büyük bir sevinçle yapacağım. İnsanların saadet telakkileri başka başkadır. Ben evimin dört duvarı içinde mesut olamam. Herkesin memnun ve mesut olması benim saadetimin esasıdır." [89]

DP iktidara geldikten bir müddet sonra yerel seçimler için hazırlıklara başlamış, Mersin teşkilatı 24 Ağustos'ta bir toplantı yapmıştır. Büyük bir seçim kampanyası başlatan DP, mitinglere ağırlık vermiştir. Müfide İlhan'ın konuşmacı olduğu bir mitingde 3.000 kişi hazır bulunmuştur. 3 Eylül 1950 tarihinde gerçekleştirilen seçimler, henüz yayla sezonu sona ermediği hâlde büyük bir katılımla sonuçlanmıştır. Meclis üyeliklerine; Müfide İlhan, Edmon Barbur, Zeki Budur, Aziz Atınç, Nazif Arısoy, Hayri Atahan, Sabri Poda, İsmail Safa Çiftçi, Emin Taylan, Ali Şaman, Şükrü Sümen, Fethi Elgün, Münir Serin, Arap Çalışkan, Zeki Ayan, Fahri Merzeci, Tahir Menemenci, Ahmet Gürsoy, Şakir Tunç, Mehmet Buğdaycı, Nikola Salim seçilmiştir. 4.300 oy alan Müfide İlhan en çok oyu alan meclis üyesi olarak listenin en başında yer almıştır.[90]

Seçim sonuçlarının açıklanmasından bir gün evvel kentin yerel gazetesi Yeni Mersin'de, Müfide İlhan'ın Mersin Belediye Başkanlığı için uygun bir aday olduğu belirtilmiştir. Yazıda, İlhan'ın belediye işlerine tüm zamanını ayırabilecek düzeyde enerji ve özveriye sahip olduğu; bürokratik işlemlerle vakit kaybetmeden şehrin her kesimini gezip ihtiyaçları tespit edebileceği vurgulanmıştır. Ayrıca, eşi Faruk İlhan ile birlikte dünyanın farklı şehir ve kasabalarını ziyaret etmiş, gezip görmüş olması nedeniyle şehirlerin ihtiyaçları ve imarı konularında bilgi sahibi olduğu ifade edilmiştir. Gazete, İlhan'ın Mersinli seçmenler tarafından yoğun destek gördüğünü ve halkın çoğunluğunun kendisinin belediye başkanı olmasını arzuladığını ileri sürmüştür. Bunun yanı sıra, bir kadının Mersin Belediye Başkanlığı görevini üstelenmesinin

89- Müfide İlhan, "Dalgıner'e", Yeni Mersin, 13 Ekim 1948.
90- Pınar, age., s. 523-524.

hem kent açısından önemli bir gurur kaynağı hem de Türkiye'de yeni bir zihniyetin simgesi olacağı tespit edilmiştir.[91]

Gazeteci Sinan Korle, "Anadolu Yollarında" köşesinde Mersin dosyasında benzer vurguyu yapmıştır:

"Mersin, yazılarımın bir iki noktasında işaret ettiğim gibi memleketin en ileri görüşlü şehirlerinden birisi. Bütün memleket mikyasında kadın milletvekilleri, kadın şehir meclisi üyeleri azaladursun, bakıma ve imara muhtaç Mersin, kendisine belediye başkanı olarak bir kadını, Bayan Müfide İlhan'ı seçmiş bulunuyor".[92]

8 Eylül 1950 tarihinde Mersin şehir meclisinin DP'li yeni üyeleri, belediye dairesinin en yaşlı üyesi İsmail Safa Çiftçi'nin başkanlığında toplanır. Gizli oyla yapılan belediye başkanı oylaması sonucunda "ittifakla" Müfide İlhan belediye başkanı seçilir. İlhan, Anadolu Ajansı'na bir açıklama yaparak şu sözlerle teşekkür etmiştir:

"Bana Türkiye'nin ilk kadın belediye başkanı olmak şerefini veren Sayın Mersinli hemşehrilerime minnet ve şükranlarımı bildirirken Mersin için en iyi belediye başkanı olmaya çalışacağımı söylemek isterim."

Türkiye'nin pek çok yerinden kutlama telgrafları alan Müfide İlhan'ı ilk kutlayanlar arasında Cumhurbaşkanı Celal Bayar yer almıştır. Cumhurbaşkanı, memnuniyetini ve başarı dileklerini iletmiştir.[93]

Mersin Belediye Başkanı Müfide İlhan. 8 Eylül 1950. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

91- Bkz. EK 4; N.M.E., "Mersin Belediye Başkanlığına Bn. Müfide İlhan'ın seçileceğini umarız", Yeni Mersin, 8 Eylül 1950.
92- Vatan, 17 Ekim 1950.
93- Cumhuriyet, 15 Eylül 1950.

Belediye Başkanlığı Dönemi Çalışmaları

Hızlı kentleşme, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünyada dikkate değer bir gelişme olmuştur. En hızlı kentleşme eğilimi gösteren ülkeler arasında Türkiye de yer almaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında nüfus artış hızı etkili olduğu gibi köyden kente göçün de payı bulunmaktadır. Kentleşmenin hızlanması, kamu hizmetlerinin karşılanması açısından sayısız yeni darboğazlar yaratmakta ve bu hizmetlerin yerine getirilmesinde belediyeler kritik bir rol oynamaktadır. 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Yasası, belediyeleri bir beldede yaşayanların ortak gereksinimlerini karşılamakla görevli kamu tüzel kişilikleri olarak tanımlamıştır. Konut, ulaşım, su, elektrik, temizlik, fen işleri, çevre ve toplum sağlığı, 1950'li yıllardan itibaren artış gösteren gecekondulaşmanın yarattığı imar sorunlarının çözümü; belediyelerin uğraşısı içindeki hizmet alanlarıdır.[94]

Müfide İlhan, 19. yüzyılın sonunda kent hâline gelmiş ancak Cumhuriyet Dönemi'nde hızla büyümekte olan Mersin'de belediye başkanı olmuştur. İlhan, üstlendiği görevin sorumluluklarının farkında olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir:

> *"Biliyorsunuz ki, kültür, iktisat, bayındırlık ve emsali işlerde olduğu gibi şehircilik işleri de Cumhuriyet devrinde ele alınmıştır. Bu sebeple şehirciliğimizin övünülür bir mertebeye yükselmemiş olduğunu esefle itiraf etmek mecburiyetindeyiz. Belediyeleri, şimdiye kadar olduğu gibi vatandaşa zorluk gösteren bir müessese diye tanıtmaktan kurtaracak tedbirleri sağlamak için hükûmet, belediye kanun ve nizam konularını incelemektedir. Biz de bir kısmı çok eski zamanlarda, bir kısmı daha sonraları hazırlanmış talimatnameleri gözden geçirmekteyiz. Bu talimatnameleri incelerken vatandaş kitleleri ile görüşüp yapmakta oldukları iş ve sanatlarını ilgilendiren emir ve yasaklar hakkındaki düşüncelerini de öğrenerek ona göre hazırlıklarda bulunacağız. Ondan sonra umumun menfaati nazarıitibara alınarak verilecek kararlara boyun eğmenin ve bu kararların tatbikinde şehir halkının emriyle vazife almış olan belediye teşkilatının işini kolaylaştırmanın hemşehrilerin hepsinin vazifesi olduğunu hiç unutmamak lazımdır. Karşılıklı anlayış göstermek her müşkülü ortadan kaldırmaya kifayet eder."*

Müfide İlhan'ın belediye başkanlığı, kadınların aktif siyaset içinde yer alması yaygın bir durum olmadığından dönemin basınına da yansımıştır. Kimi zaman takdir edilen İlhan, kimi zaman da "kadınların siyasette ne işi olduğu" yönündeki eleştirilerin hedefi olmuştur. Son Posta gazetesinin *Memleket Haberleri* köşesinde Mersin'e

94- Keleş, age., s. 121-123.

Cumhuriyet'in 27. yıl dönümü töreninden bir fotoğraf. 29 Ekim 1950. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

Mersin'de kutlanan Cumhuriyet Bayramı'nda Vali Şakir Canalp, Komutan Remzi Hasdal ve Müfide İlhan. 29 Ekim 1951. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

ilişkin bir haberde, *"Son elli yılda, Türkiye'deki hiçbir şehrimiz Mersin kadar süratli, planlı bir gelişmeye mazhar olmamış, serilip serpilmemiştir. Mersin'e ayak basar basmaz bakımlı, güzel bir şehirde olduğunuzu derhâl anlıyorsunuz ve akabinde ilk kadın belediye başkanı Müfide İlhan'ın iş ve eserleri ile karşılaşıyorsunuz."* ifadeleriyle İlhan, övgüyle değerlendirilmiştir.[95] Diğer yandan, belediye meclisinde yaşanan hararetli tartışmalar nedeniyle sinirlerinin bozulup ağladığı yönündeki haberler de basında yer almıştır. Tüm bu süreçlerin sonunda, belediye başkanlığı görevi bir yıl üç ay gibi kısa bir sürede sona ermiştir.

tiklerini bildirmişlerdir.
Adliye işe el koyumştur.

rın bir de bakarsın ki kaplan kesilmiş. Onları idare et-

Bayan Müfide Ilhan

Beynelmilel Londra belediye kongresinde

İlk kadın Belediye reisimiz, Londra ve kongre intibalarını anlatıyor

Bayan Müfide İlhan çalışma masası başında

Şehircilik bakımından fennin en son icatlarını bir arada görerek Mersinlilere daha faydalı olacaktım. Aynı zamanda dost İngiliz milletini yakından tanımak, İngilterenin baş şehri Londrayı görmek beni ayrıca beni çok alâkadar etti. Dev gibi makinelerle yolların yapılışını sergide gösterilen filimde bir kaç kere seyrettim. İrili ufaklı traktörlere bakarken altın Çukurovamız gözlerimde canlandı. Temizlik işlerinde

Akşam Gazetesi, 11 Aralık 1950

95- *"Memleket Haberleri- Mersin süratle ve planlı bir şekilde gelişiyor", Son Posta, 22 Aralık 1950.*

Londra Bayındırlık ve Belediye Hizmetleri Kongresi ve Sergisi

Müfide İlhan, belediye başkanı seçildikten kısa bir zaman sonra Londra Olympia'da 13-18 Kasım tarihleri arasında düzenlenecek olan "Bayındırlık ve Belediye Hizmetleri Kongresi ve Sergisi"ne katılmak üzere davet edilmiştir. Belediye meclisi tarafından kongreye katılması için 20 günlük izin verilmiştir.[96] 13 Kasım tarihinde açılış konuşması sağlık bakanı tarafından yapılan kongre, alanlarında uzman kişilerin bir dizi konferansından oluşmaktadır.[97] "İşlerimin çokluğuna rağmen bu kongreye katılmayı kuvvetle istedim." diyen Müfide İlhan, yolculuğunu ve Londra'daki heyecanını şu sözlerle dile getiriyor:[98]

> *"Şehircilik bakımından fennin en son icatlarını bir arada görerek Mersinlilere daha faydalı olacaktım. Aynı zamanda dost İngiliz milletini yakından tanımak, İngiltere'nin baş şehri Londra'yı görmek beni ayrıca mesut edecekti. Bu sebeple uçakla Yeşilköy Hava Meydanı'ndan yurt semalarına yükseldiğim zaman çok sevinçliydim. Yolculuğumuz çok rahat geçti. Sekiz saat uçtuktan sonra Londra üzerinde olduğumuzu öğrendim. Renk renk ışıklarla parlayan koca şehir muazzam bir Noel ağacına benziyordu. Dakikalarca Londra üzerinde uçtuk, meydana geldik. Yolcuları bir otobüsle gümrük binasına bıraktılar. Bilinmeyen bir şehirde, akşam vakti insana bir gariplik veriyor. Ben de boynumun bükülüğünü hissederken bir kart uzattılar. Londra basını ataşemiz Nejat Sönmez beni salonda bekliyormuş. Nazik ve sevimli eşiyle beni karşılamaları neşemi iade etti. Londra çok büyük. İki üç haftada öğrenmeye imkân yok. Pazar günü sokakların tenhalığını merak ettim. Londralılar hafta tatilini şehir dışında geçirirlermiş. Meşhur Hyde Park, ağaçlarının çıplaklığıyla, mevsim icabı, güzelliğinden kaybetmiş gibi. Fakat yağmura rağmen adım başında dinî, siyasi, muvafık ve muhalif propagandacılara rastlanıyor. Londra'nın caddeleri ve bu caddelerden hiç korna çalmadan akıp giden motorlu vasıtalar görülmeye değer doğrusu."*

Kongrede alanında uzman kişiler belediye hizmetlerini anlatırken uygulama örnekleri sunmak üzere kapsamlı bir sergi de hazırlanmıştır. Sergi iki büyük salonda gerçekleştirilmiş, 254 firmanın teşhir ürünleri arasında özellikle yol yapım araçları ve traktörler Müfide İlhan'ın dikkatini çekmiştir.[99] Temizlik için kullanılan araçlar ve çöp kamyonları dikkatle inceledikleri arasında yer almıştır. Müfide İlhan, Londra'da bulunduğu süre içinde şehri ve belediyenin çalışmalarını yerinde inceleme imkânı bulmuştur. İşleyiş açısından Sağlık Bakanlığına bağlı bulanan belediyelerin, hasta ara-

96- Yeni Mersin, 3 Kasım 1950.
97- Liverpool Daily Post, 14 Kasım 1950.
98- Akşam, 11 Aralık 1950.
99- Akşam, 11 Aralık 1950.

balarını tek merkezden idaresi dikkatini çekmiş, kanalizasyon ve çöplerin toplanmasıyla ilgilenmiştir.[100]

Yaklaşık bir ay Londra'da kalarak hem kongreye katılan hem de Londra'da incelemelerde bulunan İlhan, Türkiye'ye dönüşünde önce TBMM Başkanı Refik Koraltan ile görüşmüş, ardından Çankaya Köşkü'nde Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından kabul edilmiştir. Kongreye ilişkin izlenimlerini gazetecilere şu sözlere aktarır:

"Londra'da henüz İkinci Cihan Harbi'nin harabeleri görülmektedir. Bununla beraber, yirmi bin ev yapılmış, inşaata büyük bir hızla devam ediyorlar. Kongre fazla akademikti ve teknik malumatı ihtiva ediyordu. Hazırlanmış bulunan sergi çok istifadeli oldu. Bilhassa yol inşaatında ve teknik işlerinde kullanılan vasıtalar fennin en son icatları idi. Resimlerini aldım. Belediye meclisimize sunacağım. Arkadaşlarımızın da ilgileneceğini sanıyorum. Yeni bütçemizde bunları temin etmek mümkün olur. İnşallah gördüklerimden Mersinlileri elimden geldiği kadar faydalandıracağım."[101]

Vali Şakir Canalp, Müfide İlhan ve Refik Koraltan. 13 Ekim 1950. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

100- Akşam, 14 Aralık 1950.
101- Zafer, 15 Aralık 1950

Liman İnşaatı İçin Uğraşı

Mersin'in iktisadi gelişiminde ilk vurgulanması gereken husus, bir liman kenti olmasıdır. Çukurova gibi bereketli bir hinterlandın, demiryolu ile Anadolu'ya, liman aracılığıyla dünyaya bağlandığı kesişim noktasında Mersin yer almaktadır. Liman, Mersin'in talihi olmuş, bir balıkçı köyünden hızla gelişen bir kente dönüşmüştür. Cumhuriyet'in ilk yıllarında İskenderun, Türkiye sınırları dışında kaldığından Mersin güneydeki tek liman olarak Orta Anadolu ile Doğu Anadolu'nun bir bölümünün dışa açılan kapısı olmuştur. Hatta Siverek, Bitlis ve Van bile Mersin Limanı'nın hinterlandına girmiştir. Hatay'ın Türkiye'ye katılmasından sonra İskenderun Limanı bir ölçüde bu işlevi paylaşmış olsa bile Mersin Limanı Türkiye'nin 3. büyük limanı olma özelliğini korumuştur.[102] Öte yandan Mersin Limanı, hava olaylarının etkilerinden, özellikle güney ve batı rüzgârlarından korunmaya çok uygun olmayan açık bir limandır. Kış aylarında fırtınadan dolayı birçok deniz taşıtı zarar görmektedir. Fırtınanın olumsuz etkilerine açık, korumasız bir vaziyette olan limanın modern bir yapıya kavuşması zorunlu görülmüştür.[103] 1929 Dünya Ekonomik Krizi, II. Dünya Savaşı gibi art arda yaşanan ekonomik krizler ve olağanüstü hâller, Mersin'de modern bir limanın inşa edilmesini geciktirmiştir.

Modern bir liman inşası uzun yıllar Mersin gündeminin ana maddesi olmuştur. Müfide İlhan'ın belediye başkanlığı görevine başlamasından kısa bir süre sonra kendisine yöneltilen soruların başında liman meselesi gelmiştir. Liman inşasıyla ilgili planlarını soran gazeteciye şu yanıtı vermiştir:

"Liman bu memleketin en hayati bir ihtiyacıdır. Dosyaları tetkik ettim. Bütün faaliyetlerimizin bel kemiğini liman meselesinin halledilmesi teşkil edecektir. Bununla beraber Mersin Limanı'nın inşası bütçe imkânsızlığı yüzünden gecikse bile, zaruri liman tesislerinin ikmalini mutlaka başarmaya çalışacağız; bu hususta bütün arkadaşlarımla hemfikirimdir."[104]

Akşam gazetesinin haberleştirdiği konu *"Mersin'de liman inşası zaruri bir hâl aldı"* başlığıyla paylaşılmış ve oldukça isabetli tespitlerde bulunulmuştur:

"Bugün memlekette hangi şehir vardır ki, hükûmetten bir istek veya dileği olmasın? Bazısının yolu yoktur, bir kısmı susuzluktan dertlidir, bazısı mektebe kavuşmak için başşehre heyetler gönderir. Fakat öyle zannediyorum ki, hiçbir şehir halkı, Mersinliler gibi müşterek derdi kendilerine en büyük dert yapmamış

102- İçel, s. 3691.
103- İbrahim Halil Aytar, Kuruluşundan Modern Limanın İnşasına Mersin Kenti'nin ve Limancılık Faaliyetlerinin Gelişimi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Mersin, 2015, s. 275-276.
104- Son Posta, 24 Eylül 1950.

ve arzularına kavuşmak için bu kadar çok didinip çırpınmamıştır. Mektep sıralarındaki çocuklardan tutun civar köylerdeki yetmişlik ninelere kadar herkesin bilip halledilmesini istediği bu dert, liman ihtiyacıdır." [105]

TBMM Başkanı Refik Koraltan'ın Mersin milletvekili olması da modern bir liman inşa edilmesi projesine en büyük desteklerden biri olmuştur. Koraltan'ın Mersin ziyaretlerinde kent yönetimi de konuyu gündemde tutmak için uğraş vermiştir. Koraltan'ın belediyeye yaptığı temaslar sırasında Müfide İlhan da hazır bulunmuştur. TBMM Başkanı, limanın vaziyeti karşısında Başbakan Adnan Menderes'i aramış ve ulaştırma bakanının acele Mersin'e gelmesi kararlaştırılmıştır.[106] Ulaştırma bakanı Mersin'e gelmeden önce Ticaret Odasında liman meselesi takip komisyonu hazırlık toplantısında, limanın durumu ve ihtiyaçlarını Müfide İlhan'ın, Mersin'e bir an önce liman yapılmasının zaruretini ise komite başkanı Şükrü Şıhman'ın anlatması kararlaştırılmıştır. Ulaştırma Bakanı Seyfi Kurtbek Mersin'e geldiğinde ilk sözü alan İlhan, Devlet Liman İşletmesinin elinde hâlen on altı deniz nakil vasıtası bulunduğunu ve ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğunu anlatmıştır. Ayrıca liman işletmesi feshedilen şirket tarafından idare edilirken limanda mavna ve şat olarak altmış vasıta olduğunu söylemiştir. İskelelerin durumunun da hemen çözülmesi gereken sorunlardan olduğunu ifade etmiştir.[107]

TBMM Başkanı Koraltan ve Ulaştırma Bakanı Kurtbek ile yapılan toplantılar ve incelemeler sonucunda Mersin'de liman tesislerinin inşa edilmesinin gerekliliği tespit edilmiştir. Ancak TBMM Kasım devresi toplantısında Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın açılış konuşmasında Mersin'i hiç anmadan İstanbul, İzmir, İskenderun, Trabzon, Samsun ve Ereğli limanlarından bahsetmesi, büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır.[108] Son gelişme üzerine, Yeni Mersin gazetesi haberlerinin eksenine limanla ilgili sorunları yerleştirmiştir. Gazetede, Mersin DP teşkilatlarının cumhurbaşkanına, başbakana, TBMM Başkanı'na yazdıkları telgraflar yayımlanmıştır.[109] Cumhurbaşkanı Celal Bayar adına Genel Sekreter, Mersinlilere hitap eden bir yanıt vermiş, liman inşasından vazgeçilmediğini ifade etmiştir.[110]

Sadece yerel basında değil, ulusal basında da konuyu gündemde tutmak üzere Mersinliler seferber olmuş görünmektedir. Başlattıkları liman kampanyası, dönemin gazetelerinde manşete ve haberlere taşınmıştır. Vatan gazetesi, "İcraat bekleyen liman: Mersin" başlığıyla kapak sayfasında paylaştığı haberde, Mersin'in sahip olduğu

105- Akşam, 16 Ekim 1950.
106- Milliyet, 15 Ekim 1950; Ulus, 15 Ekim 1950.
107- Yeni Mersin, 15 Ekim 1950.
108- Yeni Mersin, 3 Kasım 1950.
109- Yeni Mersin, 4-5 Kasım 1950.
110- 110- Yeni Mersin, 14 Kasım 1950.

coğrafi, ekonomik potansiyeli geliştirmek üzere yeterli desteği görmediğini şöyle dile getirmiştir:

> *"Yurdun en güzel parçalarından biri olan Mersin maalesef şimdiye kadar layık olduğu alakayı görememiştir. Güney Anadolu'nun en işlek limanı olması gereken Mersin, bugün liman denecek bir tesise bile sahip değildir. Gemileri yükleme ve boşaltma en iptidai şartlar altında yapılmaktadır."* [111]

Şubat 1951'de Ankara'da Ulaştırma Bakanlığı tarafından liman hizmetlerinin tabi olması gereken yetki ve hizmet şartlarının tetkik ve tespiti için ulaştırma, içişleri, ekonomi bakanlıklarının temsilcilerinin yer alacağı bir toplantı yapılması planlanmıştır. Mersin Limanı'nın geleceği için bir fırsat olarak görülen bu toplantıya Mersin'i temsil etmek üzere bir heyet gönderilmesine karar verilmiştir.[112] Bunun için önce Mersin'de, Vali Şakir Canalp başkanlığında belediye başkanı, Liman ve Deniz İşleri Müdürü ile ihraç yapan tüccarlardan bazılarının katılımı ile bir toplantı yapılmıştır. Toplantı gündemi, Ankara'da liman meselesinin doğru ve etkili bir şekilde izah edilmesiyle ilgili hazırlık yapılması ve etkili bir heyet oluşturulmasıdır.[113]

Toplantının yapıldığı günlerde Mersin'de büyük bir fırtına yaşanmaktadır. 20 Ocak Cumartesi günü başlayıp 21 Ocak Pazar gününe kadar devam eden fırtına, limanda büyük bir felakete sebep olmuştur. Fırtına başladığı zaman denizde bulunan 20 şat ve mavnadan 5 tanesi batmış, 14 mavnadan içi kanaviçe ve direk yüklü olan bir mavna da liman atölyesi önünde karaya oturmuştur. Mavnalardan sadece bir tanesi fırtınayı atlatabilmiş, diğerleri tamamen parçalanıp kaybolmuştur. Şiddetli dalga sonucu 41 personelin denizde zor zamanlar yaşadığı felakette, 39 kişi kurtarılabilmiş, 2 kişi hayatını kaybetmiştir. Fırtınanın yarattığı tahribat Mersin Limanı'nın eksiklerine eklenmiş, Ankara'ya gidecek heyetin derhâl belirlenerek temaslara başlaması kararı alınmıştır. Yapılan seçim sonucunda Belediye Başkanı Müfide İlhan, tüccarlardan Reşat Demir, Mahmut Hayfavi, komisyoncudardan Orhan Bilgiç'in bir an önce Ankara'ya gitmeleri kararlaştırılmıştır.[114] Ankara'ya giden heyet önce ulaştırma bakanı ile görüşmüş, hazırladıkları raporları kendisine sunmuştur. Mersin milletvekilleriyle de görüşerek hep beraber bayındırlık bakanı ziyaret edilmiş ve heyet en son Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından kabul edilmiş, isteklerini kendisine sunma imkânı bulmuşlardır.[115]

Mersin Limanı için acil tedbirler alınması konusu bir ara özel teşebbüse devredilmesi şeklinde ele alınmıştır. Müfide İlhan ve beraberindeki heyet, Ankara'da bu

111- Vatan, 17 Ekim 1950.
112- Yeni Mersin, 20 Ocak 1951.
113- Yeni Mersin, 21 Ocak 1951.
114- Yeni Mersin, 23-24-25 Ocak 1951.
115- Yeni Mersin, 31 Ocak 1951.

konuda alınan kararları ve ele alınan tasarrufları yakından takip ederek temaslarını sürdürmüştür.[116]

Mersin'de konu zaman zaman yeniden gündeme getirilse de[117] somut, olumlu bir gelişme sağlanamamıştır. Müfide İlhan Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın mayıs ayında Mersin'i ziyaret etmesini değerlendirmiş, *"Mersin'e liman yapmak zaruretini, şu hırçın hâliyle deniz bile ifadeye çalışıyor. Ne kadar muztaribiz başkanım, görüyorsunuz!"* sözleriyle biraz da sitemde bulunmuştur. Cumhurbaşkanı, felaketler yaşanmadan da konunun öneminin farkında olduklarını ve gerekli paranın temin edilmesiyle çözüleceğini ifade etmiştir. Görüşmenin sonucunda Mersin Limanı'nın yapılmasının programa alındığı anlaşılmıştır.[118] Ancak uygulama safhasına geçilmesi; Adana'da bir iç liman yapılması fikrinin ortaya çıkması ve liman arazisinin istimlaki sürecinde yaşanan zorluklar neticesinde ancak 1954 yılında gerçekleştirilmiştir.[119]

Belediye Başkanı Müfide İlhan, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve İçel Valisi Şakir Canalp. 22 Mayıs 1951.
(Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

116- Akşam, 31 Ocak 1951.
117- Yeni Mersin 18 Nisan 1951.
118- Milliyet, 23 Mayıs 1951; Ulus, 23 Mayıs 1951; Yeni Mersin, 24 Mayıs 1951
119- Aytar, agt., 290-294.

Turizmi Geliştirme Çalışmaları

Dünyada turizm faaliyetlerinin hızla önem kazandığı ve arttığı 1950'li yıllar, Türkiye'de turizm alanındaki kurumsallaşmanın eksiklikler içerdiğinin farkına varıldığı bir dönem olmuştur. Bununla birlikte, aynı yıllar turizmin yasal düzenlemeler ve ekonomik desteklerle geliştirilmesine yönelik çeşitli girişimlerin de başladığı bir süreci içermektedir.[120] Akdeniz'de boylu boyunca uzanan Mersin'in sahip olduğu tarihi ve kültürel varlıklar, denizi, portakal bahçelerinin mis gibi yaydığı güzel kokular ve ılıman iklimi nedeniyle dönemin basınında turizm açısından öne çıkarıldığı görülmektedir. Ancak Mersin'e ilişkin haberlerde, tüm bu güçlü yönlerine rağmen kentin turizm potansiyelini yeterince kullanamadığı vurgulanmıştır. Nitekim Akşam gazetesinde kapsamlı biçimde ele alınan bir yazıda Mersin "Turistik bir şehir amma otel yapılmamış!" ifadeleriyle tanımlanmış; kentin güneyin en işlek limanına sahip olmasına karşın mevcut otellerin son derece yetersiz ve kötü koşullara sahip olduğu belirtilmiştir.[121]

Müfide İlhan, Turizm Danışma Kurulunda. 18 Aralık 1950. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

Mersin'in turizm potansiyelinin pek çok kişi gibi Müfide İlhan tarafından da fark edildiği görülmektedir. Şehir merkezinde yer alan Akkahve'nin üzerinde inşaatına başlanmış ancak yarım bırakılmış otel binasının tamamlanması, kentte öncelikle ele alınması gereken işler arasında bulunmaktadır. İlhan, Mersin gibi bir şehirde imkân ve konfor açısından nitelikli bir otelin bulunmasının zaruri olduğunu vurgulamakta-

120- Banu Berber Babalık, "Demokrat Parti Dönemi Türkiye'nin Turizm Politikası (1950-1960)", Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl:7, Sayı: 95, (2019), s. 364.
121- Akşam, 22 Ekim 1950.

dır. Ancak meselenin kritik noktasını, bu yatırımın hayata geçirilebilmesi için gerekli bütçenin temin edilmesi oluşturmaktadır.[122]

Müfide İlhan, Mersin'in turistlerin ilgisini çekebilecek pek çok imkâna sahip olduğunu kenti tanıttığı yazısında da ifade etmiştir.[123] Londra'dan dönüşünün ardından Ankara'da yaptığı temaslarda, Mersin'in "turizm bölgesine dâhil edilmesi" yönünde girişimlerde bulunmuştur. Gazetecilere yaptığı açıklamada ise yıllardır tamamlanamayan şehir otelinin bitirilmesinin ne kadar önemli olduğunu vurgulamış; bunun için gerekli paranın temin edilmesine yönelik çeşitli çareler aradıklarını belirtmiştir. Hatta Evkaf Umum Müdürlüğü ile ortak bir şirket kurulması fikrinin gündemde olduğunu dile getirmiştir. İlhan, Mersin'in gelişme dinamikleri içerisinde turizmin yer alması gerektiğinin farkındadır ve bunu sürekli olarak vurgulamaktadır.[124]

Öte yandan İbrahim Kancaal'ın Yeni Mersin gazetesinde yazdıkları, belediyenin turizm konusunda yeterince çalışma yapmadığı yönünde eleştiriler içermektedir. "Turizm'e Karşı Mersin" başlığıyla kaleme aldığı yazısında belediyenin gereken önemi vermediği ve çalışmalar yapmadığını vurgular. Planlanan otel inşaatının tamamlanamamasını "cesaretsizlik" olarak değerlendirerek parkların ve sahil düzenlemesinin yapılmadığını belirtir. Kancaal, Belediye Başkanı'na hitap ederek eğer alışılmışın üzerinde çaba gösterilirse Mersin'in turizm geleceğinin mümkün olacağını dile getirirken belki de geçmişten bugüne kentin önemli arzusunu ifade etmiştir.[125]

Mersin'in turizm potansiyelinin değerlendirilememesi sitem olarak dile getirilmeye devam etmiş, hatta eleştirinin üslubu biraz daha sertleşmiştir. Bekir Uluğ, "Akdeniz'in incisi" olan Mersin'in sahipsiz kaldığı fikrini köşe yazısına taşımıştır. Uzun zamandır, otelin tamamlanmadığını "baykuş yuvası" benzetmesiyle ifade etmiş, belediye hizmetlerinin turizm konusunda kentin değerini ortaya koyamadığı yönünde eleştirmiştir.[126]

Müfide İlhan'ın göreve geldiğinde Mersin'i turizm bölgesi hâline getirme çabası önemli bir yenilik hamlesi olarak ön plana çıkmış ancak 1950-1951 yılları arasında kentin turizm yönünden geliştirilmesiyle ilgili projeler üretilememiştir.

122- Yeni Mersin, 29 Ekim 1950.
123- Müfide İlhan, "Mersin- The Pattern Of A South Anatolian Town", The Asiatic Review, Volume: XLVII, (1951), s. 227.
124- Akşam, 4 Ocak 1951
125- İbrahim Kancaal, "Turizm'e Karşı Mersin", Yeni Mersin, 4 Mayıs 1951.
126- Yeni Mersin, 30 Eylül 1951.

Toplum Sağlığının Korunmasına Yönelik Çalışmalar

Cumhuriyet Dönemi'nde toplum sağlığının korunması, salgın hastalıkların önlenmesi ve gelecek nesillerin sağlıklı koşullarda yetişmesi için 24 Nisan 1930 tarihinde "Umumi Hıfzıssıhha Kanunu" çıkarılarak belediyelerin de toplum sağlığı ve sosyal yardım faaliyetlerine ilişkin yükümlülükleri artırılmıştır. Kanuna göre belediyelerin çalışmaları arasında; temiz içme suyunun temin edilmesi, kanalizasyon tesisatının yapılması, mezbaha inşaatı, mezarlıkların tesisi ve defin işlemlerinde yurttaşlara hizmet verilmesi, evlerin temizlik ve sağlık koşullarının iyileştirilmesine destek olunması, her türlü sağlık hizmetiyle ilgili eczane, hastane, dispanser gibi sağlık hizmetlerinin temin edilmesi gibi çok kapsamları yükümlülükler yer almaktadır.[127]

Kentin hafızasında Müfide İlhan ile ilgili hatırlanan ilk husus, kentin temizliği konusunda gösterdiği özen ve hassasiyettir.[128] Yasmina Şelfun Lokmanoğlu, İlhan'ın ne kadar özenli davrandığını anneannesinden duymuştur. Ekmeklerin kese kâğıdına konularak satılması bu uygulamalardan biri olmuştur.[129] Kudret Ünal da benzer bir şekilde, İlhan'ın her gün uğradığı yerlerin başında fırınların geldiğini, halka temiz ve sağlıklı ekmek yedirmeyi amaçladığını vurgulamıştır.[130]

Belediye her ne kadar toplum sağlığı ve vatandaşların temiz, güvenli gıdaya ulaşımı konusunda titiz davransa da zaman zaman belediyenin dikkatini çekmek üzere gazeteler aracılığıyla şikâyetler dile getirilmiştir. Özellikle Mersin gibi sıcakların harareti yükselttiği bir şehirde gazoz kriteri önem kazanmaktadır. Belediye tabibini (doktorunu) gazoz imalathanelerini kontrol etmeleri konusunda uyaran vatandaş, gazoz bayisinden temiz bir gazoz temin etmenin mümkün olmadığını dile getirdiği gibi "Yeni belediye başkanımızın da bu işe önem vermelerini isteriz," sözleriyle talebini ifade etmektedir.[131]

Belediye tarafından kontroller sık sık yapılmakla birlikte, esnafın gerekli özeni göstermediği, belediye görevlilerini yanıltabildiği de şikâyetler arasında dile getirilmektedir.[132] Nitekim Müfide İlhan, halka hitap ettiği zaman Mersin'e en iyi şekilde hizmet etmek amacında olduğunu ve bunun için de konulan kurallara uyulması gerektiğini hatırlatma ihtiyacı duymuştur. Belediye zabıtasına çıkarılan güçlükler ve cezalara itirazlar üzerine Müfide İlhan, "şehrin temizliğini sağlamak ve şehirlilerin sağlığını" korumak için kuralları hatırlatmayı gerekli görür. İlhan'ın uyulması için bir kez daha ilan ettiği kurallar ve cezalar şöyledir:

127- T.C. Resmî Gazete, 6 Mayıs 1930.
128- Bozkurt-Bozkurt, agm. s.69; İrfan Tümer ile görüşme, 18.12.2025.
129- Yasmina Şelfun Lokmanoğlu görüşme, 23.12. 2025.
130- Ünal, age., s. 33.
131- "Olaylarla Baş başa: Belediye Tabipliği Uyuyor mu?", Yeni Mersin, 19 Eylül 1950.
132- Yeni Mersin, 18 Mayıs 1951.

"Hepimizin evi sayılan Mersini kendi evlerimizden daha temiz tutmak menfaatimiz icabıdır.

(Belediye Başkanı)

1- Umumi sağlığı korumak için herkesin her yerde ve her işte temizliğe azami dikkat etmeleri mecburidir. (Cezası 10 liradan 250 liraya kadar)

2- Bilumum esnafın satmak oldukları gıda maddeleri arasındaki pişmeden ve soyulmadan yenecek maddelerin üzerlerini açık bulundurmak yasaktır. Bu gibi maddeler görüldüğünde müsadere edilir. (Cezası 25 lira)

3- Bilumum esnafın satmakta oldukları maddelere fiyat etiketi koymaları mecburidir. (Cezası 25 lira)

4- Bilumum esnafın dükkânlarında ve evlerde ağzı kapaklı süprüntü kabı bulundurması mecburidir. (Cezası 10 lira)

5- Bakkal, berber, garson ve bunlara mümasil esnafın beyaz iş gömleği giymeleri mecburidir. (Cezası 10 lira)

6- Her esnafın ve işçinin sağlık muayenesi yaptırması ve memur tarafından istenildiğinde sağlık cüzdanının gösterilmesi mecburidir. (Cezası 10 lira)

7- İstiap haddinden fazla yolcu alan motorlu taşıt araçları şoför veya sahiplerinden. (50 lira ceza alınız)

8- Seyyar esnafın kendilerine gösterilen yerlerden gayri mahallerde satış yapmaları yasaktır. Bu gibi esnafın çarşı içi ve umumi caddelerde satış yaptıkları görüldüğünde malları müsadere edilir. (Cezası 20 lira)

9- Cadde ve sokaklarda süprüntü atmak ve kirli su akıtmak ve dökmek yasaktır. (Cezası 10 lira)

10- Seyyar olarak satılan börek, tatlı ve benzeri maddelerin üzerlerinin açık bulundurulması memnudur. Görüldüğünde müsadere edilir. (Cezası 25 lira)

11- Bilumum esnafın narhtan fazlaya mal satması yasaktır. (Cezası 50 lira)

12- Her ne sebeple olursa olsun cadde ve kaldırımların işgali yasaktır. (Cezası 10 lira)

13- Bilumum vesaitinakliyenin durak mahallerinden gayri yerlerde durması yasaktır. (Cezası 20 lira)

14- Ehliyetsiz, nakil vasıtası kullanmak yasaktır. (Cezası araba 25, Motor 50 lira)

15- Bilumum vesaitinakliyeyi cadde, sokak ve mahalle aralarında gece ve gündüz bırakmak yasaktır. (Cezası 10 lira)

16- Sabit ve seyyar bilumum esnafın yüksek sesle satış yapmaları yasaktır. (Cezası 10 lira)

17- Sokağa tükürmek veya sümkürmek yasaktır. (Cezası 10 lira)" [133]

Hem halktan gelen şikâyet ve dileklere yer vermesi hem de gazetenin yazarlarının dikkat çekmesi yönünden, Yeni Mersin gazetesi haberlerinde, Mersin'in sorunları içinde hem içme suyu hem de bahçe sulamaları için su ihtiyacının karşılanması ön plana çıkmaktadır. Özellikle iklim koşullarına bağlı olarak havaların yağışlı veya kurak geçmesi gibi etkenler nedeniyle su temin edilmesinde sıkıntılar yaşanabilmektedir. Bazen çok yoğun yağan yağmurlar sel ve felakete sebep olup, yaşamı güçleştirmekte ve temiz içme suyuna olan ihtiyacı ön plana çıkarmaktadır. 1951 Temmuz'unda Mersin'de alışılmışın dışında şiddetli bir yağmur yağmış, Müftü Deresi, Deliçay taşmış, şehrin sokaklarını ve evleri sel basmıştır. Belediye Başkanı Müfide İlhan su işleri teşkilatını seferber ederek halkın temiz içme suyuna muhtaç hâle gelmemesi için derhâl harekete geçmiştir.[134] Kimi zaman da kuraklık su sıkıntısı yaratmaktadır. Su kesintilerinin mahallelere göre planlı yapılması suretiyle sorun çözülmeye çalışılsa da[135] sorunun kalıcı bir çözüme kavuşturulması ihtiyacı olduğu açıktır. Belediye başkanı ve meclis üyeleri, Mersin'e içme suyu temin edilmesi amacıyla mühendis ve teknik uzmanlardan oluşan bir heyeti görevlendirmiş ve uzmanların görüşleri doğrultusunda bir proje ortaya çıkmıştır. Projenin maddi olarak desteklenmesi için İller Bankası'na başvurulmuş ve kabul edilmesine uğraşılmıştır.[136] Projenin ihalesi ekim ayı başında Ankara'da yapılmış, çalışmalara başlanmıştır. Giderek büyümekte ve nüfusu artmakta olan Mersin'in aynı zamanda çok katlı yapılaşmaya geçişi, içme suyunun apartmanların üst katlarına kadar ulaşması için gerekli görülmüştür." [137]

Bereketli toprakları ve elverişli iklimi sayesinde tarımsal üretim çeşitliliği dışında bahçe üretimi de yapılan Mersin'de, içme suyu dışında su işleriyle ilgili üstesinden gelinmesi gereken bir başka mesele de bahçe sulaması için su temin edilmesidir. Kuraklığa bağlı olarak sorun şiddetlenebildiğinden bazı suistimal ve tartışmalara dönüşen sıkıntılar yaşanabilmektedir. Özellikle Toroslara kar yağmadığında bahçe sulamaları için yeterli su olmamaktadır. Zaman zaman belediye yönetimine sulama için su kaynaklarının adil paylaşımının yapılması, asıl olarak da sorunun kalıcı olarak çözülmesi gerektiği hatırlatılmaktadır.[138] Halkın talepleri ve basının tenkitleri belediyenin önlem almasını gerekli kılmış, bunun üzerine belediye sulama işlerini düzenli

133- Yeni Mersin, 7 Ocak 1951.
134- Yeni Mersin, 6 Temmuz 1951.
135- Yeni Mersin, 31 Mayıs 1951.
136- Yeni Mersin, 27 Temmuz 1951.
137- Yeni Mersin, 1 Ekim 1951.
138- Yeni Mersin, 30 Mart 1951.

Müfide İlhan, Mersin'de Hastane İdare Pavyonunun temel atma töreninde.1953.
(Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

bir şekilde gerçekleştirebilmek için bir komite kurmuştur. Çiftçi Koruma Derneğinden alınan sulama sırası listesinin aynen korunarak listeye uyulacağı ilan edilmiştir. Çalışmaların düzenli ve adaletli bir şekilde gerçekleştirilmesi için bahçe sahipleriyle yaşanabilecek sorunları çözmek üzere; Osmaniye Mahallesi Muhtarı Ali Özdoğan, Bahçe Mahallesi Muhtarı Abdülcabbar Budur, Cumhuriyet Mahallesi'nden Salih Yardım, Ziraat Odası Başkanı Fevzi Serdengeçti ve Ziraat Müdürlüğünden bir memur görevlendirilerek inceleme komitesi kurulmuştur. Su borçlarını ödemeyenlere, haksızlık yapanlara, gizlice su alanlara, suyu kesenlere ve düzeni bozanlara belediyenin ceza keseceği ilan edilmiştir.[139]

Belediyenin toplum sağlığını korumaya yönelik çalışmaları içinde yoksul hastaların ilaçlarının temin edilmesine destek olmak da yer almaktadır. Zaman zaman bu konuda eczane sahiplerinin desteği olmuştur. Örneğin, Halk Eczanesi sahibi Tevfik Göktuna, bir ay müddetle ilaçları ücretsiz vermeyi taahhüt ettiği için Müfide İlhan kendisine şehir adına teşekkürlerini sunmuştur.[140]

İhtiyacı olan vatandaşların sağlık hizmetinden daha az külfetle yararlanması için belediye sağlık cüzdanı uygulamasına geçmeye karar vermiştir. Daha önce, hasta olan ihtiyaç sahipleri her defasında muhtara başvurarak tedavi hizmeti alıyorken alınan karar ile geçilen uygulamada süreç biraz daha kolaylaştırılmıştır. Bundan sonra hastalar yine muhtardan onay alacaklar ancak bu onay cüzdana kaydedilecek ve tekrar onay gerektirmeyecektir. Üstelik cüzdan sayesinde doktorun hastasını ve tedavi sürecini takip etmesi mümkün olacağından daha etkili bir tedavi süreci uygulanacaktır.[141]

Mersin gibi havası sıcak ve nemli bir şehirde, tarımsal üretimin temel geçim kaynakları arasında yer alması sebebiyle sivrisinekler sağlığı tehdit edecek boyutlara ulaşabilmektedir. Gerekli ilaçlamalar yapılmadığı takdirde sıtma salgınına dönüşmesi gayet mümkündür. Sıcak yaz günlerinin fazlasıyla hissedildiği temmuz ayında yeterli ilaçlama yapılmadığı için belediyeye hatırlatma yapılarak bir an önce DDT ile ilaçlamanın yapılması talep edilmektedir.[142]

Belediyenin toplum sağlığıyla ilgili çalışmalarından biri de satışı yapılan gıda ürünlerinin kontrol edilmesidir. Belediye sağlık ekipleri şehri dolaşarak esnafı denetlemektedir. Yaz mevsimi münasebetiyle sebze ve meyve gibi gıda maddelerinin toz ve pislikten korunması için dükkânlara yapılan uyarılara uyulup uyulmadığı yeniden kontrol edilmiş, bu hususta ihmal gösteren 39 dükkân sahibi ikaz edilmiştir. Kontrollere devam edecek olan ekip özellikle yağ, peynir gibi ürünleri sıkı bir kontrole

139- Yeni Mersin, 22 Ağustos 1951.
140- Yeni Mersin, 10 Ocak 1951.
141- Yeni Mersin, 24 Haziran 1951.
142- Yeni Mersin, 5 Temmuz 1951.

tabi tutarak kokmuş veya ekşimiş olanları derhal imha etmiştir. Fırınlar, meşrubat satanlar, gazinolar teker teker kontrolden geçirilmiştir. Halkın sağlığı üzerinde titizlikle duran belediye, esnaflara bundan sonra hiçbir meyvenin açık olarak satılmasına müsaade etmeyeceğini, kurallara uymayanların şiddetli cezalara çarptırılacağını ilan etmiştir. Halk, belediyenin çalışmalarından büyük memnuniyet duymaktadır.[143]

143- Bkz. EK 9; Yeni Mersin, 27 Temmuz 1951.

Kentin Altyapısını ve Ulaşımını Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar

Müfide İlhan göreve geldiğinde kentte ulaşım ve trafikle ilgili çözülmesi gereken sorunlar söz konusudur. Süratle geçip giden araçların ortalığı toza toprağa bulamasının yarattığı sıkıntılar ile birlikte gerekli uyarı levhaları olmadığı için özellikle okuldan çıkan çocukların karşı karşıya bulunduğu tehlikeyi, halk belediyeye şikâyet ederek bu durumun düzeltilmesini istemiştir.[144]

Belediye meclisinin 1 Kasım tarihli toplantısında; temizlik işleri idaresi, belediye otobüslerinin durumu ve yönetilmesindeki aksaklıklar, itfaiye kadrosu ve mevcut makinelerin vaziyeti, belediyeye ait araçların muhafazası ve itfaiye erlerinin talimleri gibi meseleler görüşülmüştür. Belediye Başkanı İlhan, itfaiye için gerekli araçların bir kısmının İtalya'dan getirilmekte olduğunu, yeni belediye otobüsü için de İstanbul Belediyesiyle görüşmeler yapıldığını açıklamıştır. Toplantı sonrası ayrıca Yoğurt Pazarı'ndan hastaneye kadar uzanan Bozkurt Caddesi'nin asfaltlanacağı bilgisini paylaşmıştır.[145] İtfaiye teşkilatının geliştirilmesi için bu alanda yetişmiş uzmanlara da ihtiyaç duyulduğundan bir öğrencinin itfaiye amiri olarak yetiştirilmek üzere belediye tarafından İstanbul'da iki yıl sürecek kursa gönderilmesine karar verilmiştir.[146]

Mersin'in giderek artan nüfusu, kentsel alanın genişlemesine ve elbette yeni yerleşim alanlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ancak kentin çeperlerinde oluşan yeni mahallelerin yeterli hizmet alamadığı, özellikle yolların kötü vaziyette bulunduğu tespit edilmektedir. Belediyenin sınırları dâhilinde bulunan bu mahallelerin okul ihtiyacı, elektrik, su gibi ihtiyaçlarının karşılanması en önemli talepler arasında yer almaktadır.

Türkiye'de ekonomik dönüşümün bir sonucu hâline gelen kırsaldan kente göç, kentlerde gecekonduları ortaya çıkarmıştır. Yoğun göç hareketiyle zaten yeterli konut bulunmayan kentlerde Türkiye'ye özgü yeni bir yapılaşma biçimi icat edilmiş, gecekondular ülke sosyoekonomik kültüründe bir olgu olarak yerleşmiştir.[147] 1950'li yıllarda ekonomik potansiyeli artan Mersin, daha önce olduğundan daha fazla ev ve inşaat ihtiyacı duyar hâle gelmiş ve gecekondu olgusu Mersin gündemine de dâhil olmuştur.[148]

Tüm bu şikâyetlerin yanı sıra gazeteci Şeref Gökçel, Yeni Mersin gazetesinde yazdığı köşesinde, geçmişten bugüne Mersin'e ilişkin çok önemli bir projeksiyon oluşturmaktadır. "Şehir Disiplini" başlığıyla kaleme aldığı yazısında; öncelikle elektrik,

144- Yeni Mersin, 3-7 Kasım 1950.
145- Yeni Mersin, 1 Kasım 1950.
146- "İlan: Mersin Belediye Başkanlığından", Yeni Mersin, 16 Eylül 1950.
147- Sinan Yıldırmaz, "Köylüler ve Kentliler: Ellili Yılların Dönüşen Yeni Sosyo-ekonomik ve Kültürel Coğrafyası", Türkiye'nin 1950'li Yılları, Haz. Mete Kaan Kaynar, 3. Baskı, İletişim Yay., İstanbul, 2019. 552.
148- İ.K., "Vay Şehircilik Vay!", Yeni Mersin, 18 Nisan 1951.

su, kanalizasyon hatta yollar açısından bile Mersin'in çok kötü bir vaziyette bulunmadığını ve hayat seviyesi itibarıyla da ileri bir şehir olduğunu ifade etmektedir. Dikkat çektiği önemli husus ise; yeni yapılan inşaatlar konusunda yeterli özenin gösterilmediğidir. Yeni yerleşilen mahallelerde yapılan evlerin bir düzen dâhilinde inşa edilmediğini, örneğin şehir planında park olarak görülen bir yere ev yapılabildiğini, yol olması gereken bir yere barakanın kurulduğunu hatırlatmaktadır. Şehir planına uyulmasından sorumlu birimlerin titiz davranmalarını, bu konuda hatır gönül ilişkisi olmadan, müsamaha gösterilmeden çalışmaların sürdürülmesi gerektiğini dile getirmektedir. Ve meselenin sadece yaşanılan döneme ait olmadığını şu sözlerle tespit eder:

"Şimdiden titiz davranmazsak evlatlarımız bizim iyiliğimizden bahsetmezler. Yarının Türkiye'sine karmakarışık bir şehir bırakmaya hakkımız yoktur." [149]

Benzer bir şikâyet Kemal Ergin adlı vatandaş tarafından Mersin Belediye Başkanlığına açık dilekçe olarak sunulmuştur. Ergin dilekçesinde özetle; Mersin belediye sınırlarının planlanmış bölgelerin dışına taştığının belediye meclis kararıyla da tespit edildiğinden ve plan dışında kalan sahaların her geçen gün yeni yerleşim alanlarına dönüştüğünden söz etmiştir. Özellikle Yenimahalle, Plaj yolu ve Silifke Caddesi civarındaki bölgeler hızla büyümektedir. Belediye sınırları içine alınarak "Cumhuriyet Mahallesi" adı verilmiş olmasına ve belediye ile emniyetin vergi ve bekçi parası toplamasına rağmen yeterli hizmetlerin alınmadığını dile getiren Ergin; en azından yol işgallerinin engellenmesi, dar yolların genişletilmesi ve temel altyapı hizmetlerinin sağlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Şehrin konut ihtiyacı bakımından büyük önem taşıyan Plaj ve Bahçelievler semtlerine belediyenin dikkatini çekmeyi ve bu bölgelerin Mersin'in gelecekteki genişleme sahaları olduğundan hareketle şehir planlaması çalışmasını hatırlatmayı bir yurttaşlık görevi saydığını da ifade etmektedir.[150]

Kemal Ergin'in dilekçesine Yeni Mersin gazetesi aracılığıyla Belediye Başkanı Müfide İlhan tarafından yanıt verilmiştir. İlhan, önce Mersin için hayati bir dava konusuyla ilgili başvurusu nedeniyle kendisine teşekkür etmiştir. Daha önceden yapılan şehir planının tam anlamıyla uygulanmadığını ifade ederek yeni bir şehir planının hazırlanması için Bayındırlık Bakanlığına başvurulduğunu ve Yüksek Mimar Celal Uzer'in görevlendirildiğini belirtmiştir. Henüz hazırlanan proje üzerinde çalışıldığını, bu nedenle beklemek zorunda olduklarını belirten Belediye Başkanı, çalışmaya dâhil olan herkesin fedakârca görev yaptığını ancak koşulları iyileştirmek için beklemekten kendisinin de üzüntü duyduğunu da eklemiştir. Şimdiye kadar yapılan kadastro çalış-

149- 149- Şeref Gökçel, "Şehir Disiplini", Yeni Mersin, 14 Ocak 1951.
150- "Mersin Belediye Başkanlığı'na (Açık Dilekçe)", Yeni Mersin, 18 Mayıs 1951.

maları nedeniyle Mersin'in "acayip" bir hâl aldığını ancak proje onaylanır onaylanmaz çalışmalara başlanacağını Mersinlilere ilan etmiştir. Başvuru vesilesiyle Mersinlilere, çalışmaların etkili olmasının hep birlikte yürütülmesi gerektiğini şu sözlerle hatırlatır:

> *"Belediye işleri ancak vatandaşların yardımıyla bir düzene girebilir. Bunun için de bir şehrin temizliği, intizamı o şehir sakinlerinin aynasıdır. Belediyeciler ellerinde imkânları en iktisadi ve faydalı bir şekilde hemşehrilerinin hizmetinde kullanmakla mükelleftirler."* [151]

Yüksek Mühendis Celal Uzer, Mersin'de yaklaşık bir ay incelemelerde bulunmuş ve bir proje hazırlamıştır. Belediye Başkanı, belediye encümen üyeleri ile meclis üyelerinin bulunduğu bir toplantıda proje üzerinde Celal Bey'in açıklamaları dinlenmiştir. Bayındırlık Bakanlığına gönderilerek onaylanması hâlinde Mersin'in kentsel gelişimi ve yeni inşaat izinlerinin projeye göre yürütülmesine karar verilmiştir.[152]

Göreve getirilmesinin birinci yılında, Mersinlilere Yeni Mersin gazetesi aracılığıyla hitap eden Müfide İlhan, sözlerine İzmir'in kurtuluş yıldönümünü kutlayarak başlamıştır. Asıl amacının Mersinlilerle yüz yüze yapılacak bir toplantıda konuşmak istemesi olduğunu, geçen bir yılın hesabını vermeyi çok istediğini dile getirmiştir. Bayramın yakın bir zamanda olması, aşırı sıcakların devam etmesi nedeniyle Mersin halkı yayladan şehre gelmemiştir ve bu nedenle dileğini gerçekleştirememiştir. Ancak meclis üyelerine sunulacak bir yıllık çalışma raporunu dinlemek üzere katılmak isteyenleri de davet etmeyi ihmâl etmemiştir. Yazısında, imar planıyla ilgili çalışmaların devam ettiğini, su ve elektrik sisteminin iyileştirilmesi için uzmanların getirtildiğini ve hazırlanan projenin imkânlar ölçüsünde uygulandığını ifade etmiştir. Bu sayede Mersin'de elektrik fiyatları otuz dört kuruşa düşürülmüştür. Hastane yolu asfaltlanmış, Silifke Caddesi'ne parke taşları döşenmiştir. Yapılan bütün çalışmaları tek tek sıralamak istemediğini belirten İlhan; gösterişe para harcanmadığını, var olan bütçenin gelip geçici işler için kullanılmadığını, kalıcı çözümler üretmek üzere titiz davranıldığını ifade etmiştir.[153]

1951 yılı Mersin'inde şehir içi ulaşım ve trafik sorunları, belediye hizmetleri çerçevesinde önemli bir gündem maddesi oluşturmuştur. 16 Ekim 1951 tarihli belediye meclis toplantısında, şehrin demir tekerlekli arabalarının lastik tekerleklerle değiştirilmesine ilişkin karar ele alınmış, arabacıların dilekçeleri dikkate alınarak bu karar altı ay daha uzatılmıştır.[154] Öte yandan Mersin'in nüfus yoğunluğunun artması, ticari

151- "Açık Dilekçeye Cevap: Sayın Hemşehrimiz Kemal Ergin", Yeni Mersin, 20 Mayıs 1951.
152- Yeni Mersin, 6 Kasım 1951.
153- Müfide İlhan, "Hemşehrilerle Hasbihal", Yeni Mersin, 9 Eylül 1951.
154- Yeni Mersin, 16 Ekim 1951.

potansiyelinin gelişmesi gibi etkenler nedeniyle trafik yoğunluğu giderek artmaktadır. Diğer il ve ilçelerden gelen araçlar da eklenince şehrin dar yollarında gidiş geliş zorlaşmıştır. Uray Caddesi'nde olduğu gibi gidiş-geliş yol ayrımı yetersiz kalmış ve araçlar tehlikeli bir biçimde aynı yoldan geçmeye devam etmiştir. Kazaların önlenmesi ve güvenli bir trafik akışının sağlanması için belediyenin dikkati çekilmiştir.[155]

Celal Bayar ve Müfide İlhan.

155- Yeni Mersin, 30 Kasım 1951.

Görevden Ayrılması

Müfide İlhan'ın belediye başkanlığına yönelik eleştiriler, seçilmesinden kısa bir zaman sonra başlamıştır. İlk tepkiler, Demokrat Parti'den seçilmesine rağmen belediyedeki eski kadroları değiştirmemesi üzerine yoğunlaşmıştır. Kendisine yöneltilen belediyedeki memurları bugüne kadar niçin çıkarmadığı sorusuna ise "Bu işler kanuna uyularak yapılır," yanıtını vermiştir. Yaşanan bu gelişmeler, Belediye Başkanı'nın kadın olmasının da etkisiyle karşılaştığı zorlukların ve eleştirilerin ulusal basına yansımasına yol açmış; seçilmesinden neredeyse sadece bir ay sonra istifa edeceği şeklinde haberler yapılmıştır.[156] Bölge gazetelerinden biri olan Gülek'in iddiasına göre; bazı belediye üyeleri Müfide İlhan'ı daha ilk günlerinden itibaren görevinden uzaklaştırmak için gayret sarf etmektedirler.[157]

Öte yandan, tutumunu destekleyenler de mevcuttur. Yeni Mersin Gazetesi'nden İbrahim Kancaal, bu durumda Müfide İlhan'ın eleştirilmek yerine takdir edilmesi gerektiğini ifade eder. Belediye işlerini particilik anlayışının dar kalıplarına sıkıştırmadan yapması, onun belediye başkanı kararlılığını ve dirayetli duruşunu göstermektedir. Kancaal'ın ifadesiyle: *"Belediye Başkanı'nı eleştirmek yerine bu davranışın güven verici yönü üzerinde durmak daha doğru olacaktır."* [158]

Belediye meclisi içinde ortaya çıkan hoşnutsuzluk ve eleştiriler giderek artmıştır. Müfide İlhan'ın uluslararası belediyeler birliğine katıldığı Londra'dan geç dönmesi, belediye meclisine saygısızlık ve görevini ihmal etmesi olarak yansıtılmıştır. 1 Şubat'ta belediye meclisi toplantısında gündeme taşınan konuyla İlhan'ın istifa etmesi veya ıskat edilmesi (görevden düşürülmesi) istenmiştir. Müfide İlhan gecikme nedenlerini açıklamış, meclisi hiçe saymasının söz konusu olmadığı yanıtını vermiştir. İzin süresinin aşıldığı günler için maaşından kesinti yapılması kararı ile kriz çözüme ulaştırılmıştır.[159]

Kadınlar yasal olarak seçme seçilme haklarına sahip olsalar bile ikincil konumlarının değişmediğini ortaya koyan pek çok örnek söz konusudur. Müfide İlhan'la ilgili eleştiriler sadece belediye başkanı olarak görevini layıkıyla yapıp yapmadığıyla ilgili değildir. Uzun süren belediye meclisi toplantısı sonrası ağladığı haberleri yerel basının dışında ulusal basına da yansımıştır. Üstelik doğru olmadığını açıklasa da bu haberin yankısı sürmüştür.[160]

156- Akşam, 23 Ekim 1950.
157- Gülek, 3 Şubat 1951.
158- İbrahim Kancaal, "Müfide İlhan ve Başarısı", Yeni Mersin, 29 Aralık 1950; 40 Kadın 40 Hayat, s.
159- "Belediye meclisi dün ilk toplantısını yaptı- Belediye Başkanı Müfide İlhan'ın Londra seyahatinin görüşülmesi tartışmalı oldu", Yeni Mersin, 2 Şubat 1951; "Mersin Belediye Meclisinde gürültülü münakaşalar oldu- Müfide İlhan'ın Londra Seyahati Bir Maaşa Mal Oldu", Gülek, 3 Ocak 1951; "Mersin Belediye Başkanı", Akşam, 7 Şubat 1951.
160- Vatan, 25 Mayıs 1951.

Kadınların aktif siyasete katılması hâlâ çoğu zaman dışlayıcı ve yadırganan bir durum olarak görülmektedir; bu nedenle siyasete girmeye cesaret eden bir kadına, en küçük bir zorluk anında geleneksel rollerini hatırlatma eğilimi ortaya çıkmaktadır. Abidin Daver de "Hem Nalına Hem Mıhına" köşesinde, Müfide İlhan'ın ağladığına dair haber üzerine konuyu ele almıştır. Daver; yoğun tartışmalarla geçen uzun bir belediye meclisi toplantısında İlhan'ın sert eleştiriler karşısında sinir krizi geçirip ağlayarak salonu terk ettiğini aktarır. Oysa Türkiye'nin ilk kadın belediye başkanı seçildiğinde büyük umut ve gurur taşıyan İlhan'ın, sorumlulukları ve ağır bir makamda görev yapmasının baştan itibaren ne kadar güç olduğu, Daver'in yorumlarında öne çıkar. Ve nihayet yazısını şu tavsiyeyle tamamlar:

> *"Hülasa bizde belediye başkanlığı çok güç bir iştir. Haklı haksız tenkitlere, hücumlara, şaka kabîlinden iğnelemelere dayanmak için ya çelik gibi sağlam, yahut da taş gibi duygusuz, vurdumduymaz bir adam olmak lazımdır ki bu da değme babayiğidin kârı değildir. Hiçbir zaman erkekler derecesinde sinirlerine hâkim olamayan ve cinsilatife has hassasiyetleri, kadınlık gururları daima tetikte bulunan hanımların en yapamayacakları iş belediye başkanlığıdır. Onun içindir ki hassas bir kadın olan Müfide İlhan'ın uğradığı sert ve bir kısmı da muhakkak haksız hücumlar karşısında gözyaşlarını zapt edemeyerek hıçkıra hıçkıra ağlamasını ve salonu terk edip gitmesini tabii buluyorum. Muhterem Başkan'a naçizane tavsiyem, bu ateşten gömleği sırtından çıkarıp atmasından ibarettir. Yoksa kim bilir daha kaç defa sinir buhranı geçirecek ve ne kadar gözyaşı dökecektir. Yazık değil mi sinirlerine ve gözyaşlarına?"* [161]

Basın aracılığıyla kadınların siyaset içinde yer alma çabasının küçümsenmesi, daha vahim örneklere de sahiptir. Akşam gazetesinden Sadi Kurtuluş, haberi aktarırken Müfide İlhan'ın "gözyaşlarını tesirli bir silah" olarak kullandığını öne sürer. Bununla da yetinmeyerek görevini yerine getirmediği iddiasının yanı sıra Mersin siyaseti ve İlhan'ın başkanlığı hakkında çeşitli söylentilere yer verir; böylece meselenin nesnel ve sağlıklı biçimde değerlendirmesini güçleştirir.[162] Basında süregelen haberlerde kadınların siyasetteki konumları gerçekçi ve sağduyulu bir değerlendirmeden uzaktır. Kent dedikoduları ve kadın kimliğine yönelik olumsuz yargılara dayanmaktadır.

O dönemde eleştirel haberlerin yanında Müfide İlhan'a açıkça destek veren yazılar da yayımlanmıştır. Yeni Mersin gazetesinden Bekir Uluğ, meseleyi ele aldığı yazısında partiler cephesinden değil tarafsız bir gazeteci olduğu bilgisiyle söze başlamıştır. Ge-

161- "Hem Nalına Hem Mıhına- Bayan Müfide İlhan'ın Gözyaşları", Cumhuriyet, 21 Mayıs 1951.
162- Sadi Kurtuluş, "Memleket Haberleri- Kadının gözyaşları, Mersin Belediye Reisi ilk defa ağlamıyor", Akşam, 28 Mayıs 1951.

niş kapsamlı değerlendirmesinde İlhan'a yöneltilen suçlamaların temelsiz olduğunu, özellikle parti içindeki bazı kişilerin yarattığı dedikodu ve hoşnutsuzluğun gerçekçi bir dayanağı bulunmadığını vurgular. Uluğ'a göre belediyenin mali imkânları son derece kısıtlıyken İlhan'dan "başarısızlık" çıkarmak mantıksızdır; eleştirenler somut bir hata dahi gösterememekte, mesele bilinçli ya da bilinçsiz biçimde kişisel ve siyasi çekişmelere indirgenmektedir. Dahası, belediye çalışmalarının encümen tarafından ortaklaşa yürütülmesine rağmen tüm sorumluluğun yalnızca İlhan'a yüklenmesi haksız bir tutumdur. Uluğ, tartışmayı nihayetinde bir şahıs meselesi değil; Mersin'in sorunları ve sınırlı kaynaklarıyla ilgili daha geniş bir şehir meselesi olarak görür ve İlhan'dan kısacık görev süresinde çok fazla şey beklediklerini ifade ederek, desteklenmesi gerektiğini savunur.[163]

Kent siyaseti içinde yaşananlar, Müfide İlhan'ın vaktinden önce belediye başkanlığı görevinden ayrılmasına neden olmuştur. İlhan'ın kendi hâl tercümesinde "bazı siyasi çekişmeler nedeniyle" şeklinde ifade ettiği başkanlıktan ayrılması ise Aralık 1951 tarihinde gerçekleşmiştir. Yeni Mersin gazetesinde, "Belediye Başkanı Müfide İlhan'ın ıskat kararı tasdik edildi" başlığıyla verilen haberde 17 Aralık 1951'de yeni belediye başkanının seçileceği belirtilmektedir. Belediye meclisi tarafından alınan karar önce DP genel idare kurulunca tasvip edilmemiş, İçişleri Bakanlığınca soruşturulması istenmiştir. Ancak Mersin Belediye Meclis üyelerinden bazıları partinin kararına şiddetle itiraz ederek ıskat kararı kabul edilmediği takdirde partiden ayrılacaklarını bildirmişlerdir. Gelişmeler sonucunda İçişleri Bakanlığı ıskat kararını onaylamıştır.[164]

Müfide İlhan, belediye başkanlığı görevinden ıskat kararı verildiği günlerde, 10 Aralık 1951 tarihinde Ankara'da toplanan Dördüncü Türk Belediyecilik Kongresi'ne katılmıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar da kongreyi ziyaret edenler arasında yer almıştır. 126 belediye başkanının katıldığı kongrede Müfide İlhan, komisyonlarda görev alarak etkin bir katılım gerçekleştirmiş ve pek çok kez görüşlerini dile getirmiştir. Kongre kapsamında derneğin yönetim kurulu belirlenmiş ve Müfide İlhan yedek üye olarak seçilmiştir.[165]

163- Bekir Uluğ, "Belediye Hakkında", Yeni Mersin, 18-19 Mayıs 1951.
164- Bozkurt- Bozkurt, agkb., s. 728
165- İller ve Belediyeler Dergisi, Yıl: 7, S. 75, Aralık 1951.

III. BÖLÜM:
KENT ve KÜLTÜR: MERSİN ve MÜFİDE İLHAN

İnsanlık tarihi uygarlıkla ilişkilendirilerek ele alındığında karşımıza çıkan ilk kavramlardan biri kent olmaktadır. Kent; toplumsal, siyasal, yönetsel ve ekonomik alanların bütün yurttaşlar için var olduğu fiziki yaşam alanı ve nüfus unsuru olmakla birlikte kültürü de kapsamaktadır. Kent kültürü; kent bünyesinde yaşayan insanlarca ortak bir paydada buluşularak üretilen maddi ve manevi değerlerin oluşum sürecidir. Geçmiş deneyimler kente dair ortak bir hafızanın oluşmasını[166] sağladığı gibi bir arada sürdürülen mekânsal paylaşımı da anlamlı hâle getirmektedir. Kentin hafızasında yer alan geçmişe ait tortular kültürel bir derinlik yaratarak kuşaklar arası diyaloğu mümkün kılmaktadır. Cemal Kafadar'ın oldukça güzel betimlediği gibi; 'onlardan sonrası' olduğumuzun ve bir de 'bizden sonrası' olacağının bilinciyle, yani bugüne ait ve geleceğe dönük bir perspektifle anlamaya çalıştığımız birileridir mazinin insanları".[167] Kuşaklar arası tecrübenin en güzel paylaşımıdır her gün yürüdüğünüz sokakların, karşılaştığımız anıtların bize hatırlattıkları. Kentin insanlarını birbirlerine kültürel aidiyet duygusuyla bağlayan ve nihayetinde zenginleştiren ortak bir duygu yaratır.

Müfide İlhan belediye başkanı seçildiğinde önce Mersinlilere teşekkür etmiştir. Ömrünün belki oldukça kısa bir dönemi Mersin'de geçmiştir, üstelik kendisi Mersinli bile değildir. Ancak Müfide İlhan ismine Türkiye'nin ilk kadın il belediye başkanı vasfını kazandıran Mersin olmuştur. İlhan da iyi bir belediye başkanı olmak, Mersinlilere hizmet etmek için oldukça çaba sarf etmiştir. Karşılıklı kurulan bağ, Mersin ve Müfide İlhan ismi, kent kültürünün önemli bir bileşenini ortaya çıkarmıştır. Bu bölümde Müfide İlhan'ın Mersin'le olan bağı hem belediye başkanlığı dönemi hem de sonrasındaki yaşamı üzerinden farklı başlıklarla yer almaktadır.

166- Yasemin Hayta, "Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı", Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.5, S: 2, (2016), s.166.
167- Cemal Kafadar, Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken, Metis Yay., İstanbul, 2009, s. 14.

Ulusal ve Uluslararası Basında Müfide İlhan'ın Belediye Başkanı Seçilmesiyle İlgili Haberler

İnsanlık tarihinin demokratikleşme süreci ve mücadeleleri içinde pek çok zorluklar, dışlanma ve yok sayılmadan söz edilebilir. Ancak kadınların politik alanda yer alması belki de en uzun görmezden gelmeyi içermektedir. Demokrasi üzerine tüm tartışmalar, yüzyıllar boyunca kadınlar yokmuş gibi süregelmiştir.[168] Bu yüzden 20. yüzyılın ortasında bir kadının belediye başkanı seçilmesi *Yorkshire Evening Post* gazetesinde "Geleneğin Yıkılması" başlığıyla verilmiştir. Müfide İlhan'ın Mersin Belediye Başkanı olması, Mersin ve Türkiye sınırlarını aşmış ve uluslararası kamuoyunun dikkatini çeken haberlere dönüşmüştür.

Akşam gazetesi, Müfide İlhan'ın Mersin'de şehir meclisi üyeleri arasındaki ittifakla seçildiğini "İlk Kadın Belediye Reisimiz" başlığıyla hemen 8 Eylül'de duyurur.[169] Yeni İstanbul gazetesi, bölgenin seçim sonuçlarını bildirdiği haberinde, Müfide İlhan ile ilgili daha ayrıntılı bilgiler vermeyi uygun görmüştür. Haber bazı bilgileri hatalı paylaşmış olsa da kısa bir biyografisini içermektedir. Gazetenin haberinde; *"Uzun müddet Almanya, Hindistan ve Afganistan'da kalmış bulunan Bayan Müfide İlhan'ın belediye başkanlığına getirilmesi herkes tarafından memnunlukla karşılanmıştır. 4 çocuk anası ve eski bir öğretmen olan Bayan Müfide İlhan, bütün Güney Anadolu'da geniş muhiti olan şahsiyet sahibi güzide bir vatandaştır."*[170] diye yazılır. Kıbrıs Hürsöz gazetesi de Anadolu Ajansı'ndan aldığı bilgi üzerine Müfide İlhan'ın şehir meclisi üyeleri arasından yapılan toplantı sonucunda seçildiğini haberleştirmiştir.[171]

Müfide İlhan'ın fotoğrafıyla yapılan haberler, hayatına ve belediye yönetiminde hangi konulara öncelik vereceğine yönelik mülakatları içermektedir. Kapak sayfasında İlhan ailesinin fotoğrafına yer veren Cumhuriyet gazetesi, iç sayfasında Müfide İlhan'ın müstakil fotoğrafı ile haber yapmıştır. "İlk kadın belediye reisi ile mülakat" başlıklı yazıda yer alan sorular ve İlhan'ın "kadın gözüyle belediyeciliğe" ilişkin yanıtları şöyledir:

> *"Şehir hemşehrilerin müşterek evi olduğuna göre, onun işlerini tanzim eden şehir meclisinde kadınların da yer almasını zaruri görürüm. Şehre 'ev' dediğime göre, şehirciliğin de vatandaşların sağlığını, rahatlığını bir anne titizliği ile düşünmeli, muktesit (tutumlu), evin ve aile efradının ihtiyaçları bütçenin müsaadesi nispetinde en iyi, en ucuz şekilde tanzim edilmeleridir. 'Yuvayı yapan*

168- Anne Philips, Demokrasinin Cinsiyeti, Metis Yayınları, İstanbul, 1995, s. 11.
169- Akşam, 8 Eylül 1950.
170- Yeni İstanbul, 9 Eylül 1950.
171- Hürsöz, 9 Eylül 1950.

dişi kuştur.' derler. Şehrin de cazip bir yuva hâline getirilmesi lazımdır. Mersin Şehir Meclisinde tek kadın olarak kaldığıma üzüntülüyüm. Fakat Mersinli hemcinslerimin benden yardımlarını esirgemeyeceklerinden eminim. Onların alakası bu eksikliği giderecektir. Mersin'de mukaddes gaye uğrunda çalışan bütün demokratlar, iyi niyet sahibi muhalifler, gençlik ve nihayet kadın kardeşlerim en candan yardımcılarım olacaklardır." [172]

Akşam gazetesi, ilk haberinden yaklaşık on gün sonra Müfide İlhan'a daha uzun bir yer ayırmış, gazetenin Mersin muhabiri Sadi Kurtuluş tarafından hakkında bir mülakat kaleme alınmıştır. Müfide İlhan'ı tanımak için özel yaşamına ait sorular sorduğu gibi kentte duyduğu söylentilere dayanarak bir kadının belediye başkanı olmasının yarattığı endişeleri de dile getirmekten uzak durmamıştır:

"Şehrimizde belediye seçimlerini kazanan demokratlar, aralarından bir kadını belediye reisi namzedi olarak gösterdiler. Şehirde birdenbire bir fırtına koptu.

'Kadın, belediye reisi olur mu?'

'Kadın, idarecilikten ne anlar?'

Ve sonu gelmeyecekmiş gibi uzayıp giden münakaşalar.

Neticede, kadın, bir rey dahi kaybetmeden reis seçildi ve belediyedeki makamına geçip yerleşti.

Şimdi şehirde herkes birbirine soruyor: 'Belediyecilik zor iştir. Herkesin nabzına göre şerbet vermek lazımdır. Çünkü vatandaşın en çok işinin düştüğü yer belediyedir. Acaba bu kadın bu kadar muazzam işi becerebilecek mi?

Bu suale bugün için cevap vermek mümkün değildir. Becerebilecek mi, yoksa beceremeyecek mi? Bunu zaman gösterecektir. Biz esasen bu münakaşaları bir tarafa bırakıp Türkiye'nin ilk kadın belediye reisiyle biraz konuşmak ve onu Akşam okuyucularına tanıtmak arzusundayız.

İstanbul'da doğup orta tahsilini Kandilli Kız Lisesinde yapan Müfide İlhan, 1928 yılında öğretmen çıkmış. Hâlen kırk yaşında olduğunu söylüyor. Almanca, Fransızca ve Farsça biliyor. İki sene Berlin'de kalmış ve 1939 yılında Suriye, Irak, Afganistan, İran ve Hindistan'da seyahatler yapmış. Birkaç sene evvel altı çocuğunun bakımı için öğretmenlikten ayrılmış. Fakat bu defa da kendisini evden uzaklaştıran başka bir mevzu baş göstermiş:

Siyasi hayata atılmak.

172- Bkz. EK 5; Cumhuriyet, 11 Eylül 1950.

Bu, içinde o kadar büyük bir arzu imiş ki, nihayet DP'ye kaydolmuş. Partisinin seçimleri kazanması için bütün gayretini sarf etmiş. Davet edildiği yüzlerce kongre ve toplantıda heyecanlı konuşmalar yapmış, her gittiği yerde iktidar partisine tarizlerde bulunmuş ve Çukurova'yı adım adım gezerek en ücra köylerde bile davasını izah etmiş. Tabii bu arada bir hayli sempati kazanmış.

Bir sualime şu cevabı veriyor:

'Topluluk karşısında ilk konuşmamı 1948 İçel İl Kongresi'nde yapmıştım. O gün uzun uzun memleket meselelerinden bahsetmiş ve içimde biriken bütün dertleri dökmüştüm.'

- Partiye intisap ettikten (katıldıktan) sonra unutamayacağınız en büyük hatıranız hangisidir?

- Geçen günlerin her birinin ayrı bir hatırası vardır. Fakat en tatlı hatıram 1950 seçimine takaddüm eden (öne geçen) propaganda günlerinde Çukurova'nın muhtelif köy, kasaba ve şehirlerinde yaptığım konuşmalar esnasında gördüğüm teveccühtür. Bu birkaç günü ebediyen unutamam.

Daima güler yüzlü, insanlarla çabucak arkadaş olmayı bilen Müfide İlhan aynı suale cevap olarak Mersin Belediye reisliğine seçildiği gün duyduğu sevinci de ilave etmeyi unutmuyor.

'Bu benim için sonsuz bir saadet oldu.' diyor. Çünkü vatandaşlara hizmet etmek için bütün enerjimi harcayabileceğim en uygun bir vazife. Mersinlilerin gösterdikleri sevgi ve inanca lâyık olabilmek için o kadar çalışacağım ki…'

Artık hususi hayatına dair sualler sıralıyorum:

- Ev işlerini sever ve yapar mısınız?

- 'Çok az. Herhangi insanın yapabileceği işe zamanımı harcamak istemem'

Bilmem, verdiği bu cevapta ne dereceye kadar haklı. Müfide İlhan, çocuklarının mürebbiyesinden memnunlukla bahsediyor. Akşamları on ikide yatıp sabahları yedide kalktığını, biraz fanatik insan olduğunu, sağ tarafına yatmayı ve evden çıkarken ilk adımının sağ olmasına dikkat ettiğini ve en çok 'sen doğru ol eğri cezasını bulur' sözüne inandığını ilave ediyor.

Namık Kemal'i bir vatanperver, Mehmet Akif'i eşsiz bir şair olarak bulduğu için çok seviyor. Müziğe sonsuz sempatisi var, piyano ile kemanı öğrenmeye başlamış ama işlerinin çokluğundan göz açamadığı için yarıda bırakmış. Yesari Asım ile Safiye Ayla en çok sevdiği ses sanatkârlarıdır. Fırsat buldukça evde çocuklarının dikiş işleriyle meşgul olur. Son senelerde birçok yeni arkadaş kazandığı için evdeki

boş zamanının çoğu onlardan gelen mektup ve telgraflara cevap vermekle geçer. Sinemayı sever amma zaman bulup gidemez. Önüne konan her yemeği yer.

- Hangi hayvanları seversiniz, sualine şu cevabı veriyor:

- Cetlerim, üzerinde cirit oynadıkları ve memleketler fethettiği için olmalı ki, atı pek severim. Herkesin hakir gördüğü eşeğe karşı büyük bir sempatim vardır. Küçücük sıpaları da pek cazip bulurum.

Ne dersiniz? Kadınlar iddialarında haklı mıdırlar ne?" [173]

Mersin ve Adana komşu il olmalarının dışında ortak tarihsel, coğrafi ve kültürel iklimi paylaşan iki şehirdir. Mersin ziyaretinde Müfide İlhan ile tesadüf eden Seyhan gazetesi başyazarı, köşesinde bu tanışıklığı yazmadan geçmek istememiştir. "Bir Belediye Başkanını Dinlerken" başlığıyla paylaştığı yazısında İlhan'ı şöyle anlatır:

"Kendisiyle gıyaben çok evvel, fakat şahsen ilk defa tanıştığımız Müfide İlhan, bize yarın için çok şeyler vadedecek değerde, mütevazı ve hür fikirli münevver bir hanım. Üstelik belediye başkanlığı gibi çok güç bir vazifeyi omuzlarına isteyerek almış ve bunu başaracağından emin görünüyor; tabiidir ki, halkın ve basının yardımıyla." [174]

Müfide İlhan'ın belediye başkanı seçilmesi yalnızca ulusal basında değil, uluslararası basında da yankı bulmuştur. İngiliz ve Amerikan gazeteleri, haberlerinde Türkiye'de bir kadının belediye başkanı oluşunu öne çıkarmış; bunun yanında Mersin'e dair kısa bilgiler vererek şehrin tanıtımına da katkı sağlamıştır.

Amerikan basınında yer alan haberler arasında *The Tipton Daily Tribune*'un 8 Kasım 1950 tarihli kısacık duyurusu dikkat çekmektedir. Haberde, *"Geçtiğimiz günlerde Müfide İlhan adında bir kadın Mersin Belediye Başkanı seçildi. Kendisi Türkiye tarihinde böyle bir makama sahip olan ilk kadındır."* [175] ifadesine yer verilerek "ilk kadın belediye başkanı" vurgusu öne çıkarılmıştır.

Ayrıca *The Racine Journal Times* gazetesi, 29 Aralık'ta yaptığı haberde, "Türkiye'nin ilk kadın belediye başkanı kendinden emin" başlığıyla yer vermiş, Müfide İlhan'a ilişkin cesaretini ön plana çıkarmıştır. Kısaca kim olduğundan bahsederek İlhan'ın sözlerine yer vermiştir:

173- Akşam, 19 Eylül 1950.
174- Seyhan, 6 Kasım 1950.
175- The Tipton Daily Tribune, 8 November (Kasım) 1950.

"42 yaşındaki Müfide İlhan, Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan 150.000 nüfuslu Mersin şehrinin belediye başkanı seçildi. Bir öğretmen olan İlhan, ilk kadın belediye başkanıdır ve bu durum onu yıldırmamaktadır:

Bir kadının belediye başkanı olmak için bir erkekten daha uygun olmaması için hiçbir neden göremiyorum. Bir şehir, daha büyük ölçekte olsa bile vatandaşların evi gibidir, iyi yönetilen bir evde olduğu gibi bütçeleme, temizlik, konfor ve benzeri konularda aynı türden sorunları içerir. Bu tür sorunlar biz ev hanımları için yeni bir şey değildir."[176]

Belediye başkanı seçilmesinden kısa bir süre sonra Londra'ya da davet edilen Müfide İlhan'ın belediye başkanı seçilmesi İngiliz basınında da yer almıştır. *Yorkshire Evening Post* gazetesi, Türkiye'de bir kadının belediye başkanı olmasını geleneğin yıkılması olarak tanımlamıştır.[177]

İngiltere'nin bir liman kenti olan Plymouth'un ilk kadın belediye başkanı seçilen Jacquetta Marshall, kendisi gibi ilk kadın belediye başkanı seçilen Müfide İlhan'dan tesadüfen haberdar olmuştur. Bayan Marshall, gazeteler aracılığıyla İlhan'ı kutlayarak başarı dileklerini iletmiştir. *Western Morning News* gazetesi aracılığıyla Plymouth'tan Mersin'e, Türkiye'ye selam göndermiş, iyi dileklerini şöyle paylaşmıştır:

"Torquay'daki Ticaret ve Tarifeler Konferansına katılan bir Türk delege aracılığıyla sizin şehrinizin ilk kadın belediye başkanı olduğunuzu öğrendim. Kadim Plymouth şehrinin ilk kadın belediye başkanı olduğum için size selamlarımı ve Mersin'deki önemli çalışmalarınızda mutluluk ve başarı dileklerimi iletmekten memnuniyet duyuyorum." [178]

Müfide İlhan, Londra Türk Büyükelçiliği vasıtasıyla Bayan Marshall'ın mektubunu almış ve kendisine bir mektupla yanıt vermiştir. Londra'da bulunduğu sırada verdiği yanıtında teşekkür ederek iyi dileklerini şöyle ifade etmiştir:

"Mersin'den bana iletilen mektubunuzu İngiltere'ye giderken almış olmak benim için büyük bir zevk ve mutlu bir tesadüf oldu. Londra'da düzenlenen Bayındırlık ve Belediye Hizmetleri Kongresi ve Sergisi'ne katılmak üzere buradayım. Bu fırsattan yararlanarak ülkenizdeki yerel yönetim idaresi ve diğer belediye

176- Bkz. EK 7; The Racine Journal-Times, 29 December (Aralık) 1950.
177- Bkz. EK 6; Yorkshire Evening Post, 7 October (Ekim) 1950.
178- Western Morning News, 31 October (Ekim) 1950; Western Evening Herald, 31 October (Ekim) 1950.

faaliyetleri hakkında kişisel bilgi edinmeyi de umuyorum. Kutlama mesajınıza vesile olan nazik düşünceniz için teşekkür eder, mutluluk ve başarılarınız için en içten iyi dileklerimi sunarım." [179]

Plymouth Belediye Başkanı, Müfide İlhan'ın Londra'da olduğunu öğrendikten sonra yeni bir mesaj paylaşmış ve bu mesajın BBC aracılığıyla Türkçe çevirisinin de yayımlanacağını ifade etmiştir. Bayan Marshall, 500 yılı aşkındır bir belediye idaresine sahip olan Plymouth'ta II. Dünya Savaşı'nın yıkıntılarının ardından belediye başkanı olmuştur. Türkiye'nin güneyinde bir liman kenti olduğunu öğrendiği Mersin'in Akdeniz ticaretindeki ithalat ve ihracat faaliyetlerinde ve özellikle kuru meyve üretimindeki önemine değinerek, iki şehrin benzer çalışma ve sorunlara sahip olduğunu ifade etmiştir. 1914'te üç ayrı kasabanın birleştirilmesiyle büyük bir kent hâline gelen Plymouth, yoğun bir nüfusa sahiptir. Ancak kent, II. Dünya Savaşı'nda bombalanmış, eski canlılığını yitirmiştir ve acilen çözülmesi gereken pek çok meselesi bulunmaktadır. Yeni konutların inşa edilmesi öncelikli konulardan biridir. İnsanların şehre yeniden yerleştirilmesinin ardından ticaret ve alışveriş merkezlerinin inşa edilmesi ve yıkılan kiliselerin onarılması gibi pek çok sorumluluk, Bayan Marshall'ı beklemektedir. Tüm bu zorlukların üstesinden gelmek için çalıştıklarını ve iyi dileklerini şu sözlerle ifade eder:

"Diğer pek çok konuda olduğu gibi tüm bu büyük sorumluluklarda da kadınların üzerine düşeni yapabileceklerinin artık kabul edilmiş olmasından memnuniyet duyuyorum. Mersin'in ilk kadın belediye başkanına ve Türkiye'nin uzak kenti Mersin'deki tüm hemşehrilerine sıcak ve kardeşçe selamlarımı iletmekten büyük memnuniyet duyuyorum. İçinde bulunduğumuz sıkıntılı günlerde sizlere huzur, gelecek yıllarda da mutluluk ve refah diliyorum." [180]

Karşılıklı mektup yoluyla bir iletişim kurulmuş olsa da iki kadın belediye başkanı, çalışmalarının yoğunluğu nedeniyle görüşme imkânı bulamamıştır.[181]

Yine Londra'da yayımlanan "*Great Britain And The East* (Büyük Britanya ve Doğu)" adlı bir derginin Ocak 1951 sayısında "Türkiye'nin ilk kadın belediye başkanının Londra ziyareti" başlığıyla bir yazı kaleme alınmıştır. Yazıda bu durum, *"Bayan İlhan, Eylül'de Demokrat Parti adayı olarak Mersin'e, Türkiye'nin Akdeniz kıyılarının en mühim şehir ve ihracat limanına belediye başkanı seçildi.*" şeklinde vurgulanmış, ayrıca

179- Western Morning News, 20 November (Kasım) 1950.
180- Plymouth Belediye Başkanı'nın mektubu hem İngiliz gazetelerinde yayımlanmış hem de yerel basında paylaşılmıştır. Western Evening Herald, 22 November (Kasım) 1950; Western Morning News 23 November (Kasım) 1950; Yeni Mersin, 13 Aralık 1950.
181- Akşam, 11 Aralık 1950.

Londra ziyaretine de değinilmiştir.[182] Mersin ve Müfide İlhan hakkında kısa bilgilere yer verilen yazıda, diğer haberlerde olduğu gibi, kaç çocuğu olduğu bilgisine de yer verilmeden geçilmemiştir.

Ulaşılabilen bir başka gazete haberi Hollanda gazetesi *De Zaanlander* olmuştur. Gazete 6 Ekim tarihinde "Türkiye'nin ilk kadın belediye başkanı" başlığıyla Müfide İlhan'ın Mersin'den seçildiğini haber olarak paylaşmıştır. Eşinin doktor olduğu ve üç çocuklarının bulunduğu da belirtilen haberde, İlhan'ın kendisini demokrat olarak tanımladığına yer verilmiştir.[183]

Kendisi hakkında sadece haberler yapılmamış, Londra'da bulunduğu sırada tanıştığı ve dâhil olduğu çevre itibarıyla kendisini yazılı olarak ifade etme imkânı da bulmuştur. Bunlardan biri olan *The Asiatic Review*'de yazısı yayımlanmıştır.

182- "Mersin Belediye Başkanı Bayan Müfide İlhan", İller ve Belediyeler Dergisi, Şubat 1951, s. 52.
183- Bkz. EK 8; De Zaanlander, 6 Oct. (Ekim) 1950.

The Asiatic Review

Londra'da bulunduğu süre boyunca İngiliz basının büyük ilgi gösterdiği Müfide İlhan, *The Asiatic Review* dergisinin editörüyle tanışmış, bu vesileyle kendisinden bir yazı kaleme alması istenmiştir. Dergi, Londra'da faaliyetlerini sürdüren Doğu Hindistan Derneği tarafından yayımlanmaktadır. Müfide İlhan bunu Mersin'i tanıtmak için fırsat olarak görerek yazısında belediye başkanı olduğu kenti anlatmıştır. Mersin'in nüfusu, tarihi, coğrafi özellikleri ve özellikle turizm açısından önemini şöyle belirtmiştir:

"Mersin'in nüfus yoğunluğu 37.000 civarıdır, Türkiye'nin güney kıyılarında yer almaktadır. İçel şehrinin merkezi ve Akdeniz'deki önemli bağlantı noktalarından biridir. Mersin gerçekten 2. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin tek güvenli limanıydı ve dolayısıyla büyük hacimli mallarla çok fazla başa çıktı. Günümüzde, ticaretinin önemli bir kısmını Büyük Britanya ile yapmaktadır. Limanından sevk edilen mallar arasında hububat, pamuk, krom, kurutulmuş ve taze meyve ve sebzeler, ham deri ve canlı hayvanlar yer almaktadır. Dahası limandan bakır, kalay, demir ve çelik, makine, cam, petrol, eczacılık ürünleri, çay, kahve ve tekstil ürünleri de ithal edilmektedir.

Mersin, çeşitli tarım ve maden endüstrilerinin bulunduğu zengin bir hinterlanda sahip olup tekstil ve un üretim tesisleri, bitkisel yağ üreten fabrikalar, sabun, çivi ve makarna fabrikaları ile sadece yoğun bir liman olmanın ötesinde bir sanayi kasabası hâline gelmiştir.

Şehrin sakinleri sıcak yaz aylarını çoğunlukla sahil ile Toros sıradağları arasında uzanan yaylalarda geçirmektedir. Mersin'in ünlü sayfiye yerlerinden biri olan Fındık Pınarı, çam ağaçları içinde yer alan ve bol su kaynaklarıyla kutsanmış bilhassa hoş bir yerdir. Gözne Yaylası da deniz, dağ ve ovayı bir arada bulundurması ve mükemmel manzaralara sahip olması nedeniyle bir diğer popüler yerdir. Kasabanın içinde ve çevresinde yer alan çok sayıdaki portakal bahçeleri, kışa belirgin bir renk cümbüşü katmakta ve bahar aylarında mis kokulu çiçeklerinin parfümüyle havayı doldurmaktadır.

Bir turistin gözünden Mersin pek çok etkinlik imkânına sahiptir. Kış aylarında ılıman iklimi, şehri diğer bölgelerin acı soğuğundan kaçmak isteyenler için bir sığınak hâline getirmektedir. Özel şahıslar tarafından sahip olunan oteller dışında,

Mersin belediyesi bu yıl açılacak olan 54 odalı bir otel inşa etmektedir. Beş yazlık ve iki kışlık sineması bulunmaktadır; Akdeniz'in mavi kıyılarında yer alan bir Tüccar Kulübü üyelerine ve ziyaretçilerine konukseverlik ve olanaklar sunmaktadır. 100 yataklı Devlet Hastanesinin yanında, belediyeye ait dispanserler bulunmaktadır ve kısa süre içinde bir doğum kliniği açılacaktır.

Belediye işleri, dört yıllığına seçilmiş yirmi altı üyeden oluşan bir kurul tarafından yönetilir. Belediye başkanı ve üç kişilik bir yürütme komitesi belediye meclisi tarafından atanır ve görevleri arasında şehrin imar işleri, temizlik, sağlık, emniyet ve veterinerlik hizmetlerinin idaresi yer alır. Eğitim, birkaç kolej, bir ticaret okulu, iki sanat okulu ve on ilkokul tarafından sağlanmaktadır. Şehrin kendi içinden ve çevre köylerden gelen aktif bir öğrenci grubu, genel kültürün incelenmesi ve yayılmasıyla yakından ilgilenmektedir.

Son yetmiş ya da seksen yıl boyunca sürekli gelişen Modern Mersin, antik 'Zeyphyrium' bölgesinde kurulmuştur. Mersin Nehri'nin Akdeniz'e döküldüğü noktadan sadece birkaç mil uzaktaki Yumuk Tepe'deki kazılar, 1937'den beri Liverpool Üniversitesinden Profesör Garstang tarafından yürütülmektedir. O çoktan Antik Yunan, Bizans ve İslam uygarlıklarının kalıntılarını açığa çıkarmış ve Mersin bölgesinin daha MÖ 1400'lerde bir Hitit merkezi olduğunu göstermiştir.

Yakınındaki Viranşehir'de meşhur General Pompey tarafından kurulmuş, eski bir Roma şehri olan Pompeipolis'in kalıntıları bulunmaktadır.

Geçmiş yüzyıllarda bugünkü İçel vilayeti, tarihî zenginlikler ve önemli geçmiş kalıntılarla dolup taşan bir bölge olan Kilikya'nın dağları ve ovaları olarak ikiye ayrılmıştı. Sahilin özellikle Viranşehir ve Lamas arasında kalan kısmı, eski Bizans kalelerinin ilgi çekici kalıntılarına sahiptir.

Mersin gerçekten de zengin tarihî hazineleriyle birlikte doğal güzelliğe sahip olabilmesi yönünden çok şanslıdır ve turistlere birçok şey sunabilmektedir." [184]

184- İlhan, agm., s. 227-228.

Müfide İlhan, Avni Akyol ve Suna Tanaltay'ın isimlerinin Özel Türkmen Lisesinde bulunan sınıflara verildiği tören. 1993. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

Müfide İlhan, Avni Akyol, Suna Tanaltay'ın isimlerinin Özel Türkmen Lisesinde bulunan sınıflara verildiği törende çekilmiş fotoğraf. (1993) (KEKMMV, MİÖA)

Belleklerde Müfide İlhan

Müfide İlhan ismi, gerçekte Mersinli olmadığı hâlde kentle bütünleşmiştir. Ona ait hatıraların nereden karşınıza çıkacağı bazen şaşırtıcı olabilir. Mersin'de doğmuş ve büyümüş olan Atıf Yılmaz, "Söylemek Güzeldir" başlıklı anı kitabına Mersin'den başlamıştır. Özel Türkmen Lisesinde adının bir sınıfa verilecek olması nedeniyle ziyareti sırasında Müfide İlhan'la tanışmış, Kültür Haftası'nı düzenleyen Kudret Ünal ve eşi dışında karşılayanlar arasında Müfide İlhan'ın da yer alması, yönetmen için sürpriz olmuştur. Yılmaz'ın anlatımıyla:[185]

> *"Mersin'den bir türlü kopamayan, tek parti döneminin[186] Mersin Belediye Başkanı, Türkiye'nin ilk kadın başkanı Sayın Müfide İlhan… O kuşak, Atatürk devrimlerinin hep gerçek savunucusu olmuştur. Müfide hanımefendinin, bütün benliğiyle katıldığı o 'Demir ağlarla ördük anayurdu dört baştan' dizesini söylerkenki heyecanını uzun yıllar sonra hâlâ muhafaza ettiğini fark ediyorum… Herhâlde yetmişi aşkın yaşına rağmen hâlâ zinde ve atak… İnancı ve sözleri insanda, 'Eline yetki verilse bu kadın Türkiye'yi bir iki ay içinde (kuşkusuz tartışılabilir yöntemlerle) düze çıkarır.' ümidi doğuruyor. Ya da Müfide İlhan gibi kadınlar el ele verseler…"*

Müfide İlhan hem belediye başkanlığı döneminde hem de 1980 sonrası Almanya'dan dönüşünde Mersin'de güzel vakitler geçirmiş, samimi dostluklar edinmiştir. Belediye başkanı olduğu döneme ilişkin hatıraların ayrıntıları, öte yandan tarih bilinci açısından önemli izleri barındırmaktadır.

Simla İlhan'ın anlatımıyla Mersin yaşantıları ve annesi Müfide İlhan

Afganistan doğumlu Simla Hanım, ailesi Mersin'e taşındığında henüz çok küçüktür. Mersin'de geçen yaşamları, Atok, Nimla ve Simla'nın ilkokula başladıkları döneme karşılık gelmiştir. İleri İlkokuluna giden kardeşler için Mersin, çocukluklarının en mutlu yıllarının geçtiği yer olmuştur. Özellikle yazları Gözne'de kiralanan evde geçirdikleri günlerini anlatırken o zamanlara ait coşkuyu ve duyguları sözcüklerinde dile getirir. Yaz sezonu başında cam ve balkon korunağı yapmak için kullanılan çam ve meşe dallarının kokusunu hâlâ hisseder. Yaz bitince kurumuş dalların yakılması ve "göç ateşi"yle birlikte şehre dönüşü anlatırken o günleri yeniden yaşamaktadır. Elbette her çocuk için alınan tavuklar sadece yumurta kaynağı değil, sorumluluk bilinci kazandırmak içindir.

185- Atıf Yılmaz, Söylemek Güzeldir, Afa Yayınları, İstanbul, 1995, s. 12-13.
186- Atıf Yılmaz dönemi doğru hatırlayamamış. Demokrat Parti Dönemi'ni Tek Parti Dönemi ile karıştırıyor.

Doktor bir baba ve aktif siyasetin içinde bir annenin bulunduğu ailede çocuklar, disiplin ve sevginin dengeli olduğu bir yaşama sahiptir. Melahat Hanım, çocukların bakımında büyük bir destektir. Ancak dört küçük çocuk bazen zorlayıcı olmaktadır. Bu nedenle Simla İlhan, annesinin pek çok seçim gezisinde yer almıştır. Demokrat Parti Başkanı Celal Bayar'ın yer aldığı Kayseri ve Samsun mitinglerinde Müfide İlhan'ın yanında küçük kızı Simla da yer almıştır. Annesinin belediye başkanı olduğu dönemde Ankara ziyaretlerine eşlik eden Simla Hanım, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın kızı Nilüfer Hanım'ın çocuklarıyla beraber güzel oyunlar oynadığını hatırlamaktadır.

Annesinin belediye başkanı olduğu dönemde evde siyasetin konuşulmadığını, annesinin yoğun bir tempo içinde çalıştığını anlatır. Belki kendi ilgisini daha fazla çektiği veya evlerinin karşısında at arabalarının toplandığı bir alan bulunduğu için annesinin Mersin'e hizmetleri arasında arabaların demir tekerleri yerine lastikle değiştirilmesini ve gürültüye çözüm üretilmesini hatırlamaktadır.

Yaşamı boyunca öğrenme motivasyonunu hiç kaybetmeyen Müfide İlhan, çocuklarının eğitimi için çaba sarf etmiş, Faruk Bey'in görev yeri değiştiğinde çocuklar eğitim öğretim yılını tamamladıktan sonra taşınmıştır. Çocukların daha iyi eğitim almaları için bazen eşini ikna etmesi gerekmiş ve muvaffak olmuştur. Çocuklarının her biri hem iyi eğitimli birer birey, hem de meslek sahibi haline gelmiş ve anneleri gibi sivil toplum ve sosyal yardım kuruluşlarına destek olmuşlardır. En büyük kızı Gül Hanım ve Simla İlhan, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneğinin çalışmaları içinde yer almışlardır. Görme kaybı yaşayan Simla İlhan'ın hayatında hayvanlarla kurulan dostluk çok özel bir yer tutmaktadır. Bugünlerde barınak ziyaretinde bulunamasa da her zaman mama yardımı yapmaya devam etmektedir.[187]

Mersin'in İki Müfide'si

Müfide Sevim Kaplancık, Demokrat Parti'nin Mersin şubesinin kurucuları arasında yer alan İmadettin Sevim'in kızıdır. Mersinli olan Faruk Bey ile iyi arkadaştır. Müfide İlhan'la tanışması bu vesileyle olmuştur. İmadettin Bey, İlhan ailesiyle yakınlığı dolayısıyla 1946 yılında dünyaya gelen kızına Müfide ismini koymuştur. İmadettin Bey'in büyük kızı Muazzez ile yine Demokrat Parti'nin Mersin kurucuları arasında yer alan Zeki Budur'un oğlu Tahsin'in nişan töreninde, davetliler arasında İlhan ailesi ve Vali Bey de bulunmaktadır. Karaduvar'da yaşayan ailenin bahçesinde Müfide Hanım'ın anlatımıyla bütün şehrin davetli olduğu görkemli bir nişan töreni yapılmıştır. Yakın geçmişte Mersin yaşantısını resmeden anlatısında, nişan alışverişinin Beyrut'ta

187- Simla İlhan ile görüşme, 20.12.2025.

Vali Şakir Canalp, Muazzez ve Tahsin'in nişan yüzüklerini takarken. (Kaynak: Sevim Ailesi Albümü.)

Vali Şakir Canalp ve Müfide İlhan, Muazzez ve Tahsin çiftinin nişan töreninde. 15 Nisan 1951. (Kaynak: KEKBMV, MİÖA.)

yapıldığını ve ablasının nişan kıyafetinin Fransız danteli olduğu ayrıntısını ekleyerek paylaşmıştır. Mutlu günün hatırası fotoğraflara da yansımıştır.

Müfide Hanım'ın anlatımıyla, Türkiye'nin çok partili siyasal hayat heyecanı içinde yer alan İmadettin Bey ve Zeki Budur; Müfide İlhan'a kentten destek verenler arasında yer almıştır. İmadettin Bey, 1955 yılında trafik kazasında hayatını kaybedene kadar desteği ve dostlukları sürmüştür.

Müfide Sevim Kaplancık, isim annesi olan Müfide İlhan ile yıllar sonra Mersin Diyabet Vakfının kuruluşunda yeniden karşılaşmıştır. Vakfın kuruluşuna maddi ve manevi destek verenlerden biri de Müfide İlhan olmuştur. Vakfın üyesi bulunan Müfide Kaplancık, kendisini tanıtmış ve bu karşılaşma ikisi için de mutluluk verici olmuştur. Müfide Sevim Kaplancık, "Nur içinde yatsın, onun ismini taşımak bana hep mutluluk ve gurur vermektedir." sözleriyle İlhan'ı anmaktadır.[188]

İrfan Tümer'in anlatımıyla Müfide İlhan

Kentin hafızası olarak tanınan İrfan Bey, Müfide İlhan'ın belediye başkanı olduğu dönemde çok küçük yaşta olmasına rağmen o yıllara dair en ayrıntılı bilgileri paylaşan kişi olmuştur. İrfan Bey'in ailesi, Mersinli olan Dr. Faruk Bey ve ailesiyle önceden de tanıdıktırlar. Faruk Bey'in Müfide İlhan ile evlenip ailenin Mersin'e taşınmasından sonra ise Gözne'de komşu olmuşlardır. Bahçe komşusu olan iki aile arasında güzel bir dostluk ilişkisi mevcuttur ve iki aile karşılıklı ziyaretlerde bulunmaktadır. İrfan Bey, iki aile arasındaki bağları şu sözlerle ifade etmektedir:

> *"Dr. Faruk İlhan, babaannemin tedavisini yapmıştı. Faruk Bey büyük amcamla, oğulları Atok ise küçük amcamla arkadaştı. Müfide Hanım'ın belediye başkanlığı döneminde ve sonrasında da komşuluk ilişkimiz hep devam etmiştir. Hatta Müfide Hanım, 12 Eylül sonrası Mersin'den milletvekili adayı olduğunda kayınpederimin evinde misafir oldu. Kendisiyle her zaman ailecek iyi bir ilişkimiz oldu. Hem kendi ailem hem de eşimin ailesi vasıtasıyla tanışıklığımız olmuştu kendisiyle."*

Çocukluğunda aile arasında konuşulurken Müfide İlhan'ın belediye başkanı olduğunu duyduğunu hatırlayan İrfan Bey, bu durumun o dönem için kentte bir şaşkınlık yarattığını da ifade eder. Hatırladığı en önemli gelişmelerden biri, kentin yoğun bir imar faaliyetine sahne olmasıdır. O dönemin politikalarıyla da ilgili olan bu durum, Mersin'de gözle görünür bir biçimde yapılaşmanın arttığı yıllar olmuştur.

İrfan Bey'in anlatımıyla:

188- Müfide Sevim Kaplancık ile görüşme; 17.12.2025.

"Müfide İlhan o dönemde şehir gündeminin sürekli konuşulan ismidir. Bunun başlıca nedeni ise, sokağa çöp atanların, izmarit atanların cezalandırılacağının ilan edilmesidir. Halkın üzerinde çok etkili olduğunu hatırlıyorum. Mersin'de üç zabıta vardı, görev alanlarında sürekli kontroller yapardı."

Bir başka anısı ise, itfaiye araçlarıyla ilgilidir:

"Müfide Hanım'ın İngiltere'ye gittiğini duyduk. İngiltere dönüşünde itfaiye teşkilatının değişeceği konuşuluyordu. İngiltere'den itfaiye araçları gelecekmiş. Çok modern, çok süratli olacakları konuşuluyordu. İtfaiye araçları Mersin'e geldiğinde babam beni yanına alarak araçları görmeye götürdü. Araçlarda Mersin Belediyesi İtfaiyesi yazıyordu ama bir veya ikisinin üzerinde İngilizce yazılar da duruyordu. Herkesin garibine giden direksiyonların sağda olmasıydı. Hatırladığım kadarıyla 4-5 itfaiye aracı gelmişti. Bizim evimiz Cami-i Şerif mahallesinde olduğundan evimize yakındı, biz çocuklar arada merak eder itfaiye araçlarını görmeye giderdik. Bir yangın olduğunda büyük bir çan vardı, çalardı. İtfaiye eğitimi için Mustafa Saygın İstanbul'a gönderildi. Döndükten sonra uzun yıllar itfaiye müdürü olarak görev yaptı."

İrfan Bey, Müfide Hanım dönemini anlatırken o yıllarda kendisine "erkek gibi kadın" dendiğini söylemekte; bunun nedeninin de ayağından hiç eksik etmediği çizmeleri olduğunu belirtmektedir. O dönemde şehrin sokaklarını çamurdan ve tozdan kurtarmak için çakıl döküldüğünü bildiğini, asfaltın pek bulunmadığını anlatır. Uray Caddesi'ne bazalt taşlarından parke döşendiğini, ara sokaklara ise -dedelerinin yaşadığı, o zamanlar "Fabrikalar Caddesi" denilen Mersinli Cemal Caddesi gibi- çakıl taşları döşendiğini ifade eder. Mersin'e çok yağmur yağdığı yıllar olduğunu, bu düzenlemeler sayesinde sokakların, hiç olmazsa ana arterlerin çamurdan kurtulduğunu hatırladığını ekler.

Yine çok yağmur yağdığı hatta sel olduğu bir zaman yaşadığı bu olay, doğrudan Müfide İlhan ile karşılaşmalarına ait bir hatıradır. İrfan Bey'in anlatımıyla:

"Evimize su girmemişti ama bahçemiz selden etkilenmişti, her yer su olmuştu. Kapıda Müfide Hanım'ı gördüm ve yanında belediye görevlileri vardı. Üzerine bizim muşamba dediğimiz yağmurluk, ayağında çizmeler giyinmişti. Babama seslenerek, 'İhsan, yapacağımız bir şey var mı, pompa göndereyim mi?' diye sordu.

Babam, 'Yok abla biz hallederiz.' dedi. Çalışma stili biraz böyleydi, hiç makamında oturmazdı, devamlı sokaklarda insanlarla iç içeydi. Hatta 'Bu ne biçim bir belediye başkanı?' denirdi."

1950'li yıllara ait bir başka hatırası ise Kore Savaşı'na Türkiye'nin asker göndermesidir. Komşuları Mustafa'nın askere gideceğini duyduklarını, evlerinin kapısına bir bayrak asıldığını, davullar zurnalarla bir uğurlama yapıldığını anlatır. İrfan Tümer uğurlama törenini şöyle anlatmıştır:

"Kore'ye Mersin'den kaç kişi gittiğini bilmiyorum ama Mustafa ağabeyin asker kıyafeti bildiğimiz askerî üniformadan farklıydı. İskenderun'a gidecek, oradan sevkiyat olacaktı. Davullar, zurnalar çalıyordu, Mustafa ağabey önde, istasyona kadar gittik. Uğurlamaya gidenler çok kalabalıktı. Kore'ye giden askerler trene bindirildi. Askere er olarak gidenler kara vagona binerdi, baktık Mustafa ağabey ve yanındakiler normal vagona bindiler. Büyük bir uğurlama olduğunu hatırlıyorum." [189]

Kuyumcu Mehmet Kayadelen'in anlatımıyla Müfide İlhan

1930 yılında dünyaya gelen Mehmet Kayadelen'in gençlik dönemine denk gelen 1950'li yıllar, siyasete heves ettiği, Demokrat Parti'nin Mersin'de yarattığı heyecana kapılıp Genç Demokratlar olarak çalışmalara katıldığı bir evre olmuştur. Müfide İlhan'ın belediye başkanı olduğu dönemde karayollarında çalışmaktadır. 1954 yılından itibaren ise kuyumculuk yapmaya başlamıştır. Mehmet Bey, bir kadının belediye başkanı olmasının kentte önce yadırgandığını ancak kısa süre içinde kabullenildiğini ifade etmiştir.

Müfide İlhan ile ilgili ilk kurduğu ve vurgulu bir şekilde söylediği cümle, çok dürüst ve çalışkan olduğudur. İlhan, gayretli bir şekilde Mersin için çalışmıştır. Bu nedenledir ki başta kadın olmasının yarattığı tedirginlik ortadan kalkmıştır. Mehmet Bey, Müfide İlhan'ı, Mersin için çalışan ve bu yüzden de halkın çok benimsediği bir belediye başkanı olarak tanımlamaktadır. Görüşme sırasında İlhan için "halktan yana olduğu" cümlesini birkaç kere tekrarlamıştır.[190]

Mehmet Toker'in anlatımıyla Müfide İlhan

1943 doğumlu Mehmet Bey'in ilkokula başladığı dönemde Müfide İlhan belediye başkanı seçilmiştir. Hızla büyümekte olan bir kent olarak Mersin'in artan nüfus ve

189- İrfan Tümer ile görüşme, 18.12.2025.
190- Mehmet Kayadelen ile görüşme, 19.12.2025.

çocuk sayısı nedeniyle ilkokula Kayatepe İlkokulunda başlamış ve daha sonra yeni yapılan Kuva-yı Milliye İlkokulunda temel eğitimini tamamlamıştır. 1954 yılında Mersin Limanı'nın temel atma töreni için gelen Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı karşılamak ve töreni izlemek üzere Kuva-yı Milliye okul yöneticileri ve öğretmenleri tarafından düzenlenen törene götürülmüşlerdir ve bu sayede Cumhurbaşkanı'nı görmüştür.

Mehmet Bey'in ailesi İhsaniye Mahallesi'nde oturmaktadır. O vakitler Mersin'in Hastane, Uray ve Atatürk Caddelerinden oluştuğunu, Yoğurt Pazarı'ndan başlayıp bugünkü gökdelen diye anılan yerde bittiğini ifade etmiştir. Evler çoğunlukla bahçeli olduğundan yağan yağmurlar toprağa işlemekte, büyük bir sıkıntı yaşanmamaktadır. Ancak dönemin basınında da tespit edildiği üzere art arda yağan şiddetli yağmurlar sel felaketine sebep olmuştur. Mehmet Toker, Müfide İlhan'la bu sel felaketi nedeniyle karşılaşmıştır. Şehrin deniz seviyesinden daha aşağıda kalan bölümü olan Kuruçeşme'den Hastane Caddesi'ne kadar olan mahalleleri su basmıştır. İtfaiye araçlarıyla suları çekmek için yapılan çalışmaları kontrol etmek üzere gelen Müfide İlhan'ı ayağında çizmelerle Mehmet Bey de görmüştür.

Mehmet Bey, son olarak Mersin'in modern bir şehir olduğunu, bir kadın belediye başkanı olmasının yadırganmadığını ifade etmiştir.[191]

Savaş Hayırlıoğlu'nun Anlatımıyla Müfide İlhan

1950 yılında İleri İlkokulunun[192] Başöğretmeni (Müdür) Hakkı Akif Hayırlıoğlu'dur. Savaş Bey, Hakkı Akif ile aynı okulun öğretmenlerinden Behriye Hanım'ın oğludur. Anne tarafından Selanikli, baba tarafından İçel'in Yörüklerinden olduğunu belirten Savaş Bey, Mersin'de geçirdiği çocukluk yıllarını daima sevgiyle yâd ettiğini söylemektedir. Cumhuriyet Bayramları başta olmak üzere ulusal bayramların kutlamalarında, Cumhuriyet Meydanı'na tüm okulların bando takımları önde olacak şekilde giriş yaptıkları törenlerin Mersin'de büyük bir coşku yarattığı öncelikli hatırladıkları arasında yer almaktadır.

Yaz aylarının şehir merkezinin bunaltıcı sıcaklarına kıyasla serin geçtiği Gözne'deki günler, 30 Ağustos'ta Orta Gözne Meydanında yakılan "Göç Ateşi" ile sona ermekte; bu şenlikle birlikte herkes işine gücüne, çocuklar ise okullarına dönmektedir.

İlhan ailesinin çocuklarıyla arkadaş olan Savaş Bey, Atok ve Nimla ile sınıf arkadaşı Simla İlhan'ı sevgiyle hatırladığını ifade etmiştir. Müfide İlhan'ın belediye başkanı seçilmesinin Mersin'de büyük bir ilgiyle karşılandığını belirten Savaş Bey, özellikle

191- Mehmet Toker ile görüşme, 22.12.2025
192- İleri İlkokulu'nda nice öğrenci temel eğitimini almış ve almaya devam etmektedir. Okul 1936-1937 yıllarında Vali Rüknettin Nasuhoğlu zamanında Özel İdare tarafından masrafları karşılanarak inşa edilmiş, 29 Ekim 1937'de öğretime açılmıştır. Günümüzde İleri Ortaokulu olarak eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir. https://mersinileriortaokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/33/11/709867/icerikler/tarihcemiz_147123.html?CİHK=bffa59942ebf97968a7ea029a6b48c7e. (Erişim Tarihi: 06.12.2025.)

babasının bu durumu takdirle karşıladığını ve çalışmalarını son derece başarılı bulduğunu aktarmıştır. Annesi Behriye Hanım'ın ise bir kadın olarak duyduğu gururu, eşine hitaben, "Bak Hakkı Bey, kadınlar da artık belediye başkanı oluyor." sözleriyle dile getirdiğini hatırlamaktadır.[193]

Mersin Liseliler Derneği

Mersin, Müfide İlhan'ın yaşamının önemli bir parçası olmuş, İlhan burada edindiği dostlukları ömrünün sonuna kadar devam ettirmiştir. İstanbul'da yaşadığı dönemde Mersin Liseliler Derneğinin çalışmalarına katıldığı gibi, 1991 yılında derneğin başkanlığını da üstlenmiştir. Dernek, 1945 yılına kadar lise eğitimi olmayan Mersin'de bu imkâna kavuşan ve bunun kıymetini bilen Mersin Lisesi mezunları tarafından kurulmuştur. Liseyi bitirenlerin pek çoğu Ankara ve İstanbul'daki üniversitelerde yükseköğrenim yapmışlardır. Mersin Lisesi mezunlarından İstanbul'da yaşamakta olan bir grup 1985 yılında bir araya gelerek derneğin kuruluşuna öncülük etmiştir. Özlem duygusuyla bir araya gelen liseliler, dernek kurma aşamasındayken amaçlarını genişleterek Mersin'den mezun olup yükseköğrenim için İstanbul'a gelen öğrencilere destek olmak, burs vermek gibi yardım faaliyetlerinde bulunmaya başlamışlardır. Mersin'in kültür ve sanat yaşamına katkıda bulunmak da derneğin çalışmaları içinde yer almıştır.[194]

Almanya'dan emekli olup dönen Müfide İlhan, İstanbul'a yerleşmiştir. İstanbul'da kurulan Mersin Liseliler Derneğinden haberdar olunca derneğe üye olarak çalışmalarına katılmıştır. Derneğin çalışmaları içinde Mersin'de kültür sanat etkinlikleri düzenlemek olunca Müfide İlhan da bu vesile ile Mersin'e yeniden gidip gelmeye başlamıştır. Derneğin üyeleri, çocukluklarından hatırladıkları Müfide İlhan ile yeniden beraber olmaktan çok mutludurlar. Mersin sevgisi ve özleminin bir araya getirdiği dernek üyeleri ve Müfide İlhan, kurdukları iletişimle birlikte verimli çalışmalar yapmıştır. İlhan, üniversite öğrencilerine burs veren derneğe bağışta bulunanlar arasında yer almıştır. Kudret Ünal'ın anlatımıyla İlhan'ın kendine göre geliştirdiği bağış ilkeleri vardır. Bir yıllık vergi iadelerini aldığında derneğe bağışta bulunmaktadır. Başka bir bağış tercihi de gideceği yere araçla götürüldüğünde yol ücretini bağışlamaktır. Ünal'ın vurguladığı gibi çoğunlukla da mütevazı bütçesinden bağışta bulunmaktadır.[195]

193- Savaş Hayırlıoğlu ile görüşme, 22.12.2025.
194- Mersin Liseliler Derneği 1985, https://www.mersinliselilerdernegi.com/ (Erişim Tarihi: 18 Kasım 2025)
195- Ünal, age., s. 49.

YENİŞEHİR BELEDİYESİ
MÜFİDE İLHAN
PARKI

MÜFİDE İLHAN
Turkiye'nin ilk kadın belediye
başkanı, siyasetçi, öğretmen.
(1912 1996)

Mersin'de Müfide İlhan Adını Yaşatan Anıtlar ve Mekânlar

Müfide İlhan'ın hatırası Mersin'de pek çok yerde karşınıza çıkmaktadır. Mersin'in Yenişehir İlçesine bağlı bir mahalleye adı verildiği gibi, yerel yöneticiler ve Mersin'e İlhan'ın katkısını takdir edenler, onun hatırasını yaşatmak üzere çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır.

İlhan'ın kızı Nimla'nın aynı zamanda okul arkadaşı olan Kudret Ünal, yöneticisi olduğu Mersin Özel Türkmen Lisesinin düzenlediği Kültür ve Sanat Haftası etkinliklerine Müfide İlhan'ı onur konuğu olarak davet etmiştir. Ayrıca 1993 yılında okulun fen bilgisi laboratuvarına, Müfide İlhan'ın adı verilmiştir. Her yıl düzenlenen törenlere katılan Müfide İlhan'ın Mersin'de olmaktan ve Mersinlilerin onu hatırlamasından mutlu olduğu, fotoğraflarına da yansımaktadır. Özel Türkmen Lisesinin 5. Kültür ve Sanat Haftası'na onur konuğu olarak Müfide İlhan ve Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol davet edilmiştir. Törenlere katılan Müfide İlhan, konuşmalarını kendi yazdığı şiirlerden birini okuyarak gerçekleştirmekte ve dinleyenlerle özellikle vatan sevgisini paylaşmaktadır.[196]

Her ziyaretinde Mersin'e kendi imkânları ölçüsünde bir yardım ve destekte bulunmayı ihmal etmemiştir. Mersin Devlet Hastanesi Doğum Pavyonuna kendi adına altı yataklı bir koğuş yaptırmış, Mersin Diyabet Hastanesine eşi Dr. Faruk İlhan adına konferans salonunun döşenmesine ve Huzur Evi'ne katkıda bulunmuştur.[197]

Müfide İlhan Parkı

Mersin Yenişehir Belediyesi, 1995 yılında yeni yapılan parka Müfide İlhan adını vermiştir. Belediye Başkanı Adnan Özçelik, parkın açılışına Müfide İlhan'ı da davet etmiştir. Mersin'e geldiğinde sağlığı çok iyi durumda değildir. Ama Mersin'e gelmeyi ve Mersinlilerle buluşmayı önceleyerek davete icabet etmiştir. Parkın açılışında Belediye Başkanı Adnan Özçelik, İl Gençlik ve Spor Müdürü M. Ali Cömert ve Müfide İlhan hazır bulunmuşlardır. Her zamanki gibi etkileyici ve coşkulu bir konuşma yapan İlhan, davetliler ve çevrede bulunan insanlar tarafından saygıyla dinlenmiştir.[198]

Cumhuriyet Mahallesi'nde bulunan parka 2022 yılında Yenişehir Belediyesi tarafından İlhan'ın büstü konulmuştur. Yenişehir Belediye Başkanı Abdullah Özyiğit, "Müfide İlhan'ın anısını yaşatmak bizim için gurur verici. O bugün de kadınlara il-

196- Ünal, age., s. 55-57
197- Ünal, age., s. 63.
198- Ünal, age., s. 64-65.

ham olmaya devam ediyor." sözleriyle Müfide İlhan'ın Mersin'de adının yaşamasının önemine dikkat çekmiştir. Annelerinin Mersin'de hâlâ hatırlanması ve kalıcı eserlerle anılması kızlarını oldukça duygulandırmıştır.[199]

Müfide İlhan İlkokulu

Mersin'in Yenişehir ilçesinin kuzeyinde, Limonluk Mahallesi'nde bir ilköğretim okulu ihtiyacı oluşmuş ve okul 2009 yılında açılarak eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamıştır. Okulun ismi Müfide İlhan'ın Türkiye'nin ilk kadın il belediye başkanı olarak Mersin'de seçilmesine atfen tercih edilmiştir. Hâlen eğitim-öğretime devam eden okulun adı 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Yenişehir Müfide İlhan İlkokulu olarak düzenlenmiş ve bu şekilde eğitim-öğretime devam etmektedir.

Müfide İlhan Anıtı

Mersin Büyükşehir Belediyesi sahil şeridinde çevre düzenlemesi yapmış, Kültür Park içine Müfide İlhan'ın bir heykelini yerleştirmiştir. Heykel, Prof. Dr. Berika İpekbayrak tarafından tasarlanmıştır. Heykelin yapılması ve Mersin'de Müfide İlhan'ın anılması için oldukça çaba sarf eden İlksen Songuç Dinçer olmuştur. Heykelin açılışı sırasında Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı Burhanettin Kocamaz; Türki-

199- "Annelerinin adını taşıyan parkta buluştular", Güney, 11 Mart 2022.

ye'de özellikle kadınlara öncülük yapmış çok büyük bir değerin hatırlanması, örnek alınması düşüncesi ile heykelin hazırlandığını ifade etmiştir.[200]

T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Müfide İlhan Öğrenci Yurdu

2023 yılından itibaren kız öğrenciler için barınma imkânı sağlayan Müfide İlhan Öğrenci Yurdu, Çiftlikköy Mahallesi Mersin Üniversitesi Kampüs alanı içerisinde bulunmaktadır. 2.966 kapasitesi bulunan yurt, Yüksek Öğrenim gören üniversite öğrencilerine hizmet vermektedir.

200- Hürriyet, 4 Nisan 2015.

KİTAPTA KULLANILAN KISALTMALAR

Age.	Adı geçen eser
Agkb.	Adı geçen kitap bölümü
Agm.	Adı geçen makale
Agt.	Adı geçen tez
BCA.	T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	Bakınız
BOA.	T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi
C.	Cilt
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
H.	Hicri
KEKBMV, MİÖA	Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, Müfide İlhan Öz Arşivi
KEKBMV.	Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı
M.	Miladi
s.	sayfa
S.	Sayı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
Ty.	Tarih yok
Yay.	Yayınevi/Yayınları

KAYNAKÇA

Arşivler

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi (TDA).

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA).

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Arşivi (KEKBMV), Müfide İlhan Özel Arşivi.

Süreli Yayınlar

Akis

Akşam

Cumhuriyet

De Zaanlander

Hürsöz

Liverpool Daily Post

Seyhan

The Asiatic Review

The Racine Journal-Times

The Tipton Daily Tribune

Ulus

Vatan

Western Evening Herald

Western Morning News

Yeni Mersin

Araştırma- İnceleme, Edebi ve Hatıra Eserler

Ahmad, Feroz; Modern Türkiye'nin Oluşumu, Kaynak Yayınları, 13. Baskı, İstanbul, 2014.

Arı, Kemal; "Mülâzım-ı Evvel Mehmed Nazif Efendi'nin Conkbayırı'nda Şehit Düşüşü ve Buna İlişkin Mustafa Kemal (Atatürk)'in Bir Mektubu, Belleten, C. 58, S. 222, (1994).

Bozkurt, Birgül- İbrahim Bozkurt; "Demokrat Parti İktidarı Döneminde İçel (Mersin)'de Seçimler", Tarih ve Günce, Sayı: 11 (2022).

Bozkurt, Birgül- İbrahim Bozkurt; "Müfide İlhan", Kadın Özel Arşivlerinde 40 Kadın 40 Hayat, Ed: Ayşegül Sönmezay, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yay., İstanbul, 2022.

Bozkurt, Birgül; "1946 Seçimleri ve TBMM VIII. Dönem İçel (Mersin) Milletvekilleri", I. Uluslararası Mersin Sempozyumu (01-03 Kasım 2018), Bildiri Tam Metinleri Kitabı, C. 3, Mersin, 2018.

Celal Bayar'ın Seçim Kampanyalarındaki Söylev ve Demeçleri 1946-1950-1954, Derleyen: Özel Şahingiray, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1999.

Conk, Cemil (Emekli General); Çanakkale Conkbayırı Savaşları, E.U. Basımevi, Ankara, 1959.

Cumhuriyetin 75 Yılı 1923-1953, Editör: Feridun Aksın, YKY Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul, 1999.

Değerli, Esra Sarıkoyuncu, Hasan Karakuzu; "1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Tür-

kiye'ye Türk Göçü", Akademik Bakış Dergisi, S: 57, 2016, 313-342.
Eroğul, Cem; Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi, İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 1990.
Hatemi, Nilüfer; Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri, I. Cilt, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.
Hayta, Yasemin; "Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı", Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.5, S: 2, (2016).
Howard, Michael; "I. Dünya Savaşı'nı Yeniden Değerlendirmek", I. Dünya Savaşı ve 20. Yüzyıl, Çev. Tansel Demirel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.
İçel, Yurt Ansiklopedisi, 5, Genel Yayın Yönetmeni: Taha Parla, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1982.
İlhan, Müfide; "Türkiye Cumhuriyeti Devrinde Belediyeler Kanunu ve Belediye Meclislerinde Çalışan Kadınlarımız", Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu Aylık Konferanslar 1953-1964, Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu Yayınları, Ankara, 1967.
Kafadar, Cemal; Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken, Metis Yay., İstanbul, 2009.
Kaynar, Mete Kaan; "Türkiye'nin Ellili Yılları Üzerine Bazı Notlar", Türkiye'nin 1950'li Yılları, Haz.: Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2019.
Özlü, Hüsnü; "Türk- Afgan Dostluk ve İş Birliği Anlaşması Kapsamında Atatürk Dönemi Türkiye-Afganistan İlişkilerine Bakış, Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:3, Sayı: 8, (2012).
Pamuk, Şevket; Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 9. Basım, İstanbul, 2018.
Philips, Anne; Demokrasinin Cinsiyeti, Metis Yayınları, İstanbul, 1995.
Şahin, Sedat; "Almanya'ya Türk Vatandaşlarının Göçünün 51. Yılı Kazanımlar ve Tehditler", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi, (2012).
Ünal, Kudret; Müfide İlhan (Türkiye'nin İlk İl Belediye Başkanı), Tarsus Belediyesi Kültür Yayınları, Tarsus, 2013.
Yalman, Ahmet Emin; Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim -2, (1922-1970), Yayına Hazırlayan: Erol Şadi Erdinç, 2. Baskı, Özener Matbaacılık, İstanbul, 1997.
Yılmaz, Atıf; Söylemek Güzeldir, Afa Yayınları, İstanbul, 1995.
Zürcher, Erik Jan; Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.

Tezler

Dikkaya, Nesli Özkay; Türkiye'de İlk Belediye Başkanı Seçilen Kadın: Müfide İlhan 1911-1996, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2025.
Köksal, Tuğçe; 1980 Sonrası Yeni Sağ Politikalar ve İcraatın İçinden Programlarının (1984-1989) Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

İnternet Kaynakları

Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı, https://canakkaletarihialan.gov.tr/tr/ziyaret/sehitlikveanitlar/ustegmen-nazif-cakmak-aniti. (Erişim Tarihi: 22.09.2025)
Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "Türkiye-Afganistan Siyasi İlişkileri", https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afganistan_siyasi-iliskileri.tr.mfa. (Erişim Tarihi: 20.10.2025).
Pestalozzi- Fröbel Haus, https://www.pfh-berlin.de/de. (Erişim Tarihi: 21.11.2025).
"From Pestalozzi and Fröbel to Early Excellence", https://www.pfh-berlin.de/en/article/big-ideas-1874. (Erişim Tarihi: 21.11.2025).
15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları.

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1961MilletvekiliSecimi/1961_Secim_Sonuclari.pdf.

Sözlü Tarih Görüşmeleri

Simla İlhan, 20 Aralık 2025.
Müfide (Sevim) Kaplancık, 17 Aralık 2025.
İrfan Tümer, 18 Aralık 2025.
Mehmet Kayadelen, 19 Aralık 2025.
Mehmet Toker, 22 Aralık 2025.
Savaş Hayırlıoğlu, 22 Aralık 2025.

EKLER

EK - 1

Anafartalar Gurubu
26.6.331

Huzuralilerine

Muhterem kardeşim Paşa hazretleri

23-Ağustos-331 tarihlû mektubunuzu dün aldım. Hakkı acizanemizde izhar buyurulan iltifat ve tevecoühatınıza arz teşekkür ederim.

Vatan mukaddesimizi çiğnemeye çalışan hain düşmana -ancak alf himmet arkadaşlarımızın istihkarı meyt eylemleri sayesinde- eyi dersler verilmektedir. Vatanı tahlisi içün hun hamiyetlerini büyük bir şevk ile isarı ita arkadaşlarımın gayretiyle düşmanın her nevi teşebbüsatı müstabelesine mani olunacağı hakkındaki itinanım berkemaldir.

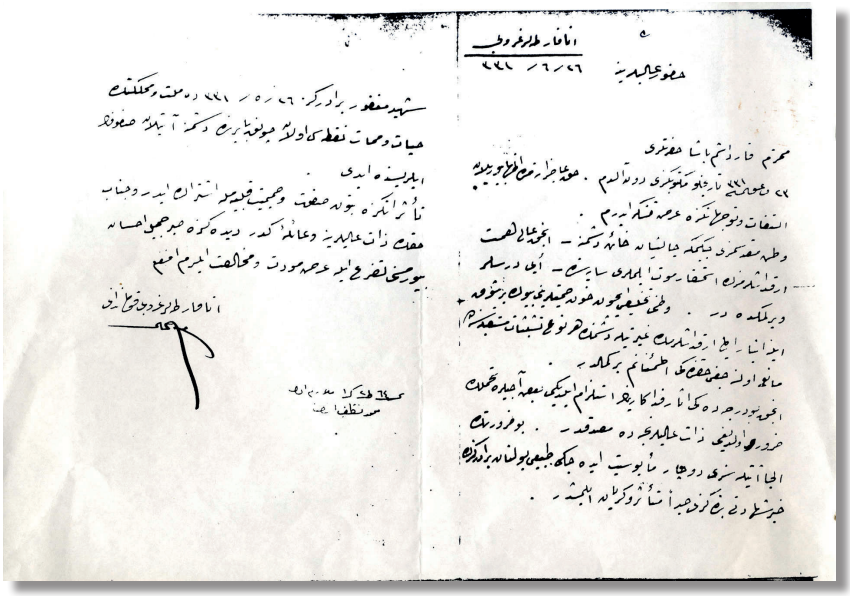
Ancak bu derecedeki asari fedakârinin istilzam eylediği bazı acılara tahammülün zaruri olduğu zatialilerince de musaddaktır. Bu zaruretin ilcaatiyle sizi düçarı meyyusiyet edeceği tabii bulunan biraderinizin haberi şahadeti bendenizi cidden müteessir ve giryan eylemiştir.

Şehidi mağfur biraderinizin 26-5-331 de millet ve memleketin hayat ve memat noktası olan Conk bayırında düşmana atılan sufufun ilerisinde idi.

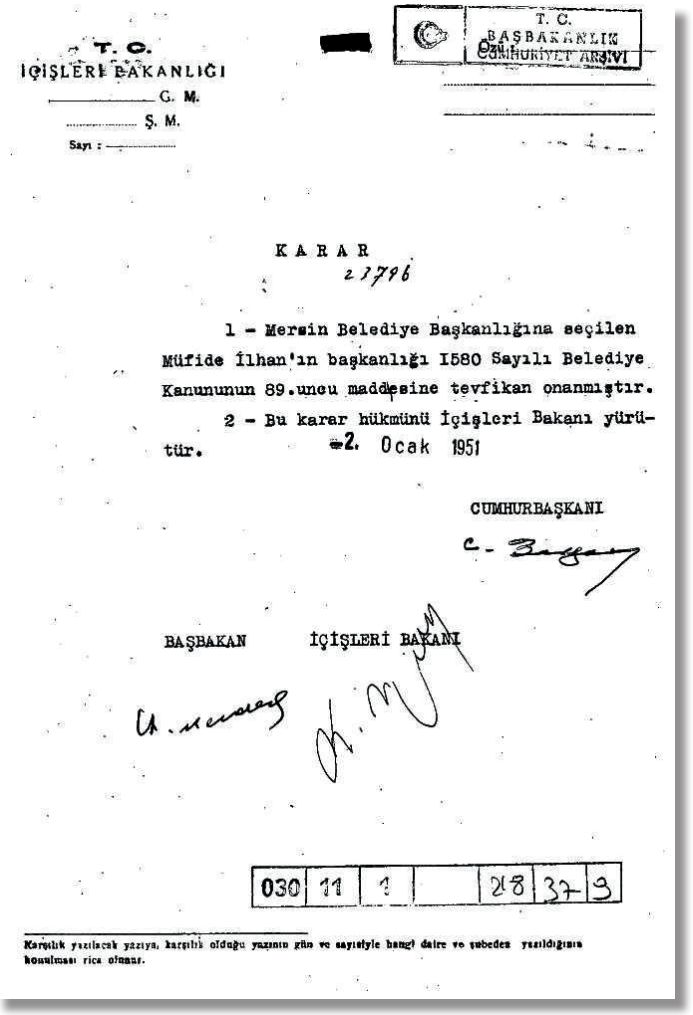
Teessüratınıza bütün saffet ve samimiyeti kalbiyemle iştirak eder ve Canabuhakkın zatialilerine ve aile'i keder didenize sabru cemil ihsan buyurmasını tazarru ile arzı müveddet ve muhalâsat eylerim efendim.

Mehmet Nazif ÇAKMAK

Anafartalar Gurubu Kumandanı
M.Kemal

EK - 2

T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
G. M.
Ş. M.
Sayı :

T. C.
BAŞBAKANLIK
Cumhuriyet Arşivi

KARAR
21796

1 - Mersin Belediye Başkanlığına seçilen Müfide İlhan'ın başkanlığı 1580 Sayılı Belediye Kanununun 89.uncu maddesine tevfikan onanmıştır.

2 - Bu karar hükmünü İçişleri Bakanı yürütür.

2. Ocak 1951

CUMHURBAŞKANI

BAŞBAKAN İÇİŞLERİ BAKANI

030 | 11 | 1 | | 28 | 37 | 9

Karşılık yazılacak yazıya, karşılık olduğu yazının gün ve sayısıyle hangi daire ve şubeden yazıldığının konulması rica olunur.

EK - 3

4/10/950

T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
M.İ. G. M.
2. Ş. M.
Sayı :
621-303
12185

Özü :
Mersin belediye başkan seçimi hakkında.

Yüksek Başbakanlığa

Mersin Belediye Başkanlığına seçilen Müfide İlhan'ın Başkanlığına ait karar tasarısı eklenerek sunulmuştur.

1580 Sayılı Belediye Kanununun 89.uncu maddesine tevfikan gereğini yüksek müsaadelerine saygılarımla arzederim.

İçişleri Bakanı

Y. H. md.
[illegible] 10. 1950

030	11	1		218	37	9

K 21796

4/10/50 795

M.20

Karşılık yazılacak yazıya, karşılık olduğu yazının gün ve sayısiyle hangi daire ve şubeden yazıldığının konulması rica olunur.

EK - 4

İçel Valiliği İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü

Cuma
Eylül
1950

Kuruluş tarihi: 24 Temmuz 1928

10 Kuruş

Yenimersin

Günlük Siyasî gazete

Sayı: 4711

Kurucusu: Fuad Akbaş
Sahibi: A. Müştak Akbaş
Yazı işleri müdürü: Besim F. Akbaş
Yirmi üçüncü yıl

Büyük Derbent - Sapanca arası sel baskınına uğradı

...lin demiryolunda yaptığı büyük tahribat ...layısiyle trenler yollarından alakonuldu

...ce Bandırma - Sığırcı arasında da sel yüzünden demiryo'u bozulmuş ...duğundan tamirine çalışılmaktadır. Yolun bugün açılması muhtemel

...ars 7 a.a. — Dün yağan ...ve şiddetli yağmurlar ...ması, Eskişehir kısmında ...Derbent Sapanca istasyo...sında muhtelif yerlerde ...lu ve köprüler arızalan...sebeple dün akşam Hay...dan kalkan Haydarpaşa ...ası iki ve sevki numara...lu ve Ankara ekspresi ...ile Haydarpaşa — Erzu...numaralı yolcu katarı ...a devam ettirilmeyerek ...paya geri çevrilmişler

...aydarpaşa — iskenderun ...aralı yolcu treni de Der...asyonunda kalmıştır. ...Ankaradan hareket eden ...aşa — Erzurum 9, An...Haydarpaşa 1 ve II ve ...— Haydarpaşa beş nu...olcu katarları Eskişehir ...ikte ala konulmuştur. ...dan azıu edenlerin oto...Madenyaya ve oradan ...İstanbula nakilleri ha...demiryolları idaresince ...tirilmiş olmuştur. Yağ...ve sabaha kadar devam ...ğundan sel suları ke...tir. ...azalınca yolun vaziye...edilip tamiretu başla...yolun açılma zamanı ...lerek ayrıca bildirile...

...a Erzurum — Haydar...umaralı yolcu treni An...esi 13.35 ile 3 numara ...ekspresi Ankaradan 17...unsun — Haydarpaşa ...aralı yolcu treni de An...36 da hareket edecek...

...enler Eskişehirde yolun

...anyada çalıştırılan mahkûmlar

...kadın erkek esir...ce gündüz çalıştı...ldığı bildiriliyor

...a Nafen — Doğu Al...a Uranyum madenle...ştırılan kürek mahkûm...nda yeni bazı mah...atkında yeni bazı ka...raya gelmiştir. Busla...

...Sakaouya Sibiryası» ...500 kilometre karelik ...300.000 kadın erkek ...gündüz son dere...rlar altında çalıştırıl...ilmektedir. Uranyum...de çalışan bu zavall...00 Rus askeri ve si...an polisi nezaret al...maktadır. Bütün sahar...i teller ve makineli ...ları ile çevrili olduğu

KORE'DE SAVAŞ

Komünistler hücumlarına devam ediyorlar

Amerikan kuvvetleri taarruzları durdurmaya çalışıyor

İngiliz Tugayı havan ve topçu ateşine maruz kaldı

Londra 7 (a.a.)— Bu sabah Koreden alınan haberler komünistlerin güney cephesinde hücuma geçtiklerini bildirmektedir. Bu cephede bir Amerikan tümeni Pakden ve Pusan limanlarına giden yolu müdafaa etmektedir.

Kuzeyde Birleşmiş Milletlere mensup kıtalar komünist hücumuna karşı koyma devam etmektedirler.

Amerikan kuvvetleri Pohangın doğusunda demiryolu kavşağı olan Kanjuyu kurtarmak için dirlenmeler yapmaktadırlar.

Tokyo 7 (a.a.)— General Mac Arthurun sözcüsü, savaşa yeni katılan 27 nci İngiliz tugayının dün havan ve topçu ateşine maruz kaldığını ve sığındığı bölgeleri geri attığını bildirmiştir.

Amerikaya verilen Sovyet notası

Korede düşürülen Sovyet uçağı hakkında Amerikaya verilen nota Güvenlik konseyinde okundu

Lake Success 7 a.a. — Güvenlik konseyi dün toplandığı zaman Sovyetlerin Korede düşürülen uçak hakkında Amerika hükümetine verdiği notanın metni okunmuştur.

Başkan olan İngiliz delegesinin bu notanın müzakeresi hakkındaki teklifine Sovyet delegesi Malik itiraz etmiş ve notanın Birleşmiş milletlere malûmat kabilinden sevkedildiğini bildirmiştir. Netitede Amerikanın Kuzey Korelileri Birleşmiş milletlere karşı meydse okumalarından dolayı takbih eden ve bütün devletleri Kuzey Koreliler yardım etmemeye dolayısiyle savaşın yayılmasına sebebiyet verecek herhangi bir harekete teşebbüs etmemeye davet eden takriri oya koymuştur. 9 temsilci oylarını lehte kullanmışlar Yugoslav delegesi müstenkif kalmış fakat Sovyet delegesi aleyhte oy verdiğinden dolayısiy le veto'nun kullanmış ve Amerikan takriri kabul edilmemiş merkize düşmüştür. Bundan sonra Rus teklifi iki müstemkifile Rusyanın lehteki oyuna karşı

(Sonu sa. 2 de)

Kuzey Koreliler talim görmemiş erleri, kadın ve çocukları da cepheye sürmeye başladılar

Komünistler yiyecek sıkıntısından silâhlarını

Tunuslu tanınmış bir Boks Antrenörü

Türkiyede bir Boks salonu açacak

Bir İngiliz Bok takımı geliyor

Ankara 7, (a.a.) — Fransız boks federasyonuna Prf. Menejer olarak kayıtlı bulunan Tunuslu boksör Ben Mekdia Muhammet bundan bir müddet evvel boks federasyonumuza müracaat etmiş Türkiyede bir boks salonu açarak antrenörlük yapmak istediğini bildirmişti. Federasyon her türlü formaliteyi tamamlamış ve kendisine bu hususta müsbet cevap vermiş bulunmaktadır. Tunuslu boksör sonbahar sonlarına doğru memleketimize gelerek çalışmaya başlayacaktır.

Londra 7, (a.a.) — Bir İngiliz amatör boks takımı Türkiye tarafından davet edilmiştir. Türkiyeden sonra Yunanistan ve Yugoslavyadı ziyaret edecektir.

Müttefikler Almanyada

Kara ve hava birliklerinin iştirakiyle manevra yapacak

Londra 7 (B.Y.)— Ruhrdeki ingiliz kara kuvvetleri ve batı Almanyadaki ingiliz hava birlikleri bazı Amerika, Belçika ve Danimarka birliklerinin de iştiraki ile bu ayın son haftasında Almanyada manevralar yapılacaktır.

Amerikan ordusu 3 milyona çıkarılacak

Newyork 7 (B.Y.)— Amerika savunma bakanlığı ordu mevcudunun 25 bin kişi daha artırılmasını lâzım geldiği fikrindedir. Bakanlık mahfillerinde yıl nihayetine kadar Amerikan ordu mevcudunun 3 milyona çıkarılacağı söylenmektedir.

Dünya bankasının Paristeki toplantısında Çin murahasının tardı istendi

Londra 7 (B.Y.)— Dünya bankasının Pariste toplanmakta olan sevekik içtimaında Çekoslovakya murahhası Milliyetçi Çin murahhasının toplantıdan tardi edilmesini talep etmiştir. Bu teklife Amerikan murahhası John Snyder itiraz etmiş ve alehte rey vereceğini bildirmiştir. Bugün toplantıda bu meselenin reye konulacağı zannedilmektedir.

Mersin Belediye Başkanlığı...

Bn. Müfide İlhan'ı seçileceğini umarı...

Şehir meclisinin yeni üyeleri bugün Belediye Meclis salonunda on yaşlı azanın başkanlığında toplanarak Belediye Reisi seçimi yapacaklardır.

Meclisin yirmi yedi asıl üyesi arasında Belediye Reisliği vazifesini yapabilecek vasıfları haiz kimseler vardır. Fakat bunlar hususi iş, güç sahibi olmasile belediye işlerini yolunda yürütebilmek için kendi işlerini ihmal zoruda kalacaklarını pek alâ bilirler.

Bundan başka kendi işlerini ihmal etmeksizin Belediye Reisliğinde başarı gösterebileceklerinde çok güçsüz olacak kabiliyetsizdirler. Bu sebeple reisliği kabul etmiyecekleri pek tabiidir. Nitekim şehir umumi efkârınca Belediye Reisliği için üzerinde durulan bazı isimler ileri sürüldükçe "kabul etmez" mütalâasıla cevablandırılmaktadır.

Bn. Müfide İlhan

Eğer kanuni mevzuatta "en fazla rey alınış olan Belediye Reisi olur" diye bir fıkra...ası olsaydı hem meclis üyesinin çoğunun seçilip? hem seçilme? diye fikir yormaya lüzum kalmazmış, hemde e...

(Sonu sa. 2

Mr. Mc. Cord Amerikaya dönüyor

Amerikalı hesap uzmanı bank işletme usullerini tetkik ve tavsiyelerde bulundu

Ankara, 7 (a.a.)— Marshall planı teknik yardım uzmanlarından Mr. Marshall Mc Cord, memleketiminde beş aylık bir tetkik yaptıktan sonra yarın kalkacak olan Tarsus vapuru ile Amerikaya dönmektedir. Bir hesap uzmanı olan Mr. Mc Cord, Etibank müessesesinin hesap işlerindeki usulleri tetkik etmiştir. Bu uzman çalışmaları esnasında Etibankın belli başlı müesseselerinin çoğunu görmüş ve bazılarıdaki işletme masraflarının tayinü, denetleme hesapları ve yeniden hesaplarını tetkik etmiştir. Uzman, tetkikatının sonunda şimdiki çalışmaları tadil ve tekâmül ettirmek için muhtelif tavsiyelerde bulunmuştur.

Ankaradaki Marshall hayetinin teknik yardım... Başkanı Draper bugün beyanatta bulunarak Mc Cord'un tavsiyelerinin ile işletme masraflarında sabilecek olan masraflar tek yardım projesinin m...rası kat kat üzerinde d... Bu teknik yardım projeleri masrafları, Marshall yardım fonundan, mahalli...raflar Türk lirası o-arak tarafından ödenmiştir.

Yunan hükûmeti M... Meclise takdim edi...

Başbakan Venizelos hü... met programını okudu

Milli Meclis bugün program...a cevap ver...

Atina 7 (B.Y.)— Yeni Yunan hükümeti dün gece milli meclise takdim edilmiştir. Başbakan Sofoklis Venizelos tarafından okunan yeni hükümet programının esasları şunlardır:

Barışın korunmasına ve tasviyesine çalışmak.

Birleşmiş Milletlerin kararı... Amerikan yardımını... istifadi suretiyle me... kalkınmasını sağlayacak... bir ekonomi programı... etmek.

Yeni başbakan mec... ven oyu istemiş ve k... güven oyu verilmedi...

EK - 5

İlk kadın Belediye Reisile mülâkat

Türkiyede ilk kadın Belediye Reisliğine seçilmiş olan Mersin Belediye Reisi Müfide İlhan kendisile görüşen bir arkadaşımızın suallerine aşağıdaki cevabları vermiş ve Türkiyede kadın gözile Belediyeciliği şöyle izah etmiştir:

«— Şehir hemşerilerin müşterek evi olduğuna göre, onun işlerini tanzim eden Şehir Meclisinde kadınların da yer almasını zarurî görürüm. Şehre «ev» dediğime göre, şehirciliğin de vatandaşların sağlığını, rahatlığını bir anne titizliği ile düşünmeli, muktesid, evin ve aile efradının ihtiyacları bütçenin müsaadesi nisbetinde en iyi, en ucuz şekilde temin edilmelidir. «Yuvayı yapan dişi kuştur» derler. Şehrin de cazib bir yuva haline getirilmesi lâzımdır. Mersin Şehir Meclisinde tek kadın olarak kaldığıma üzüntülüyüm. Fakat Mersinli hemcinslerimin benden yardımalrını esirgemiyeceklerinden eminim. Onların alâkası bu eksikliği giderecektir.

Mersinde mukaddes gaye uğrunda çalışan bütün Demokratlar, iyi niyet sahibi muhalifler, genclik ve nihayet kadın kardeşlerim en candan yardımcılarım olacaklardır.»

— Bir kadın Belediye Reisi olarak şehirden genelevlerin kaldırılmasına taraftar mısınız?

«— Bu mevzu, üzerinde dikkatle durulmaya değer.. Ötedenberi kadının bir meta' olarak piyasaya arzı beni üzen meselelerden biridir. Ben her kadını anne olarak memlekete en büyük hizmeti yapan mukaddes bir varlık olarak görmek isterim.

Bununla beraber her hangi sebeble bu durumda bulunan kadınlara karşı içimde derin bir alâka ve acı vardır. Çünkü her kadının kalbinde bir kıvılcım kadar da olsa

Türkiyenin ilk kadın Belediye Başkanı Müfide İlhan

Muallim mektebinde açılan Muallim kurslarına devam etmiş ve ilkokul öğretmeni ehliyetini alarak Kadıköy Moda sekizinci ilkokulunda vazifeye başlamıştır.

Ailevî durumları dolayısile Türkiyenin muhtelif il ve ilçelerinde öğretmenliklerde bulunmuş, son olarak Ankara Türk Maarif Kolejî ilk kısım öğretmeni iken, 1935 te Almanyaya giderek halk ve çocuk terbiyesi Enstitüsü ve Maarif Nezaretinin müsaadesile ilkokullarda tetkiklerde bulunmuştur. 1937 yılında Türkiyeye dönerek Ankarada bir ana ilkokulu açmış, eşinin Afganistan Hukuk Fakültesinde Cerrahî Profesörlüğünü kabul etmesi üzerine 1939 da Afganistana gitmiştir.

1944 senesine kadar Afganistanda kalan Müfide İlhan bu müddet içerisinde boş durmamış, Hindistan,

EK - 6

a cartoon in which the old Egyptian gods figured, also the Sphinx, the Nile, etc.

At last Phil tumbled to the notion that something to do with Egypt was required of him.

"Oh," said Phil, as the great discovery dawned on him, "What you want me to draw is a —— crocodile."

Tradition broken

MERSIN, city with a population of 150,000 in South-East Turkey, has broken a centuries-old tradition by choosing a woman Mayor, 42-year-old Madame Mufide Ilhan who becomes the first woman to hold such an office in Turkey, once the country of the yashmak.

Madame Ilhan in explaining why she thinks a woman is more suitable than a man for duties of Mayor says: "A city is the home of its citizens and presents the same type of problems relating to budgeting, cleanliness and comfort as does a well-run home. Such problems are nothing to us housewives."

Five years old

THE Tory party's Weekly News Letter is five years old. It was started after the 1945 General Election landslide as a duplicated sheet for a limited number of Party workers and speakers.

By the spring of the following year it had become so popular that it had

EK - 7

ction, the fans
t pieces out of

ning fan-proof
is done in the
ed, high-ceil-
annex of the
nin, a lifelong
Orleans, "just
to the job" 12

I can remem-
brought in six
from the plan-
the top of the
nin said. "They
ugar canes and
the head with

*

hen and there
dangerous than
in the Sugar

flags are more
used to be,"
used to put up
ions along with

The lotion, which contains both oil and lanolin, not only aids in keeping your face and hands soft and smooth, but it serves as an effective powder base as well, according to its manufacturers.

First Woman Mayor In Turkey Is Confident

ANKARA.—Mrs. Mufide Ilhan, 42, has been elected mayor of the southeastern Turkish city of Mersin, which has a population of 150,000. A teacher, she is Turkey's first woman mayor, but that doesn't daunt her. She says:

"I see no reason why a woman isn't better suited than a man to be mayor. A city is the home of its citizens, and, even if on a larger scale, presents the same type of problems relating to budgeting, cleanliness comfort, and the like, as does a well-run home. Such problems are nothing new to us housewives."

VIR

EK - 8

oij, adspirant-schrij-
gdienst te Zaandam,
jdelijk schrijver der
n, invoer en accijn-

* *

jdelijk schrijver der
, invoer en accijnsen
enburg te Zaandam,
t-schrijver dier mid-

* *

ember a.s. is eervol
aan de vakman le
eer G. J. Hartenberg

CONCERT IN HET
GEMEENTELIJK ZIEKENHUIS

Het mandoline-orkest Sempre Vivo, o.l.v. de heer A. van Veen, zal Zondagmiddag 3 uur in het Gem. Ziekenhuis een concert geven.

EERSTE VROUWELIJKE BURGEMEESTER IN TURKIJE

Madame Mufide Ilhan is tot burgemeester gekozen van Mersin; zij is de eerste vrouw in Turkije, die een dergelijk ambt bekleedt. Mme Ilhan noemt zich democrate, is onderwijzeres en de echtgenote van een chirurg en de moeder van drie kinderen.

KOOG-ZAANDI
Uitslag van d
October j.l.: 1.
2. Fam. van Dij
Ahling—Woesten
ren Russchen—
5. Heren Klerk—
6. Fam. Hoorn
Hr. de Wijn 55.5
vliet en 9. Fam. A
Post—Balt 52.38
50.79 %; 12. Fam
ren Ahling—Font
Goedhart, 15. Fa.
Oosthuizen, 17.
Lijn en 18. Fa
19. Fam. Stellin
Hr. Visser en 21.
22. Heren Bark
23. Dames Viss
24. Fam. Woudt
Boerama—Flieger

SCHAAK
Uitslagen: Gro
C. Zwan 1—0,
0—1, A. v. Hint
J. Wengelaar—

ngen aan de

woningen een bron van vreugde zal zijn. „Wanneer er tussen de woningbouwverenigingen en het gemeente-bestuur wrijving is, laten we dan proberen die moeilijkheden zo goed mogelijk op te lossen, omdat zowel bij het gemeentebestuur, als bij de besturen van de woningbouwverenigingen voor alles een

EK - 9

CUMA
27 Temmuz
1951

Kurucusu: Fuad Akbaş
Kuruluş tarihi: 24 Temmuz 1950

Yenimersin

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

Sahibi
A. Müşfik Akbaş

TAKVİYE BİRLİĞİMİZ
17 Ağustosta iskenderundan hareket edecek

Bütün hazırlıkları tamamlanan kahramanlarımızı Mac Ree gemisi götürecek

PUSAN'DAN HAREKET EDEN 1500 KİŞİLİK BİR GAZİ GRUPU DA HALEN YOLDA OLUP 5 AĞUSTOSTA İSTANBULA MUVASALATI BEKLENİYOR

İngilizlere verilen Taviz nedir ?

Turhan Özgüneş

Cumhurbaşkanımız Erbaaya gitti

Celâl Bayar'a Başındırlık Bakanı, Ankara Kocaeli Milletvekilleri refakat ediyor

ERBAA İLE NİKSAR ARASINDA HALK YOL BOYUNCA COŞKUN TEZAHURAT YAPTI

Türkiye - Pakistan dostluk antlaşması imzalandı

Antlaşmayı, Türkiye adına Fuad Köprülü, Pakistan adına da R. B. Ahmet imzaladılar

Büyük Hac seferleri yasak edilecek

SUUDİ ARABİSTANDAKİ VEBA VE KOLERA SALGINI YÜZÜNDEN HÜKÜMET TETKİKLER YAPMAKTADIR

Belediye Başkanımız Bn. Müfide İlhan

Belediye Sağlık ekipleri şehri dolaşıyor

Nizamnameye göre hareket etmiyen esnafların tenbihat yapıldı

MERSİN İÇME SUYUNUN
Tevsi ve ıslahı projesi ihale edilecek

İşi gerinde tetkike gelen Mühendis ve müteahhitler şehrimizden ayrıldı

İhale 9 Ağustosta yapılıyor

İskenderundaki liman hâdisesi

Türk Adaleti vazifesini göstermiştir, masumla suçluyu birbirinden ayıracak en hassas terazige sahiptir

AMELE TAM KADROYLA İŞBAŞI YAPTI

15 AKDENİZ DEVLETİNE YARDIM ARTIRILACAK

Türk ordusu mühim ve kıymetli kumandanlarla, mükemmel bir teşkilâta sahiptir

1931 Doğumlular Ekim de Askar olacaklar

Ankara, 31 (Özel) — 931 Doğumlular Ağustos ayında Ankara sicilerağı bakkındaki kaideler Milli Savunma Bakanlığı tarafından yalnızlaştırılmıştır.

Bakanlık, 931 Doğumluların Ekim ayında Askere celbedilecekleri bildirmektedir.

YAZAR ÖZGEÇMİŞİ

BİRGÜL BOZKURT

1974 yılında Almanya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İzmir'de tamamladı. 1996 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği alanından mezun oldu. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim dalında yüksek lisans, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsünde doktora eğitimini tamamladı. Önce Mersin Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü'nde, ardından Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde okutman olarak görev yaptı. Halen Mersin Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Cumhuriyet Tarihi, Milli Mücadele, Tarih Bilimi, Kadın Tarihi Çalışmaları alanlarında dersler vermektedir. Cumhuriyet tarihi ekseninde Mersin, eğitim tarihi, siyasal tarih ve kadın konularında çok sayıda makalesi bulunmaktadır. Düziçi Köy Enstitülü Yıllar kitabının yazarları arasındadır. Yine, Salname-i Vilayet-i Adana (Adana Payas Kozan ve İçel Sancakları) H.1287 (M.1870) ile 1289 (1872) tarihli Salname-i Vilayet-i Adana (Adana Payas Kozan ve İçel Sancakları) kitaplarını hazırlayanlar arasında yer almaktadır.

ÇUKUROVA KALKINMA AJANSI
ÇUKUROVA DEVELOPMENT AGENCY